

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00292694 7

Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by
Mrs. Hlynka

АКОРДИ.

Akordy
АКОРДИ

АНТОЛЬОГІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІРИКИ

ВІД СМЕРТИ ШЕВЧЕНКА.

УЛОЖИВ

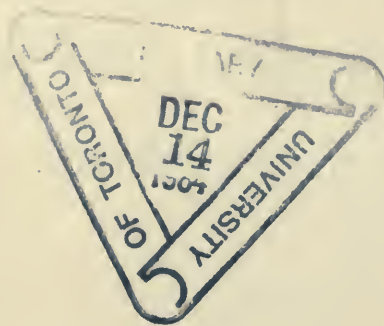
ІВАН ФРАНКО.

З ІЛЮСТРАЦІЯМИ ЮЛІЯНА ПАНЬКЕВИЧА.

У ЛЬВОВІ, 1903.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ.

PG
3934
A46
1903

Пантелеймон Куліш.

Заспів.

Удосвіта встав я, темно ще на дворі;
Де не де по хатах ясне світло сяє;
Сяє ясне світло, як на небі зорі...
Дивуюсь, радію, у серця питаю:

„Скажи, віще серце, чи скоро світ буде?“
„Ой скоро світ буде, прокинуть ся люде,
У всяке віконце засяє сонце!“

Ой ударю-ж з разу у струни живії:
„Прокиньтесь, вставайте старії й малії!“

Віщуванням новим серце моє беть ся,
Через край із серця рідне слово леть ся.

Молитва.

Всесильний, я тобі молю ся,
Молекул космоса твогб...
Де ти, хто ти — даремно бю ся, —
Нї, не збагну во вік сьогб!

Во вік науці не обняти
Всього, що ти создав єси;
Даремне розум наш крилатий
Шукає краю небеси.

Знемігши ся, на ту пилінку
Спускаєть ся, що ми звемó
Вселенною, що на хвилинку
Її в імперії рвемó.

І тут безодня животвору,
І тут премудрість без кінця...
Однаково горі і долу
Сияє сьвіт твого лица.

Молюсь, не дай мені з розпуки
Зректи ся розуму мого!
Нехай не гасне сьвіт науки
В проміннях сяева твого.

Нехай мій дух в земній юдолі
Не знижуєть ся до звірят,
З твояї пресьвятої волі
Нехай во віки буде сьвят.

Муза.

Музо, безхитросна, проста дівчино стидлива,
Вбога селяночко, співом та сьміхом щаслива!

Ти до мене, сироти, як сестра пригорнулась,
На починання блага в тихім серці почувалась.

В-двох ми з тобою обходимо всю Україну,
Словом спасенним витаємо добру людину.

І де слова наші в душу сьвяту западають,
Там віковічно пахущі квітки процвітають;

Расм Господнім намучене серденько віють,
І животворні, великі надії в них сійють.

До кобзи.

Кобзо моя, непорочна утіхо!
Чом ти мовчиш? Задзвони мені стиха!
Голосом правди сьвятої дзвони,
Наші пригоди мені спомяни.
Може чиє ще не спідлене серце
Тяжко забеть ся, до серця озветь ся,
Як на бандурі струна до струні.

Хто не здоліє озватись словами,
Хай обізветь ся дрібними сльозами;
Ти-ж своє слово дзвони-промовляй,
Душам братерським заснуть не давай.
Хай недовірки твої камяніють,
Хай вороги твої з жалю німіють, —
Рідну сім'ю ти до купи зивай.

Гей, хто на сум благородний багатий,
Сходьте ся мовчки до вбогої хати,
Мовчки сідайте по голих лавках,
Мовчки сумуйте по вбогих братах.
Темно на дворі, зоря не зоріє,
Вітер холодний від півночи віє,
Квилять вовки по степах-облогах.

Кобзо! ти наша відрада єдина...
Поки прокинуть ся сонна країна,
Поки діждеть ся живої весни,
Ти нам по хатах убогих дзвони!
Стиха дзвони, нехай мучене серце
Важко забеть ся, до серця озветь ся,
Як на бандурі струна до струни.

На чужій чужині.

І тебе вже отсе не побачу до віку, мій краю коханий,
Не побачу степів тих розкішних, гаїв тих співучих ;
І поляжу без слави в могилі чужій та нікому незнаній,
І забудуть мене на Славуті-Дніпрі, на порогах ревучих.

Не забудеш мене, поки віку твого, моя нене Вкраїно,
Поки мова твоя голосна у піснях, як сріблб чисте дзвонить ;
На що глянеш, усюди згадаеш твого бідолашного сина ;
Від тебе, моя нене, його туподумство людське не заслонить.

Про зелені садки, про пахучі квітки
Ми, бувало, під кобзу співаєм ;
А тепер мовчимо, мов сном вічним спимо,
І охоти до співу не маєм.

Коли-ж хто иньший раз чує співи від нас,
То в тих співах страшне щось таїть ся :
Мов в руїнах сичі завивають в ночі,
Мов голосить зловіщя птиця.

Хто кого не злюбив, хто кому зло зробив, —
Наша кобза про те вимовляє ;
Мов ворожу ходу вона чує біду,
І журбою нам серце сповняє...

Колись прийде той час, що подасть правда глас
І зруйнує лукаву споруду ;
До тієї-ж пори ти нам, кобзо, дзвони,
Та приближуй день божого суду !

Степ.

Блакитне небо, мов дугасте море,
Безднею порожньою стоїть.
Під сонцем степ, козацьке дике поле,
Огнем переливається ся, жахтить.

Гарячий вітер хилить-нахиляє
Траву хвилясту стиха до землі,
І в прозірній, золоченій імлі
Даль степова мов тоне, пропадає.

Понад безкрайним полем жар німий
Переливається ся, пливе високо;
Розтоплюється воздух осяйний,
Тіснить у грудях дух і сліпить око.

Дивлюсь кругом: не фарбами, — огнями
Картина світо-іскрява горить;
Над нею любо попід небесами
Музика, мов срібло тонке, дзвенить.

То жайворонок, лірник одинокий,
Зайняв одрадно серцю висшину,
І звеселяє світ шумно-широкий,
Співаючи про волю та весну.

Німує степ: йому байдуже воля,
Се немовлятко сонне в сповитку:
Судилась велетню дрімлива доля
На довгому, порожньому віку.

Закутався у свої зелені шати,
Пахущі мовчки нюхає квітки;
Над ним по вітру носять ся крилаті
Метелики, як марево легкі...

Заворожена криниця.

У сестри моєї тихо
Процьвітає сад в огradі:
Кинамон — моя утіха,
Нард, алое в любім саді.

Там квітки як в божім раю,
Що на Тигрі да Евфраті
Зорями в траві зоряють,
Тонуть-плавлють в ароматі.

Там гранати наливнії,
Солодощів дивних повні, —
Гудуть бжолки золотії,
Мов з Едему тихі дзвони.

Серед саду-винограду
В кринах схована криниця, --
Мойму серцю на відраду
Зачарована водиця.

Заворожена й заклята,
Щоб не знали люди ходу,
Бо призначено для брата
Чисту воду-прохолоду.

Вітре тихий від заходу,
Вволи волю мого серця:
Повінь чарами на воду,
Нехай ллєть ся, нехай ллєть ся!

Вітре буйний Аквілоне,
Подми чарами, крилатий,
На ті нарди, кинамони,
Нехай каплють аромати!

Славянська ода.

Відгук на панславістичне гукання по Європі російського
архистратига Скобелева, 1882 р.

Славянське-ль ручьи сольются въ русскомъ морѣ,
Оно-ль изсякнетъ, вотъ вопрось!

Пушкинъ.

Обманщице, кого ти не лестила,
Кому мягких не слала ти перин?
Ще мало ти людей занапастила,
Що вірили обіцянкам твоїм?

„Святою“ ти себе провозгласила
І небеса під себе осягла,
А на землі твоя нечиста сила
Славянську кров сто ріками лила.

Обняти сьвіт залізними руками
Силкуєш ся, щоб людському уму
Спорудити з продажніми попами
Вселенськую, безвихідну тюрму.

І всіх Славян скликаєш во єдино:
„Зливайте ся! Я — море, ви — ручї!
Коріте ся і нахиляйте спину,
Хиліте ся під присуди мої!

„У мене ви дознаєте впокою,
Як праведні у Бога за дверми:
У багнищі, стоячою водою
Гнистимете з московськими людьми.

„А як на вас коли, в лиху годину,
Воздвигне враг безошадну війну,
То виріже вас тільки половину,
А там прийду і вас обороню“.

Да славить ся народ освободитель!
Да шествує у слід його біда!
Да буде він во віки побідитель!
Да ллеть ся кров славянська як вода!

Плач козаків у неволі. ✓

Із поеми „Маруся Богуславка“.

Віє вітер, повіває, синє море грає;
Золотом його з заходу сонце заливає.
Та ні золота на морі, ні на небі сонця
Не побачить бідний бранець із свого віконця.
У горі над головою мов каганчик сяє,
Мутним сьвітом кострубаті стіни обливає.

Бо не дармо Чорною та башта зветь ся:
Чорно, темно, сумно, гірко там живеть ся.
О якеж воно життє у домовині!
Серце ние у неволі на чужині;
Думка вороном літає по Вкраїні,
Кряче, плаче, поклоняєть ся родині,
Та нема рятунку при лихій годині.

Сорок їх сидить у башті без одного,
Що коня в степу сіддали степового,
Не питаючись, не боючись нікого.

Тих, що бурею на море вилітали,
На лиман мов стадо лебедів спадали,
Кого стріли, жакували-пліндрували,
Супротивного у полі трупом клали,
На дні моря темний похорон справляли;
Не одну галеру на пожар пускали,
Попелами беріг не один вкривали;
До невольницьких базарів налітали,
Козаків братів з неволі визволяли;
На Вкраїні рідній славою сияли,
Мов квітки в городі пишно процвітали...

І понуро мовчять молодці-низовці чуприндирі...
Без одного сидять їх у башті десятків чотирі.
Вже від нужі облазили в хирних обірванцїв гирі,
І в кулак, як мовляв той кобзар, з голоднечі трубили.

У віконечко їм милосерна рука подавала
Трохи хліба сьвятого, а часом кришєник і сала.
А про борщ вязники вже, який в нїм і смак, забували,
Сировцем та потанцями душу гіркую питали.

Повпивались кайдани у ноги бідахам і в руки,
Дознають на прикові короткім страшеної муки.
На соломі гнилій, мов той пес волоцюга лягали,
Полягавши сльозами один однобо обливали,
Україну простору та вольну, свій рай споминали :

„Ой ти краю, наш раю! Ти сяеш мов небо степами,
Повбиравши степи та поля мов стрічками річками.
Ой ти Дніпре Славуто, найдавній ти шляху козацький,
Ізжили на тобі ми свій вік молодецький-юнацький!

„Наші предки в твоїх водах чистих, сьвятих охрестились,
А діди у твоїх покайних печерах молились,
А батьки на тобі за козацькі вольности бились!

„Ой ти Росе, порадице наша, ти втіхо Росаво,
Наша честь незабута, велика козацькая славо!
Ти Суло наша, Сулице, полем далеко гуляєш,
Із Ромна та в Черкаси з тугенького лука стріляєш,
Ненавидників наших лихих хоч не беш, та лякаєш!

„І ти Ворскло, бабусенько люба, старенька, тихенька,
Як щаслива дитина синенька, як рай веселенька!

„І ти Доне, наш брате, товаришу рідний в недолі,
Пристановище певне старої козацької волі!

„Воздихання та сльози гіркі ми до вас посилаєм,
Як батьків-матірок, як сестриць-жалібниць вас витасем,
Ми що дня, що години й хвилини про вас памятаєм.

„А ти Мати козацька, ти Батьку козацький великий!
Процвітайте між людьми хвалою во віки і віки,
Щоб хилились до вас помічниці Дніпрові, всі ріки,
Посилаючи борошно вам із бочками горілки.
Нам не їсти вже хліба у вас, горілок тих не пити,
Споминаючи вас тільки плакати гірко, тужити!“

Так мовляли старі вояки, січові козарлюги;
Молоді-ж підіймали гуртом плач невольницький другий:

„Ой чого нам було в козаки сі охочі ходити!
Чи не лучше-б нам хліб сьвятий в полі на волі робити?
Чи не лучше-б нам волики, йдучи шляхом, поганяти,
Поганяючи співами степ або гай звеселяти?

„Сидимо, жиємо тут, ні будня ні сьвята не знаєм,
І про Бога, про образ його пресьвятий забуваєм.
Хоть би дав нам Господь у ві сні сьвяту церкву уздріти,
І в кадилі церковному сьвічку йому запалити!
І забути заснувши сей смород страшенний, сю нужу,
В головах ковтяхи, у ногах повсяденну калюжу.

„Ні, не снить ся нам церква сьвята, образи з корогвами,
І кадило легкє з золотими на сонці клубками,
І співанне спасенне церковне з поповим читаннем,
І причастє велике, сумне і страшне з упованнем.

„Завтра ти, наш гетьманє хоробрий, наш соколе, кажеш,
Від меча нечестивого тут перед нами поляжеш;
А ми будем що дня по одинцю над морем висіти,
А зірвем ся з гакá, пси нас будуть терзати та їсти.

„О тяжким ми гріхом, миле браттє, в чомусь провинили!
Чи не тим, що в корчму охотніш, ніж до церкви ходили?
Чи не тим, що попу на молебінь шагом скуповали,
А в шинку й таляра, мов шага, на меду пропивали?

„Чи не тим, що неділі сьвятої в походах не чтили,
І по пятницям бубни, цимбали по ринках водили?

„Може тим, що отця, матір, сєстер, братів зневажали,
Против церкви шапок через пинду дурну не здіймали,
І сьвятого хреста на себе поклонившись не клали.

„Може й тим, що сусід хлїба-соли й худоби збавляли,
Старих жен і глухеньких дїдів в груди стремям штовхали,
Немовляток дїтий ради іграшки кіньми топтали,
Із піском чисту кров неповинну гарячу мішали.

„Або й тим либонь, браттє кохане, коли провинили,
Що дївчат молодих та вродливих до себе манили,
Заманивши в ясир та в гареми Ордї продавали,
Їх дївоцькою кровю п'яних кобзарів наповали.

„По базарах під кобзи, під бубни й баси танцювали,
Не горїлку, ту кров неповинну лили-проливали,
В горїлчаній калюжі, в грязи гопака вибивали,
Дорогі златоглави, саста із жарту каляли.

„За те Бог милосерний тепер нас в неволї карас,
Від грїхів нашу душу великих, тяжких очинчас,
Тихий рай безпечальний за муки страшні одчиняс“.

Чолом доземний моїй же таки знаній.

Я знав тебе маленькою, різвою,
І буде вже тому з півсотні літ;
Ми бачили багацько див з тобою,
Ми бачили і взнали добре світ.
Боролись ми не раз, не два з судьбою,
І в боротьбі осипав ся наш цвіт.
Від світу ми прегордого відбились,
Да в старощах ще краще полюбились.

Скажи, коли-б вернувсь ізнов той день,
Як бачились у перве ми з тобою,
Чи знов би ти співала тих пісень,
Що по світах летять було за мною?
Чи знов би ти, зачувши дзень-дзелень,
На морозі лягала головою
І слухала музику тих копит,
Що до твоїх несли мене воріт?

О, знаю, що коли-б сси і з раю,
Кінця й вінця усіх земних розлук,
Почула, що доріженьку верстаю
До тебе крізь дими пекельних мук,
І серденьком на силах знемогаю,
І падає знеможений мій дух, —
Позичила-б ти крил у Серафима
І ринулась к мені світ за очима.

І в морок зла зі світу чистоти
Метнулась би одним-одна душею...
Перемогла-б нечисту силу ти
Пречистою потугою своєю.
І в парі ми в чудовні висоти
Знялись би знов понад життя грязію,
І після всіх трівог і завірух
Були-б — один блаженно тихий дух.

Три поети.

Як літнім ранком зчервоніють хмари
Над сонечком, що весело встає,
І пан старий, надівши окуляри,
Провізію з комори видає,
А ранок у гаю і в полі робить чари, —
Тоді вся дробина клекоче і сокоче,
І сокорить, і кахкає й пищить,
А по сусідях ляанне жіноче
Та дїтський крик аж у-в ушах лящить,
І глушить коськанне ночліже парубоче.
Під сей гармидер, гук і птаства джеркотанне
І гавканне собак і хлопців реготанне
Поети мов боги нї на що не вважають,
І пісню чорною про дольній сьвіт співають.
Один поет в саду проміж квіток росистих
Співає, як восток горить у водах чистих,
Як вітерки туман у кучері звивають,
І медом під селом гречки благоухають.
Другий поет іде в долину до криниці
Відерцем зачерпнуть погожої водиці,
І про віночок свій, про любовці співає, —
Мов з раю спів його до серця долїтає.
А третій думами сягає аж за море,
Співає про війну, про сьогосьвітне горе...
Душа його кипить, рокочуть грізно струни,
І сиплють на земніх богів свої перуни.

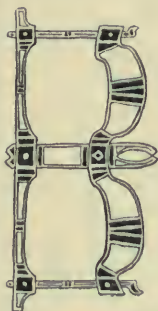

Анахорет.

Тихо да мирно живу я, з людьми бо не знаюсь,
Я тільки з ними щоденним добром подїляюсь.
Виколав їм я колодїзь в житейській пустинї,
Щоб між запеклих сердець-каменюк на Україні
Добрій душі одинокій від згаги не вмерти,
І надписав на нїм: Благодвори і по смерти.

Петро Кузьменко.

Три дороги

чистім полі на роздолі вітер завиває;
Сидить козак на розпутті та думку гадає.
Три дороги простягли ся на широкім полі;
А в козака думка така: йти шукати долі.
Три дороги... Котру вибрати? Де щастя, де горе?
Козак в полі — як той човник без веселця в морі.

Доле, доле! Як би то знать, де тебе шукати!
Сьвіт широкий, люди мовчать, а шляхів багато!
В чистім полі на роздолі буйний вітер віє;
У долині за байраком вороння чорніє.
Лежить козак у долині, одпочив, не плаче;
А вороння клює, щипле личенько козаче.

Коханнє.

ерденько, бабусю, чи правда, що кажуть,
Буцім полюбити треба на віку?
Да не тоді, кажуть, як руки вже звяжуть...
Не знаю, де чула я мову таку —
Тільки знаю, чула сю мову давненько...“

„Перехрестись, серце! Нехай Бог боронить,
Щоб ти полюбила кого до вінця!
Та любов до лиха та до сліз доводить,
Та ще й до другого, гіршого кінця...
Щоб його не чути тобі молоденькій!“

„Чудні твої речі, бабусю рідненька!
На що й вік дівочий, коли не любить?
А як же полюбить горяче серденько,
Дай раду, бабусю, що тоді робить?
Від щирій любови є зілля на сьвітї?“

„Зілля від усього є на сьвітї — наче
Ти й досі не знаєш! Галю, схаменись!
Чи заболить серце, чи думка ледача
У голову зайде, — щиро помолись;
Сим зіллям на сьвітї всьо можна лічити.“

Давно заховалось сонце за горами,
Пливе білолиций по небу тихенько;
У селі і в полі уже давно стихло,
Тільки не стихає в саді соловейко.

По вулиці тихо козак чорнобровий,
Накинувши злегка свитину на плечі,
Іде до дівчини... в гаю зелененькім
Так гарно і любо соловей щебече!...

Підходить тихенько до милої хати,
Заглянув в віконце — забилося козаче!
На вколїшких Галя перед образами
Стоїть як дитина, та гіркими плаче.

Обомлів чорнявий. „Що се Галі сталось?
Чи вже-ж тії сльози — дівочі химери?“
Постукав в віконце — Галя заховалась...
А потім тихенько заскрипіли двері.

Побіг... обняли ся: тільки слізоньками
Козацького серця огонь Галя тушить;
А козак чорнявий цілує, милує,
Щирим цілуванням теплі сльози сушить.

Свище соловейко в гаю зелененькім;
Скоро за горами сонечко проснеть ся;
А Галя обнявшись з козаком гуляє,
Гуляє, заплаче — і знову сьмість ся.

Яків Щоголів.

Діброва.

Загула зелена діброва —
Діброва, діброва!
Все у тебе смутне: і твій гомін,
І твоя розмова.

Загуди мені, діброво, пісню, —
Пісню та такую,
Щоб згадав я щастя своє дитське
Й долю молодую..

Обізвалась темная діброва:
„Козаче, козаче!
Од такої пісні кожна гілка,
Кожен лист заплаче.

„Молодая, безсоромна мати
Лютю проклінала
Щастя твоє дитське, долю твою бідну,
Як тебе рожала.

„Потім твоє личко біле та хороше
Дощі обливали,
Кучерявую головку вітри
Буйнії чесали.

„Пострівай козаче, мій козаче!
Ще тобі згадаю,
Як отруту дівчина варила
В зеленому гаю...“

Бодай же ти, темная діброво,
Більше не гуділа,
Як ти мою головоньку бідну
На вік засмутила!

Лялька.

Щира і мила, сама з тею лялькою схожа,
Граєш ся з лялькою ти, моя дівчинко гожа!
Чорні їй коси розчешеш, у сукню вдягаш,
В стьобжки червоні, в намісто ясне убираєш;
Вдінеш їй в уши сережки, обуєш їй ніжки,
То їй головку піднімеш, то схилюєш трішки;
Тиснеш до лонь своїх щиро, і щиро милуєш,
І в оченята і в губки рожеві цілуєш;
Грать ся-ж обридне тобі, — так іграшок нікчемний
Схопиш за ніжку, та й кинеш у закуток темний.

Я прозираю, дитино, далеко, і дуже
Жаль мені й ляльки, і няньки, маленький мій друже.
Ти і не бачиш, як роки за роками плінуть...
Щирому серцю на світі не довго загинуть!
З ляльки малої ти станеш огрядна дівчина;
Зачервоніє твій вид молодий, як калина;
Очи, мов сонце на сході, огнем загорять ся...
Люди захочуть з тобою як з лялькою грать ся:
Світа по правді й завчасу тобі не покажуть;
Дум, що почнуть полошити тебе, не розв'яжуть;
В любляче серце твоє заглядати не будуть,
Сил, що даремно дрімають в душі, не розбудують;
Ліститись стануть і стануть до ніг твоїх линуць,
Щоб, як обриднє, у закуток ляльку закинуть!

Покинутий хутір.

Он хутір той у балці під горою,
Що ще колись дитиною малою
Його я знав. Тоді ще темний бір
Нерушаний стояв, а панський двір
Як килим той коло хоромів слав ся
І ввесь в квітках, здавалось, аж сьміяв ся.
Ніде кінця не бачилось ланам,
Од жовтих скирд ломило землю там.
На вільний степ, як хмара з поза хмари,
Без ліку йшло овечої отари,
І рибою кишів холодний став;
Високий млин на ньому аж стогнав;
Невидимо бжолі тії гуділо,
На вигоні од птиці тільки мріло;
В дворі комор як вулиці було,
Зерна туди зсипалося, аж гуло...
А понад всім блакитне небо слалось,
І сонце йшло та хутору сьміялось.
Здавало ся, що тільки рай сьвятий
Колись стояв шанований такий.

Але годі плили собі як хвилі,
Щоб все в одній збирати ся могилі;
А з ними й все, що тільки ні жило,
Кудись плило, усе собі плило.
Старі пани, котрі худобу дбали,
Уже давно по трунах спочивали,
А молоді із хутора кудись
По сьвітови далеко розбрилісь.
Тоді його здоліла иньша сила:
Найперше бір сокира повалила,
Потім посхли рожевії квітки
І відкрили двір бурян та будяки;
Ті, що були нелічені отари,
Погнав чабан із стéпу на базари;
Без призору заплінув мулом став;
Підгнивши млин молоти перестав;
Бжола в ліси далеко залетіла
І птиця більш по вигону не мріла.

В коморях тих, що гнуть ся од зерна,
Нема дверей ні стелі ні вікна...
А небо те-ж, все висне, не двигнеть ся,
І сонце йде та хутору сьмієть ся.

Безрідні.

Сідлай коня вороного, ой брате козаче!
По нас в сьвітї широкому ніхто не заплаче,
Хиба воля, стара няня, та серце рушниця,
Хиба коник-братко милий, та шабля-сестриця.
Ой брязнемо-ж кишенею з грішми золотими, —
Де й візьметь ся родинонька, сестри й побратими.
Ой ляжемо від Турчина на полі, як треба, —
Одно тільки й побачить нас сонечко із неба.
Стане жалібно кувати зазуленька в ранці;
Стануть вити, голосити вовки-сіроманці...

Доле-ж моя, доле-ж моя, тяжко в сьвітї жити!
А ще-ж таки не хочеть ся рученьки зложити.
Туман з поля підійметь ся й сонечко прогляне,
І минеть ся негодонька й доленька настане.

Т к а ч.

Бережно зняв я з варстату основу,
Людям роботу розніс і роздав;
Тож мій спочинок; теперечки знову
Берди направив, нитки наснував.

От і роблю я. Застукала ляда;
Бігас човник відтіль і відсіль...

Човник і ляда — ткачеви порада;
Берди і цівки, ви — хліб мій і сіль!

Добре багатому: він, коли хоче,
Знайде початок роботі й кінець;
В хаті-ж у бідного ляда стукоче,
Поки до дна догорить каганець.

Вчіть ся ви, дітки, у мене робити;
Вивчитесь -- будете добрі ткачі;
Дасть вам варстат ваш і їсти, і пити,
Тільки-ж робіть ви і в день і в ночі!

Схочете спати, а лихо приснить ся,
З ліжка зжене вас воно до зорі;
Ляжте-ж тихенько та спіть, поки спить ся!
Спіть, мої діти, в теплі та в добрі!

От і заснули по лавах хлопята;
Крикнув цв'іркун, догора каганець;
Трохи притихло; побільшала хата;
Швидко... вже буде й роботі кінець.

Швидко, а все таки стукає ляда,
Бігає човник відтіль і відсіль...
Човник і ляда — ткачева порада;
Берди і цівки, ви -- хліб його й сіль.

Ч у м а к.

Іде чумак заморений, курою покритий,
Іде шляхом-Сагайдаком помимо ракити.
Не бє чумак волів своїх, бичем не махає,
Іде собі та ввічливо ракиті гукає:

„Ракито-ж ти, ракитонько, рясне твоє листя, —
Сховай мене й волів моїх до себе в захистя!
Один я йду, товаришів шукав, та не має;
Старі степи зруйновано, й чумак вимирає.“

Гука чумак закурений, а яструб з ракити
Одвічує: „Широкий степ, та тісно прожити!
Колодязі рандовані, вода висихає;
Воли ідуть та все ревуть, що паші немає.“

Гей гей, воли, воли мої, воли крутороги!
Покопані, поорані чумацькі дороги.
Ужеж по тих доріженьках нам хур не возити,
В останнє ми до Криму йдем, тай годі ходити.

На могилі.

В понеділок хлопчика люди поховали;
Їм воно чуже було, так не сумували.

Доле нещасливая, бідна сиротино!
На що вас у сором цей кидають, дитино?
Бачу, як на сьвіт тебе мати породила,
Бачу, як ти маялась і як започила.
Бачу й твою слободу: онде під горою
Вулиця послала ся стрункою прямбю.
Хата у веселому, тихому садочку,
Верби над колодязем, хлївчик в холодочку.
Хто подума: гарно тут! Ні, воно погано!
Ляжете опівночи, встанете ви рано.
Батько піде на поле, мати на городі...
„Доню — кажуть, — день уже, гаяти ся годі!“
Діти прочуняють ся, їсти й пити просять;
Їсти дати нічого, так вони голосять.
Холодно та голодно, горе та робота;
Лихо неперестанне, злидні та голота...

Тут на те і ти, хлопя, у дочки вродилосьь;
Все тоді на неї там громом напустилосьь.
„Йди від нас! Не хочемо правити хрестини!
Бачити не можемо ми цієї дитини.“

Плакала ти, плакала, нила, сумувала,
Та уже як сльози ти всі повиливала,
Оддала ти хлопчика людям годувати,
А сама ударилась в город мамкувати.
І дитину наймити добре доглядали,
Тільки що на вулицю геть не викидали.
От воно тут вижити довго й не схотіло,
З голоду та з холоду так і захиріло.
Збігались хозіяни, шлють свою невістку,
Щоб ішла до матері та несла повістку.
„Треба, кажуть, правити поминки хорощі,
Так скажи ти пробі їй, щоб давала гроші!“

Вчула мати вістоньку та й заголосила,
До господи кинулась, билась та просила:
„Рідная, голубонько, серденько пань-матко,
Одпусти в село мене поховать дитятко!“
Пані як розходить ся зразу до одказу:
„Ти сиди! Ще — каже їй — принесеш заразу!
Гроший, так я дам тобі; з ними і без тебе
Справляють ся з дитиною, зроблять їй що треба.“

Сім цілкових всунула матінка невістці:
Просе, щоб хоч труночку збудували дітці,
Щоб покрили хусткою рученьки біленькі,
Взули в черевиченьки ніженьки маленькі.
Як вернулась в слободу з города невістка,
Одвіча: „Однесена матері повістка.
Так і так казала вам: добру душу майте,
В черевичках хлопчика, в трунці поховайте!“
„От іще вигадує! Трунку й черевики!
Мов би то прислала нам тисячі великі!
Там нема запрету їй трунки витівати;
Лучче як сховаємо, будем поминати.“

Так тебе, малесеньке, тут і закопали,
Грошики, як слідує, рівно поділяли.

Копу поєднали ся батюшці-попови,
Другу копу нарівно дякону й дякови.
А що zostавало ся, так про те казали:
„Нам воно за тее, що ямку ми копали.“
Та з горища витягши боклаг здоровенний —
„Збігай лиш, невістонько, — кажуть — в обчественний!“
І невістка збігала. Як вчала-ж горілка
Безперіч дурити їм мозок з понеділка,
Так вони все плакали, боклаг обливали,
Цілий тиждень хлопчика п'яні поминали.

Бурлаки.

От уже п'ятнацять літ,
Як все тягнемо в забрід,
І од спеки наше тіло
І змарніло й почорніло —
Гей, гей, пане брате!
І змарніло й почорніло.

Пізно спати ми лягли,
Як опівночи прийшли;
А вже сонечко край неба,
За роботу братись треба —
Гей, гей, пане брате!
За роботу братись треба.

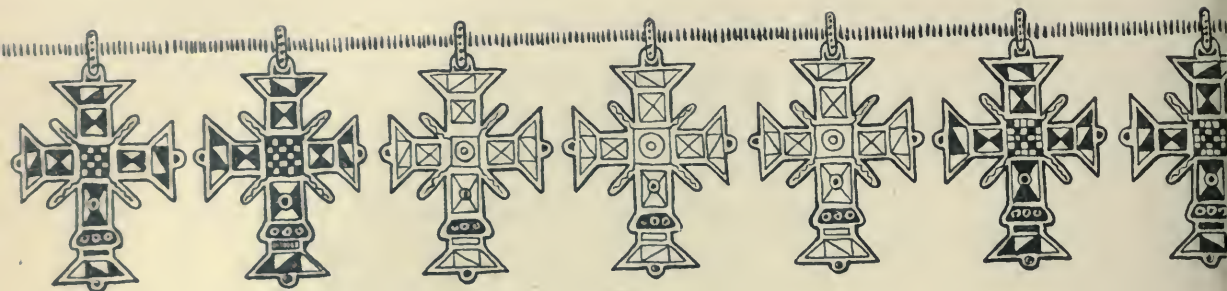
Хліба з сіллю поїмо,
А водою запсмо;
Вітер з Дону повіває,
З неба сонце припікає —
Гей, гей, пане брате,
З неба сонце припікає.

Наша їжа голодна,
Вода в Дону холодна, —
Ми як звірі виростали,
До всього попривикали —
Гей, гей, пане брате!
До всього попривикали.

Як до Тройці проробим,
На одержу заробим;
А ще треба нам робити,
Щоб і їсти, щоб і пити —
Гей, гей, пане брате!
Щоб і їсти, щоб і пити.

От уже п'ятнацять літ,
Як все тягнемо в забрід,
І од спеки наше тіло
І змарніло й почорніло —
Гей, гей, пане брате!
І змарніло й почорніло.

Осип Федькович.

Брат та сестра. ✓

е зозуля в лузі тужила,
Не пташина в тузі голосила, —
То сестричка лист писала,
На чужину посилала,
Та й до брата слізно промовляла:

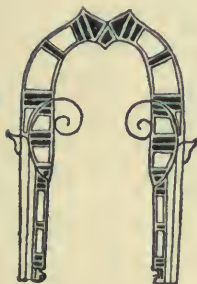
„Брате милий, брате-соколоньку,
Ти покинув сестру сиротоньку,
А я ходжу — покликаю,
Як зозуля в темнім гаю:
Ой верни ся з далекого краю!“

„Сестро моя, сестро моя рудо!
Як я можу до тебе вернути
Через ліси темнесенькі,
Через ріки бистресенькі,
Через степи рівні-рівнесенькі?“

„Гасм — масм, лебедем — Дунаєм,
А степами — швидким горностаєм,
А на мос подвіронько
Пади швидким соколоньком,
А голубом на мос серденько!“

Ой летів я сім день та й годину,
Прилетів я до сестри в гостину,
Прилетів я та й гукаю,
А сестрички не видаю:
Ой мабуть я вже сестри не маю!

„Сестро-ж моя, лелієнько біла!
Скажи мені, де ти ся поділа?“
„В гаю, брате, в гаю, в гаю
Та у ямі пробуваю,
Все про тебе розмовоньку маю.“

Пречиста Діво!

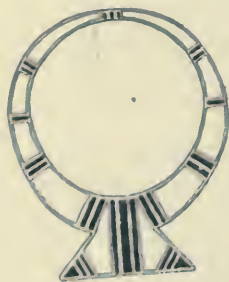
Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!
У синє море сонце ясне тоне,
І своє сьвітло ніби кров червоне
По всій країні доокола сіє;
А там зозульку з краю десь чувати,
А там дзвіночок став селом кувати,
Там в борі вітер листьом шелевіє:
Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!...

Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!
Он молод жовняр ляг си на мураві,
Личко студене, шати му кроваві, —
Розстрілен нині, бо самий не вміє...
Камратя яму темну му вкопали,
І на спочинок бідного в ню склали;
Уже не скаже, як дзвінок запіє:
Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!...

Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!
Під плотом сіла удовиця-мати,
До себе тулить бідне сиротяти,
І плаче ревне, серденько їй мліє...
Ба вже не плаче, вже і не голосить,
Склонила голов, більше не підносить...
Зірницї плачуть, а дзвінок німіє...
Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!...

Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!
Там онде блудить сплакана дитина,
Без тата, мами, бідна сиротина,
Нічб не їло, душечка му мліє, —
І хоче в хату, бідня, навернути, —
Господар псами тровить його, чути:
Верескло, впало, кров ся з ніжки лис...
Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!...

Пречиста Діво, радуй ся, Маріє,
Бо я не можу... Адже-ж маю душу,
І чути мушу, і дивити мушу,
Що тут на сьвітї — ах, тутки ся діє!
Да як до гробу зложуть моє тіло,
Де темно, тісно, студено, зотліло,
Де нич не плаче, де усе німіє —
Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!

Дезертир.

Й сїв же він при столику, при сьвітлі думав, —
Писанечко дрібнесеньке, а він го читав.
Писанечко дрібнесеньке, листочок як сніг...
Склонив же він головоньку к столови на ріг.

„Ой пенечка старенькая ми пише в одно,
Що там зима тяженькая, а їй студено;
Нема, нема їй кому врубати дровець,
Бо їй синок, один в дому — цїсарський стрілець.“

І схопив ся як поломінь, полетїв як птак,
А вітер му не йде в догін, бо годї му так;
Бо він летить до матоньки старої домів,
Дровець її врубатоньки, би хату нагрїв.

Рекрут.

Тояв же він на шельваху
В цісарськiм дворi,
Вмивав ся він, втирав ся він
Як гусь на водi.

Умив ся він да сльозами —
Нiхто го не чув,
Стулив ся він на багнетi,
На хвильку заснув.

Ой спить же він на багнетi
В цісарськiм дворi,
Тай снить ся му, що ходить він
По синiй горi,
Тай кучерi зачiсує,
Тай кучерi ве...
Чом ненька ми не писує?
Ци в'на ще жие?...

„Ой рада би-м, мiй синоньку,
Листок написати,
Насипали могилоньку,
Не можу я встати;
Не можу я, соколоньку —
Глибоко на днi,
Насипали на рученьки
Сирої землi.“

І був би він в царськiм дворi
Богато ще снів,
Гукнув бо дзвiн на Стефанi,
А він ся збудив;
Утер собi і личенько,
Утер си і гвер...
Кров точить ся по мармурi,
А жовняр умер.

Вулиця.

(Виривок із поеми „Дезертир“).

другої днини о сімей годині
Як стали тамбори дрібний вірбіль грать...
Буть проклята, мати! Проклята та днина,
Коли довело ся ці вірші писать!
Коли породила очима дивить ся,
Як будуть козаче то тіло кроїть,
Як буде червона, не чорна кров лить ся!

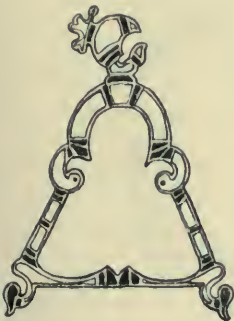
Дивіть ся, камрати, дивіть ся, дивіть,
Як ті тихі очи кровю підкипають,
Як профуз вужищем ті руки скрутив,
Як з під синих ніхтів кров повиступала,
Як він ся сердешний в небо подивив
До того Сьвятого, що люди казали —
За хмаров не видно, за вірблем не чуть!
Там білі ангелі Лелуйя співають,
Не горем убитий сердешний рекрут!

А майор гукас, щоб дуже карати:
„З усієї сили треба, каже, бити!
Вам жалко, псі віри, тих білих кабатів
Да того реміня, що кров ме росить?
Сто буків!!“ — Ох Боже, аж серце замліло.
Зашуміли лози як звіяний луг...
По білім реміню, по кабатах білих
Пішла кров червона, як дрібний жемчуг.
А майор гукас в одно лиш, щоб бити!
Тричи обміняли крутий верболоз!
Вже крови до ситу і людям до ситу...
Зомлів сіромаха, всадили до нош,
Тай одвезли до шпиталю...
Німецькі дохторі
Чи загоять наші рани?
І Бог не загоїть!

Гуляли.

Гуляли. Гусли розривались,
Гули цимбали, бас ревів;
Як вихор легіні літали,
Кружок дівчат як мак лелів.
Й мене тягли в'ни до гуляня.
„Не піду, братчики, я з вами!
Бо у кутку на цвинтари —
Ох, братчики милі! —
Стоять сьвіжі, непорослі
Дві чорні могилі.
А там попи поховали
В неділеньку в ранці
Тихесенько, без гомону
В одну — новобранця,
А у другу ту дівчину
З чорними очима!..
Ви знали її? Хатиночка
В гаю при долині...
Обійко їх і ховали
Черці як голуби. .
Ви гуляйте, а я більше
Гуляти не буду!“

Йому й її. —

Ві зіроньці сьвітили-леліли;
Під явором двійко їх сиділо.
Сидить легінь, як явір зелений,
А дівчина як гай замасний.
Як сиділи, сидячи мовчали,
По слізоньці одній утирали.

Каже легінь: „Мій гаю-розмаю,
Нас батько твій обох розлучає,
Заказує нам любу розмову;
Наймив злющу, сердиту удову,
Аби ми ся з собов не сходили,
Не вмовляли розмовоньку милу.

Я-ж батькови уступлю ся твому,
Най не плátить він злющим удовам,
Най не сипле проз мене він даром
Нї червінці нї биті талярі!
Бо талярі на зміни здадуть ся,
За золото бояри уплють ся!“

Зійшла зоря, зайшла зоря,
А все невесела ;
Ходить богач по оселях,
Мов закупив села :
У бояри запрошає,
Батьків прибірає,
І сьвященного еднає...
А тимчасом з гаю
Несуть його убитого :
Крївава сорочка,
Ще й на грудех прострілена...
А богацьку дочку
Зачісують подружечки,
До вінця співають ;
Легіневі за цвинтарем
Могилу копають.

Р о ж а.

неділеньку в ранці
Ідуть новобранці,
А мій милий, чорнобривий
У білій катанці.

„Чекай, милий хлопче,
Най припну ти рожу!“

„Не чекаю, серце мос,
Чекати не можу.

„Бо ті твої рожі
Сльозою зрошені!...
Повідав ми тарабанчик,
Що ми розлучені.

„Але як убють мя,
Коби посадили
Ту червону твою рожу
На моїй могилі.

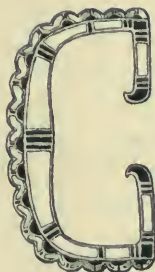
„Та рожа прийметь ся,
Мая розцвитеть ся, —
Під зеленов муравою
Серце стрепенеть ся.“

Мій сардак.

-ж бо тебе не звержу ся,
Руський мій сардаче!
Тепер аж я засьпіваю,
Тепер аж заплачу,

Бо маю в що утерти ся —
Широкої поли!
Не скину тя, мій сардаче,
Ніколи, ніколи!

До ліри.

идить легінь, сидить зажурившись,
Головою на ліру схилившись.
Чи-ж маю я на гуслех заграти,
Чи до ліри як гай заспівати?

Заспівую я радше до ліри,
Бо на гуслех нема мені віри;
А та ліра все серденько знає,
Струна струні правду повідає.

Де доля?

и дома молотив горох,
А я ходив, мій милий брате,
У Німці доленьки шукати;
Ходив-єм навіть до Волох,
І за шклянні тирольські гори,
Нарешті навіть і до зорі
Ходив, ба хожу ще і досі, —
А доля спала у горосі.

Я не учив ся.

не учив ся в кобзу грати,
В німецькі школи не ходив
За книжков вірші віршувати,
Я не видав волоських див...
Неук неукій Черногіря!

До топірця, а не до ліри
Рука мозблова здалась!
У темний ліс, не на Парнас
Іди гулять, опришків сину!
Іди з ручницею гулять,
Доки від неї не загинеш,
Доки твій званий хресний брат
Не забере кроваву зброю
І не сховає враз з тобою!
Кріс ти був батько, воля мати,
Зелений гай і школа й хата,
І більше пісні ти не чув,
Як ту, що чорний ліс ти гув.

Леонід Глібів.

Журба.

Стоїть гора високая,
Попід горою гай,
Зелений гай, густесенький,
Неначе справді рай.

Під гаєм веть ся річенька:
Як скло вода блищить, —
Долиною зеленою
Кудись вона біжить.

Край берега у затишку
Привязані човни;
І три верби схилили ся,
Мов журять ся вони:

Що пройде любе літечко,
Повіють холода,
Осиплеть ся їх листячко,
І понесе вода.

Журю ся й я над річкою...
Біжить вона, шумить;
А в мене бідне серденько
І мліє і болить.

Ой річенько, голубонько!
Як хвилечки твої,
Пробігли дні щасливії
І радощі мої!

До тебе, люба річенько,
Ще вернеться весна:
А молодість не вернеться,
Не вернеться вона!...

Стоїть гора високая,
Зелений гай шумить,
Пташки співають голосно
І річечка блищить.

Як хороше, як весело
На білім сьвіті жить!...
Чого-ж у мене серденько
І мліє і болить?

Болить воно та журить ся,
Що вернеться весна,
А молодість не вернеться,
Не вернеться вона!...

До ворожки.

Ой лишенько, бабусенько,
Серденько болить!
Навчіть мене, голубонько,
Що його робить?

Куди гляну, серце вяне:
Красний божий сьвіт,
Бринять всюди паняночки,
Як королів цьвіт.

Піймав би я любесеньку, --
Принади нема,
Нема гроший-побрязкачів
І вдачі кат-ма.

Поворожіть, бабусенько,
Дайте грошенят,
Куплю собі поле й хату,
Коний-соколят.

Приберу ся в оксамити
На диво панам,
Стукну-брязну підківками,
Словами додам.

Буде в мене принадонька,
Пташки налетять,
Клюватимуть принадоньку,
Мене звеселять.

А то лишко, бабусенько!
Принади нема,
Нема гроший-побрязкачів
І вдачі кат-ма!

Вечір. ✓

Чи згадуєш, дівчинонько моя,
Як згадію без тебе я
Той вечір тихий над водою,
Як сумували ми з тобою,
Що Бог нам доленьки не дав?..
В садочку соловей співав,
За гай спускалось сонце ясне,
Плескалась рибка на воді..
„От скоро й божий день погасне“,
Сказала ти тоді —
І загадалась, зажурилась,
Головкою на рученьку схилилась, —
І на рукавці із очий
Сльоза тихенько покотилась..
Бажав я бачить сьвіт, людей, —
Тай бачив сьвіт, з людьми спізнав ся;
А все туди не раз душею рвав ся,
Де соловей в садку співав

В той вечір тихий над водою,
Де сумували ми з тобою,
Що Бог нам доленьки не дав, —
Неначе там я щастя поховав.

Над Дніпром.

Шумить Дніпро славний, і досі шумить ;
Всього надивив ся, і щастя і горя ;
З далекого краю біжить він, біжить
До рідного степу, до Чорного моря.

Була колись доля ; траплялось тоді
І слави чимало, багато і шкоди.
Минулось, забулось... По бистрій воді
Гуляють берлини, свистять пароходи.

Над берегом є там крутая гора,
На ній бовваніє самотня могила ;
Усі її знають, старі й дїтвора :
Земля Кобзаря там на віки покрила.

Співав колись щиро, і пісня його
Орлом бистрокрилим літала усюди ;
На божому сьвітї дознавсь він всього —
І слави, і ласки, і кривди Іюди...

Тече Дніпро славний, як голуб гуде,
Синіє туман у широкому полі ;
Стоїть над горою хрест божий і жде
Апостола правди і доброї волї.

Не плач, поет!

Не плач, поет! хоч як там трудно, тяжко буде, —
Не плач, не треба сліз твоїх;
Плаксивих дум тепер ніде не люблять люде,
І лишенько чуже — їм сьміх.

Всім веселійше жить, коли кругом сьміють ся,
Бо горя скрізь доволі є;
І через золото, он кажуть, сльози ллють ся, —
На щож ще горенько твоє?

Не плач, поет! жалійсь про все собі самому,
Неси в могильний свій скиток.
„Він, — скажуть, — гореньком не докучав нікому,
Йому хвала, йому вінок!“

NOCTURNO.

На небі ніч і всюди ніч чорніє,
І місяць десь в далекім небі спить...
Чого-ж квилить душа і серце мліє?
І ніч мовчить, і все кругом мовчить.

Не знає ніч, що діялось учора,
Не відає, які бачить сни
Померклий день Содома і Гомора...
Засни-ж і ти, перо моє, засни!

Степан
Руданський.

Повій, вітре, на Україну,
Де покинув я дівчину,
Де покинув чорні очі...
Повій, вітре, з полуночи.

Між ярами там долиня,
Там біленькая хатина;
В тій хатині голубонька,
Голубонька-дівчинонька...

Повій, вітре, до схід сонця,
До схід сонця, край віконця;
Край віконця постіль біла,
Постіль біла, дівка мила.

Нахили ся нишком-нишком
Над рум'яним, білим личком ;
Над тим личком нахили ся,
Чи спить мила, подиви ся.

Як спить мила, не збудилась,
Згадай того, з ким любилась,
З ким любилась і кохалась
І кохати присягалась.

Як забеть ся їй серденько,
Як дівча зітхне тяженько,
Як заплачуть чорні очи, —
Вертай, вітре к полуночи!

А як мене позабула
І другого пригорнула,
Ти розвій ся край долини,
Не вертай ся з України...

Вітер віс, вітер віс ;
Серце тужить, серце мліє ;
Вітер віс, не вертає —
Серце з жалю розпукає.

Згадай мене, мила, ранньою весною,
Як зав'яне квітка в тебе під ногою
І засохне до весни,
Тоді мене, мила, спом'яни!

Згадай мене, мила, як пташка забеть ся,
В залізную клітку сама розібеть ся
І загине без вини, —
Тоді мене, мила, спом'яни!

Згадай мене, мила, в тяжкую пригоду,
Як твоя обручка звалить ся на воду
І не вийде з глибини, —
Тоді мене, мила, спом'яни!

Ой піду я у садочок, в садочку калина,
Край калини шовком шис любая дівчина.
Подивлю ся на калину, вона розпукає;
Подивлю ся на дівчину, вона обіймас.

Тая-ж сама калинонька, та вже завинулась;
Тая-ж сама дівчинонька, та вже одвернулась.
Завинулась калинонька тай не розпукає;
Відвернулась дівчинонька тай не поглядає.

Ой вийду я у садочок, буду поглядати,
Чи не вийде моя мила руту підливати?
Вийшла мила, походила, руті не підлила,
Тільки верхи позривала, на воду пустила.

Тая-ж рута зелена, та цвѣту не має;
Та-ж дівчина молодая, та вже не кохає.
Стоптав би я тебе, руто, та з жалю не можу;
Забув би я тебе, мила, — забути не можу.

Ой вийду я у садочок, стану край віконця,
Чи не вийде моя мила ще раз до схід сонця?
А милая як не тая спить собі, дримає,
Та нового молодого к серцю пригортає.

Тії-ж очи, тії-ж брови, та не той хлопчина;
Та-ж голубка коло нього, та вже не дівчина...
Прострілив би я вас з лука, та з лука не палко, —
Положив би вічне спати, та все чогось жалко.

Т и не моя, дівчино дорога,
І не мені краса твоя :
Віщус думонька смутная,
Що ти, дівчино, не моя !

Ти не моя ! За личко гарне
Справляє хтось колодія...
Мої-ж літа проходять марне,
Бо ти, дівчино, не моя !

Ти не моя ! І брови чорні
Милує иньший, а не я,
І иньший хтось тебе пригорне,
А ти, дівчино, не моя !...

Ти не моя ; но що-ж я маю ?
Чим похвалю ся тобі й я ?
Хиба лиш тим, що тя кохаю...
Но ти, дівчино, не моя !

До дуба.

Нехай гнеть ся лоза, куди вітер нагне, —
Не обходить вона ні тебе, ні мене.

Може й важенько їй, може й спина болить,
Але буря її з корінця не звалить.

На болоті росте і слабая сама —
Вона гнеть ся собі, бо в ній сили нема ;

Вона гнеть ся собі і так вік прожис,
І без слави в багні як трава зогнис.

Як трава-осока зогніє у багні,
І хиба лиш комар заспіває по ній...

Нехай гнеть ся лоза, а ти, дубе, кріпись, —
Ти рости та рости, не хились, не кривись !

Ти глибоко у глиб твердий корінь пусти,
Гилля в гору розкинь, та рости, та рости !

І до пекла достань, і у пекло заглянь;
І до хмари достань, і у небо заглянь.

І весь світ обдивись, і усе розпізнай,
І що доброго є, ти у себе вливай.

І у силі, в добрі як скала затвердій,
І як Бог світовий на сторожи ти стій.

І пташки світові защебечуть тобі,
І співак відлічне, заспіває тобі...

А як буря лиха тебе з місця зібере,
Або хмара-гора тебе громом убер, —

Світ почує ту смерть, і повітря здрижиться,
І ліси загудуть, і земля задвигиться,

І пташки прилетять, спогадають тебе, —
І співак перейде, не забуде тебе.

Голе, голе моє поле!
Де-ж ви, ясні квітоньки?
Позгасали, поспадали,
Як на небі зіроньки.
І стебло пересхло,
Як билина полягло.

Діти, діти, мої квіти!
Як погляну я на вас,
Серце мліє, каменіє,
Що цвили ви тільки раз!
Раз росли, раз цвили,
І без долі опалі.

Не для ділка свого пчілка
Вас зіссала, як дитя, —
То жарою, як марою
Перервало вам життя.
Ні роси, ні сльози
Не спадало для краси.

І дівчина, як калина,
Вас не рвала на косу, —
Вас зірвали, розірвали
Вітри буйні без часу,
І без літ на весь сьвіт
Розпустили вялий цьвіт!

Доле, доле, моя доле!
Верни-ж мої квітоньки,
Верни діти, мої квіти,
Верни-ж мої зіроньки!
Але ба! — не сівба!
Не мине моя журба.

Могила.

В степах, де гриміла козацькая сила,
Від сьвіта потопа лежала могила.
Лежала могила як тая цариця,
Що ї зашептала на сон чарівниця.
І стан її пишний трава покривала,
І голову вонну калина вбирала.
І гилля калини плело ся косами,
І китяхи красні спадали биндами.
Із лівого боку словами ізрита
Лежала край неї камінная плита.
Чи прошлого память, чи того, що буде, —
Що писано в нїї, не відають люде.
Як військо, чорнобиль стояв на сторожі,
І пісні їй піли пташенята божі.
Скажіть мені, люди, кому з вас не мила,
Кому з вас не люба була та могила?
Зійдіте ся-ж, люди, край могили станьте,
Стисніть своє серце, на могилу гляньте!
Могила, могила, ти пишна могила!
Де діли ся чари, краса куди сплила?
Коса із биндами лежить край дороги,
Покошене військо доломлюють ноги.
Пройшли тяжкі плуги через твоє тіло,
І пишнее тіло як вуголь зчорніло.

Один тільки камінь край тебе біліє,
Та вже письмо друге на ньому рябіє.
І поле зчорніло, коріння зсихає,
І бусел перістий по скибах ступає.
Споров плуг тяженький, задрापало рало,
І в рани насіння нерідне попало.
Запало насіння, коріння пускає,
І силу чужую без жалю спиває.
І в місяців кілька край тої могили
З чорнобильом разом коноплі вродили.
Чорнобилю много! Подивіть ся, люде!
Но Бог сьвятий знає, що то за рік буде.
Де була калина, там напята буда;
На верху могили чорнобилю груда.
І димить чорнобиль, заким запалає,
І „вічную память“ божий птах співає.

Над колискою.

Спи дитя моє, ти життя моє,
Спи дитя моє красне!
Поки сонечко не запалить ся,
Поки місяць не згасне.

Спи дитя моє, ти життя моє!
Тільки щастя і долі!
Будеш цілий вік як той чорний віл
У ярмі і в неволі.

Тільки губонька залепечеть ся,
Слаба ніженька стане,
Слаба рученька перехрестить ся, —
Твоє горе настане.

Не підеш з дітьми, не побавиш ся
На мякенькім пісочку,
Не прийдеш у сад, не положиш ся,
Не заснеш в холодочку.

Не з дітьми підеш, панську череду
Поженеш ти на поле!
Не пісок м'який, стерня гострая
Босі ноги наколе.

І від сонечка не сховаєш ся
За відорану скибу:
Завялить тебе в полі сонечко
Як ту вялюю рибу.

І не раз сльоза із очий спаде
На запалені груди,
І сльозу твою тільки Бог один
З неба видіти буде.

Станеш хлопцем ти, станеш парубком,
Тобі все одна доля:
Черета мине, найде панщина,
І все таяж неволя.

І що божий день осавула йде:
„Ти вставай до роботи!
Ти вставай, роби від неділеньки
До самої суботи!“

І що божий день будеш досьвіта
До роботи вставати,
Свою силоньку ні собі, ні м'ні,
А панам виробляти.

А там панови не вподобав ся,
Писарині якому, —
Ноги здобають, руки спутають
І зведуть до прийому.

Станеш голий ти у „присутствії“,
Як народила мати,
І зачнуть тебе пани з доктором
Мов коня оглядати.

І забриють лоб, і до церкви враз...
Там присягу прокажуть;
У мундір вберуть, оружжя дадуть,
Сьвіт на віки завяжуть.

Поженуть тебе в чужу сторону
І зачнуть муштрувати,
І приказ дадуть — мову рідную
На чужую зламати.

І наловиш ся, і забудеш ти
Свою мову рідненьку,
Спомянеш не раз не по рідному
Свою рідную неньку.

А прийде війна — зложиш голову
Де і хто поховає,
Не згадає мир, не спитаєть ся,
Хиба Бог один знає.

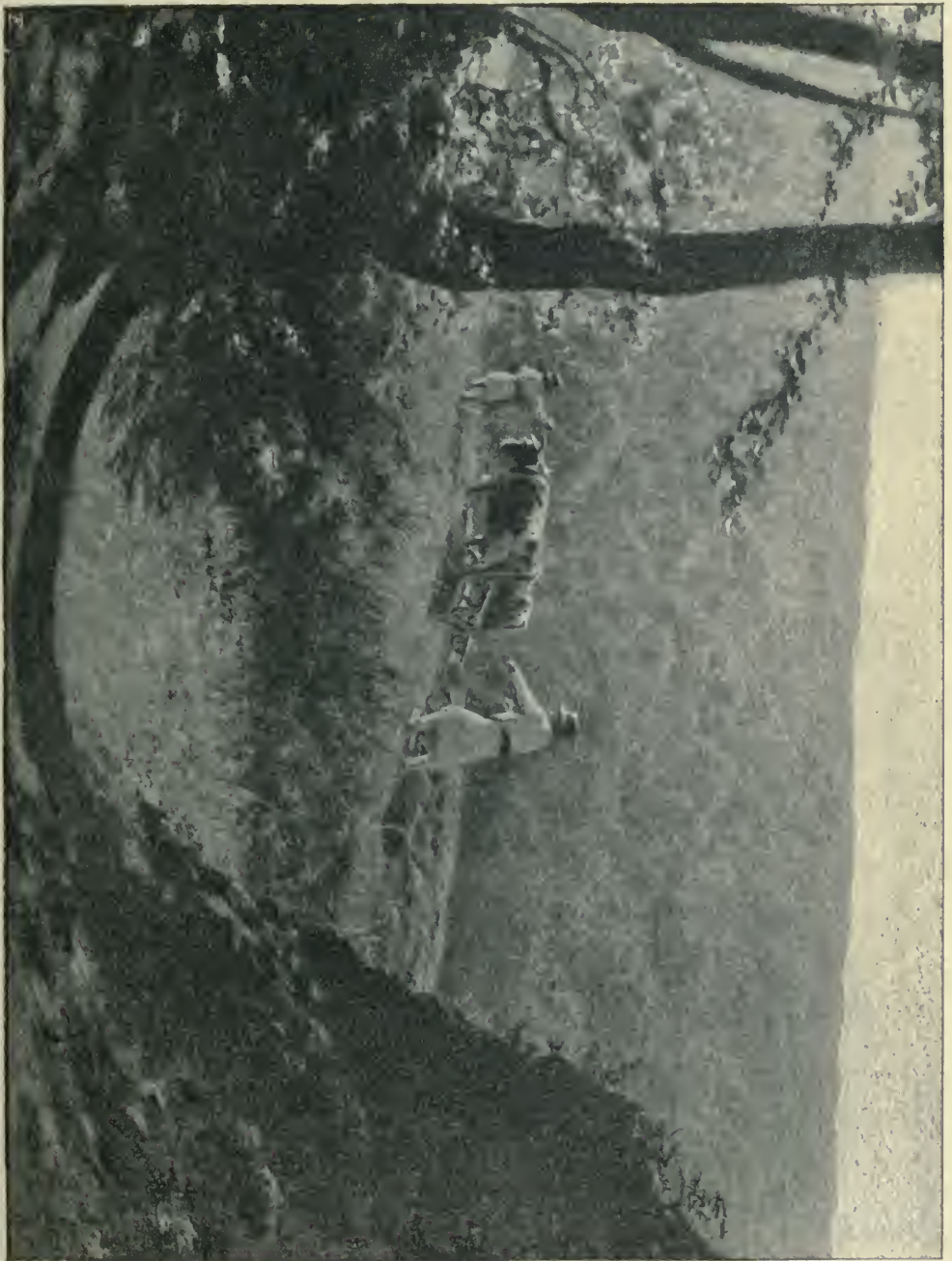
Спи-ж дитя моє, ти життя моє,
Спи дитя моє красне,
Поки сьвіт стоїть, поки з місяцем
Враз і сонце не згасне!

Гей, бики!

Та гей, бики! Чого-ж ви стали?
Чи поле страшно заросло?
Чи леміша иржа поїла,
Чи затупилось чересло?
Вперед, бики! Бадилля зсохло,
Самі валять ся будяки,
А чересло, леміш новії...
Чого-ж ви стали? Гей, бики!

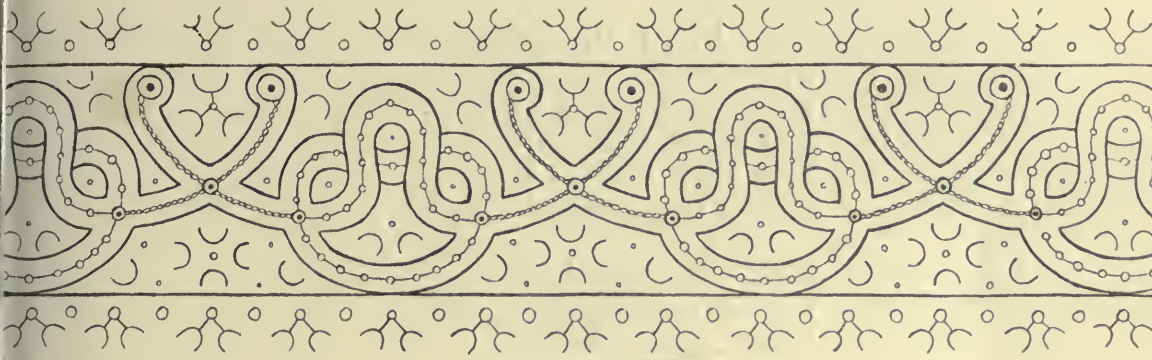
Та гей, бики! Ломіть бадилля,
Ломіть його, валіть на прах,
Нехай не буде того зілля
На наших батьківських полях.
А чересло моє із ліва,
Леміш із правої руки
Зітнуть і корінь того зілля...
Чого-ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! З'оремо поле,
Посїєм яреє-зерно, - -
А спаде дощик, незабаром
В землі пробудить ся воно.
Пробудить ся і на сьвіт гляне,
І як дївочїї вїнки
Зазеленїють наші ниви...
Чого-ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Зерно поспїє,
Обїллє золотом поля,
І потече ізнову медом
І молоком сьвята земля.
І все мине, що гірко було,
Настануть дивнїї роки...
Чого-ж ви стали, мої дїти?
Пора настала! Гей, бики!

Олександр Кониський.

Моє бажання.

Не обскурант я, що не плачу
За тим, чого нема,
Що вже минуло і мина...
Я України долю бачу
Не в бунчуках, не в булаві,
Не у гетьманській голові,
Не в скарбах схованих у скрині,
Не в Запорозькій Україні;
Не в тім, щоб вибившись на волю
З Ляхами знову воювать
Да кров славянську проливать
І засівать трупáми поле...
Я даром сліз не проливаю...
Славян усіх в одній сім'ї
Побачить хочеть ся мені. —
Ось бачте, я чого бажаю!

Моя любов.

Була пора, знавав і я
Літа веселі, парубочі;
Була пора, любив і я
Дивити ся в блакитні очі.

Була пора, нераз і я
Без сну один проводив ночі,
Нераз слізми вмивавсь і я
За пісні веселі дівочі.

Була пора, і в мене кров
Мов хвиля в морі бушувала;
Була пора — я знав любов,
Була пора — мене кохали.

Тепер не те, не та пора:
Друга любов тепер настала,
Любов до волі і добра
Мене на віки закохала.

І важче ся, ніж та любов
І душу й серце роздирає,
І гірше ся хвилює кров,
І гіршу тугу навіває.

Вже сю любов не вдовольниш
Ні поцілуєм, ні зітханням;
Тут більше муки-сліз терпиш
Од безконечного кохання.

Мої кучері опали,
Мої очі тьмяні стали,
Вуси білі мов сметана —
Рано, рано зима впала!

На мочарах на півночі
Потемніли мої очі;
На чужині хуртовина
Мої кучері оббила.

Та байдуже!... Все марніє,
Тільки серце не старіє,
Да правдиве, вольне слово
Вічно юне, вічно нбве.

Сподівання.

В душі пекли гарячі муки,
На серце скорби налягли,
І ми, до Бога звівши руки,
Недолю та людий кляли.

Ми сподівались: сонце зійде,
День тьму розгонить навісну,
Настане сьвіт і правда прийде,
Всім приведе красу — весну...

Ми сподівались, ждали, ждали,
Ждемо й тепер... весни нема,
А перед нами і за нами
Холодна, темная зима!...

В ясну ніч у садок
Вже не вийде вона,
Не обгорне мене,
Не підставить чола
Під горячії губи мої!...

Не пониже мене
Її погляд палкий,
І на серці на дні
Не загоїть ніхто
Превеликі рани мої.

Зрозуміла вона
На всім світі одна
Мій недуг і печаль
І пекельний той жаль,
Що во вік не покине мене.

Мою скорб і нудьгу
Розділяла вона,
І коханням своїм
Скільки раз, о сьвята,
Життя нобе вливала в мене!

А тепер? Ні, не жди!
Ти не прийдеш сюди...
Серце змовкни моє,
Старих ран не буди!

Думка.

На скелі високій сижу одинокий,
Круг море синіє безкрас та хвилі...
Про тебе згадаю, моя черноока!
Лягла ти, спочила у тихій могилі!...

Зорею ясною, пишною, сьвятою
Не довго для мене ти в світі зорила,
Не довго втішався я щастем з тобою,
Не довго янес проміння світило...

Зайшло моє сонце, скотила ся зоря;
Я знов одиноким на скелі сижу:

На синє, безкрас, на вольнее море —
Невольник-засланець — журливо гляжу!

Я-б кинувсь на хвилі, нехай-би втопили,
Так в серці палас ще иньша любовь —
Любов до родини — сьвятої України...
На Вкраїну може верну́ ся я знов!

І в дар принесу я коханому краю
Не злото, не гроші, — пісню голосну,
Ту пісню старую про волю новую,
Про рівність, братерство, — тоді я й умру...

Одна одинока березка стоїть,
На гору Ай-Петрі журливо глядить;
Ні велетні кедри, сусіди німі,
Ні мірти пахучі не ваблять її;
Фонтани про неї не мають ваги.
А гень на Ай-Петрі біліють сніги!
Туди її думи, туди її очи
Пильнують від ранку до темної ночі.
Вона споминає далекі гаї,
Де сестри зростають на рідній землі.
Коли-б її воля, коли-б її сила, —
З розкішного парку туди-б полетіла.

Не грас безкрас, а тихо шумить;
Мов сьвічки на небі, ті зірки горять;
За хвилею хвиля цілує граніт;
Гонкі капариси байдужії сплять...

Лиш кедри з Ливану в далекій чужині
Журливу, скорботну розмову зняли
Про край незабутній, про любов родину...
Я бачив, що з жалю тремтіли вони...

До Миколи Лисенка.

Вдар по струнах тихесенько та про нашу долю!
Не грай мені веселої, а заграй смутної!

Легесенько, тихесенько, мов на сон дитині,
Щоб встав образ перед мене сонної України.

Ніч зорява... блідий місяць... соловей співає;
Мати в хаті голодного сина присипляє.

Сьвіт на дворі... Із кошари останню телицю
Бере збірщик за податки... Плаче молодиця...

А от літо, от і жнива: на українських нивах
Буйне жито колосисте на славу вродило.

От пожали, в копи склали, у клуню звозили;
Змолотили, попродали — подать заплатили.

Зима, холод... діти плачуть голодні і голі...
В теплій хаті лічить гроші Лейба довгополий...

От такої то смутної заспівай, козаче,
Нехай в пісні і в музиці Україна плаче...

Сиротина.

Не той сиротина, кого рід не знає,
У кого хатини й худоби не має;

Не той сиротина, хто ходить в десятці,
У кого свитина вся — латка на латці...

Аби була в його голова та руки,
Любов до народу, волі і науки, —

Він не сиротина, він родичів має,
Він краю дитина і край його знає.

Ой поля ви, поля!
Мати — рідна земля!
Скільки крові і сліз
По вас вітер розніс!

Він рознісив кругом
І Дніпром і Дністром,
В Чорне море котив,
Босфор кровю поїв.

Од Карпат за Кубань,
Поза Сейм, за Есмань,
По траві, по степах,
У ярах, у горах...

І на листі в лісах
Блищить наче роса
Наша рідна сльоза,
Наша тямка лиха.

І блищить, і горить,
Жалем серце гнітить:
Та сльоза гаряче
Душу чулу пече.

Сивий дїду Дніпро!
Свої води давно
Ти всі марно оддав,
Собі сліз ти набрав.

І у Дністер і в Прут
З гір не води течуть:
То не повінь була,
Що поля залила!

Не водою заливсь
Дніпровою наш низ, —
То з народніх із сліз
Береги розійшлись.

Молитись хочу — слів немає ;
Дивлюсь на небо та мовчу..
Нудьга на душу налягає,
Неволя давить до счочу́.

Спокою, правди серце просить,
Любови тихої бажа ;
Людську хвалу не переносить,
Його й догана не вража́.

Туди-б далеко, аж за хмари
На саме небо залетіть,
Де ні хвали нема ні свари,
І там любить, любить, любить !

Ратай.

Дивлюсь : схилившись над сохою
Працює ратай на рілі,
Працює мовчки, хоч порою
Нудьга злигавши ся з журбою
Мигає на його чолі.

В ярмі скорбот, нужди, неволі
Важке він тягне житіє,
І затаївши в серці болі,
Не парікаючи на долю
Оре він поле — не своє.

ш Я не боюсь тюрми і ката,
Вони для мене не страшні!
Страшніш тюрма у рідній хаті,
Неволя в рідній стороні.

Мені не стид носить кайдани
За волю краю і братів;
Та стид золочені жупани
Носить нанявшись до катів.

Нехай нас мучать і катують,
А слова правди не убють!
Нехай кати всі бенкетують, —
Час прийде, разом пропадуть.

Що нам тюрма! То слава наша!
Ми всі тепер сидим в тюрмі!
Всі пем одну ми скорбну чашу,
Одна вона — тобі й мені.

В кого єсть совість і надія,
Того ся чаша не мина,
Той випити її з'уміє
Усю, усю! до дна, до дна!

Кого у краще віра гріє,
Тому ся чаша не страшна;
Вона прибавить ще надії,
І більше укріпить вона.

Не призывайте всує Бога,
Не призывайте ви Христа,
Не оскверняйте ви сьвятого,
Животворящого хреста!

Христос учив народ любити,
І за народ Христос страждав;
А ви грабуєте осьвіту
І те, що Бог народу дав.

Христос носив вінець терновий,
Сьвяту кров свою пролив,
Своєю смертю сьвятою
Народ з неволі іскупив;

А ви — народ рабом зробили,
Братів за гроші продали,
Народ у терніях водили,
І піт і кров його пили.

Не християин ви — Іюди!
Цілуєте ви хрест сьвятий,
А хрест народови на груди
Що дня кладете ви тяжкий.

Ви гірш Іюди! Той вдавив ся, —
Ви тими грішми живете,
Що менший брат для вас трудив ся,
І брату жить не даєте!

Не призывайте-ж всує Бога,
Не призывайте ви Христа,
Не оскверняйте ви сьвятого,
Животворящого хреста!

Василь Кулик.

В мене серце до любови.

В мене серце до любови,
Біле личко чорні брови.
Що робила мати, знала:
В скринях скарбу принадбала.
І вишневий є садочок,
З шістью крилами млиночок,
Хата біла, гай у полію, —
Не жалкую я на долю.
Вмію голосно сьпівати,
Тугу в серці розважати;
Мов ті зорі очі сяють...
Коло мене хлопці грають...
Та нема, нема нікого
Над козака молодого:
Він на скарби не зважає,
Він за те мене кохає,
Що у мене чорні брови,
В мене серце до любови.

Нетяга.

Без свити і босий, і хліба нема,
І люди те бачуть, та кажуть: дарма!
Здирщики послідну корову цінують,
Хатина безверха — сусіди глузують.
У хату заглянеш — у засіках пусто,
І заросла нива свиріпою густо.

І сам я дивуюсь, що звів ся ні-на-що...
А змолоду був же і я не ледащо!
Колись і для мене іграли музики,
Топтали дівчата не раз черевики;
Не раз чорноброві сльози утирали,
Як мене в дорогу сестри споряжали!
Колись поважали і мене сусіди,
Як справляв бенкети, родини й обіди;
Колись і від мене ішли паровиці,
Степом розлягалось: „Ой не ходи Грицю...“
І мені колись-то догажала доля...
Та все пішло марно... Його сьвята воля!

Ой киңу я лихом об землю сирую,
Помяну на сей раз доленьку лихую, —
Потягну степами, а косу на плечі...
Прощай, родинонько, й веселії речі!
Гей браття-нетяги, ударимо в коси!
За нами-панами ніхто не голосить!

Думка.

✓**С**тоять села: вишневі сади зеленіють,
Степом-полем як в золоті лани наші спіють.
І здасть ся, на ті села з неба щастє ллєть ся...
Чогож така думка чорна коло серця вєть ся?
Подивлю ся, Україно, подивлю ся, мамо,
Подивлю ся тай заплачу гіркими сльозами.

І подумаю: верни ся, велика Руїно,
Нехай ще раз попробує щастя Україна!
Нехай ще раз своє слово вимовлять гармати,
Може нового Богдана породила мати.
Не хотів би, мамо, крові, пожежі, недолі,
Як би не так важко бачить братів у неволі.

Захожий косарь.

Захмарилось сонце, вітрець повіває,
Легесенько травка у покіс лягає;
Співаючи пісню дівки й молодиці
У валки громадять зелену травицю.
Лежу та дивлю ся.

„Вродливий та гожий,

Як дуб кучерявий, косарю захожий!
Як дуб кучерявий понад бурянами,
Так ти виступаєш поміж косарями;
Перед усій валці ведеш по травиці;
Дивлять ся на тебе дівки й молодиці,
На красу козацьку, на личко червоне,
І ніхто в покосі тебе не нагоне;
Ніхто краще тебе не вивершить стога;
А корця горілки і рука не трога.
Чогож, мій косарю, на косу схилив ся?
Чи тож занедужав, чи пак зажурив ся?
Чого одвернувшись косу виклепаєш,
Щоб ніхто не бачив, сльозу утираєш?
Спочинок настане, від гурту відходиш,
Та таку-ж то пісню жалібну заводиш?
Чого, мій косарю, як зірки засяють,
Й дівчата співають,
Як спочити треба,
З своєю журбою
Лежиш під копою
Дивлячись на небо
Смутний, невеселий? Скажи, мій косарю!“

„Спасибі за ласку, пане господарю!
Спасибі! А перше мушу запитати,
Чи вам же нетягу мене розважати?
От бачите пане:
І сила косарська, й краса-б то козацька,
Та що з того стане,
Як доля ледацька!
Згадав, що з косою цілий вік блукаю
По чужому краю,
А нігде притулку й хатини не маю;
Що важко працюю на чужому полі,
А дітки десь дома невчені і голі;
І сохне та чахне бідна молодиця,
Що не прийде батько на них подивить ся;
Що дигає десь там старенькая мати,
Що нікому буде стару й поховати
Та над грішним тілом хрест постановити...
Та все-б те нічого, Бога-б не гнівити,
Як би було вільно правду доказати,
В Гетьманщину тую назад простувати
По чесній дорозі... Та сором сказати,
Прийшлось у острозі мури оглядати.
Щось там написав наш мізерний пяничка, —
Прощавайте, діти, й жінко білоличка!
Повели небогу... Сира камяниця...
Що маєш робити? Просить ся, молити ся?...
Як Господь не гляне,
І добрий, та злодій...
Не домовлю, пане!...“
„Годі, брате, годі!“

Володимир Александрів.

Українська мєльодія.

Чисте небо ясно сяє,
Поле все як яр зелене...
Здрастуй, степе, рідний батьку!
Здрастуй, Україно-нєне!

Обійми мене, мій степе,
Обгорни мене навколо:
Я стою посеред тебе,
Опустивши сумно чб́ло.

Ой повій, повій ти, вітре,
Від Дніпра, від Запорожя,
Та розвій мій жаль і тугу
По степу, на бездорожя.

Любий степе! Ти не знаєш,
Скільки смроду і болота
В нашім сьвітї, де повсюди
Тільки фальш, пи́ха, бідота!

Там я втратив віру в правду,
Ум скалічив, в тугу вдав ся,
І тепер з розбитим серцем
В тебе, степе мій, подав ся!

Тяжко дихать, в грудях тісно,
Мов там жар лежить і тліє, —
Хай від тебе, рідний степе,
Прохолодою повіє!

Хай повіє тихий холод
На мої горячі рани;
Хай думки мої остудить,
Хай у мислях тиша стане!

Щоб я зміг той сьвіт забути,
Де пропало добродійство,
Де гнучка потрібна спина
Та уміле лицемірство;

А накланявшись у волю
І самому паном стати,
Та сховавши власний сором
Інших в-четверо згинати...

Щоб все те я зміг забути,
Щоб відстало все від мене,
Степе рідний, рідний батьку!
Україно, рідна нене!...

Притча Христова про сіяча.

„Се изыде сѣяй, да сѣеть“.

Мф. XIII, 3—9.

Ось вийшов, щоб сіяти, сіяч у поле і сіяв...
І вітер зерно йому всюди розвіяв:
Багато упало його край дороги,
Та там і попало проходим під ноги;
І хижая птиця з степів налітала,
До долу спускалась і зёрна клювала.
Немало зерна в камянистую землю лягло,
І доброго корня не давши зійшло;
А сонце о-півдні його припалило,
Горячим промінням його присушило.
І бідне пожовкло... Пожовкло й зівяло:
Землі під корінням було йому мало.

А деякі зерна, то вітер вхопив і поніс
В бурян навісний, що й несїяний ріс;
І там би то їх мов гаразд положив,
Та скоро бурян їх зовсім заглушив.
Даремно там дощ пробігав половою,
І зорі кропили там землю росвою:
Ті зерна лежать, мов рости не пора...
Немає від їх і не буде добра!

Которї-ж зерна та в добрую землю лягли,
То ті урожай шістьдесять або й сто принесли.
Так, добра земля, як пора настає,
Не тільки що їсту, ще й прибиль дає;
Її мов і сонце шадить і не сушить до-суха...
Всяк, маючи уха, щоб слухать, хай слуха!

Моя могила.

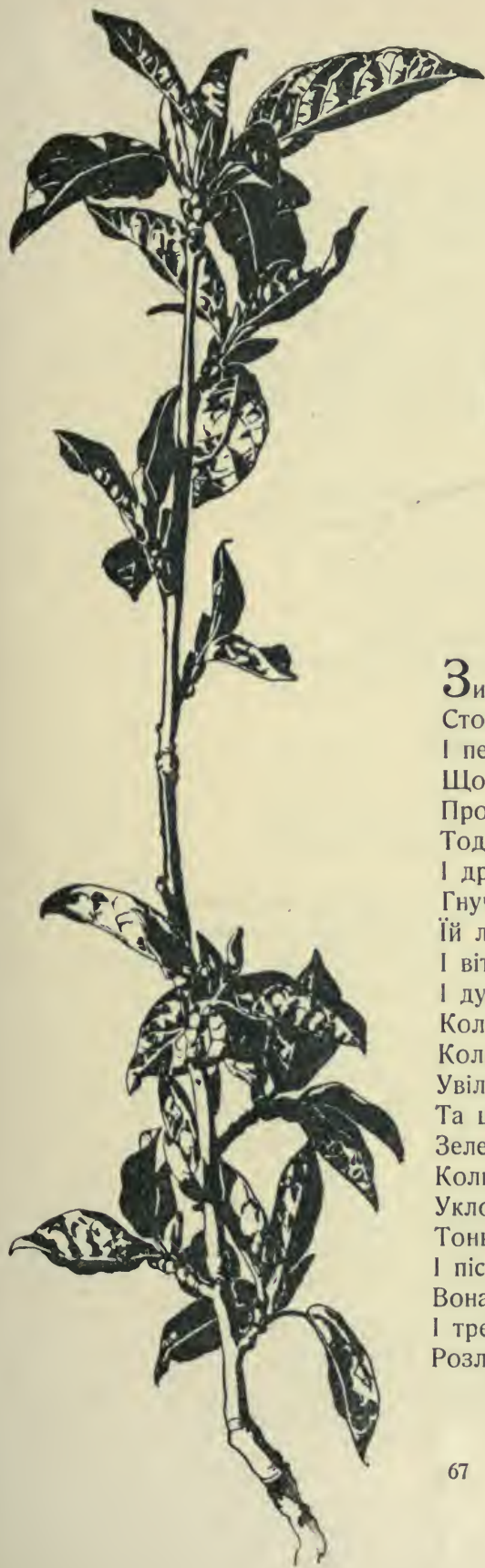
Прощай, моя ти любва, мила!
Не довго, то й піду я в сховище сьвяте;
Рік-два мине, моя німа могила
Травовою густо заросте.

Могила тая буде в полі,
Над нею в осени оравши пройде плуг;
Колись зростуть там гарні дві тополі,
А послі може й цілий луг.

І як з тополею густою
Вітрець жартуючи тихенько зашумить,
Тоді у вечері веселою весною
Дівчина з милим прибіжить.

Обнявшись сядуть під тополю
Як раз мені на мертву, чулу грудь;
Тоді любуючись весною і собою
Вони шум листячка поймають.

Василь Мова

(Лиманський).

Три деревини.

Зимою у-купці на краї долини
Стоять на узлісі аж три деревини.
І перва в тій купці — висока сосна,
Що саме у зиму зелена й рясна.
Про літечко ясне соснині байдуже —
Тоді вона жовта, сумна і недужа.
І друга в тій купці стоїть деревина —
Гнучка та висока тополя-раїна.
Їй листячко вітром холодним обдуто,
І вітоньки голі у кригу окуто;
І думка одна їй не сходить з ума:
Коли то минеть ся лихая зима?
Коли то весняне живуче тепло
Увільнить від криги їй віти й стебло,
Та щедро одягне у листя рясне,
Зелене та ніжне, хороше, ясне?
Коли то в роскошах красою засяє,
Уклонами вітра з теплом привитає,
Тонким верховіттям у небі заграє,
І після негоди, страждання і сну
Вона засоромить красою сосну?...
І третя в тій купці стоїть деревина —
Розложиста, біла, ярка березина.

Та голії віти у кригу закуті,
Даремно у-ростіч тепер розіпнуті,
І гордого шуму від неї нема —
Замкнула уста їй лихая зима!
І жалібно стогне і беть ся вона:
Коли то настане весела весна,
Із промінем ясным, з живущим теплом,
Й одягне їй віти тремтючим листом,
І гордо вона їх по вітру розносить,
І шумом сердитим ліси оголосить,
І гордую пиху соснини порушить,
І гомін сосновий забє і заглушить?

Але ще далеко живуца весна —
І гордо панує зелена сосна,
І сумно куняє тополя-раїна,
І рветь ся та стогне ярка березина...

Заповіт засланця.

Вмер козак на самотині, в тяжкому засланню,
Вмер без свідків, без родини і без розпощання.
Вмер козак з нудьги та туги, в тундрах марно згинув,
Та в листі своїм до друга сповідь свою кинув:

„За любов до України й рідного народу
Я затратив долю й волю і здоровле й вроду.
Та затратив я даремно, вжитку не придбав я,
Бо в неволі на чужині вік свій звікував я.

„Я загинув, люди добрі, без ужитку й слави,
Бо не жив я в тій неволі, а конав я дляво.
Я не жив, я нидів в мурах, в дряговинах гинув,
І даремно щирим серцем до роботи линув.

„Бо ні способу, ні волі я не мав до діла,
І з відчаю никнув дух мій і хиріло тіло.
Я загинув, люди добрі, без ужитку й слави,
Бо не зжив я свого віку, а відмучивсь дляво.“

Вмер козак, юнець бездольний,
Кинув білий сьвіт,
Та zostавив братам вольним
Щирий заповіт.

„Коли схочуть вас на муки
Вислать на чужину,
Не давайте живцем в руки,
Бийтесь до загину!

„Бо стократно краще вмерти
З руки махамета,
Ані-ж ждати в нудзьї смерти
В північних заметах.

„Казнь за волї оборону
Буде вчинком мести;
Вість про неї піде в люди,
Й викличе протести.

„І западе в живі серця
За правду обида,
До жорстоких катів мерця
Сплодить ся огида.

„І научать глухих чути
І сліпих проздріти,
Розохотять давні пута
З ніг народніх здіти.

„Коли-ж даси-сь живцем в руки
На тяжке заслання,
Віддаси-сь на тяжкі муки
Й безвісне конання.

„І умреш ти в самотинї,
Сам один умреш ти,
Позабутий на Україні,
Змучений до решти.

„І не знатиме громада,
Що ти згинув марно,
Тільки кати будуть раді,
Що вбили безкарно,

„І про те злочинство враже
Хиба по столітку
Крадькома історик скаже
Катам не в замітку.

„Не давайте-ж ся у руки
Катам України,
Не давайте ся на муки,
Бийтесь до загину!“

Козачий кістяк.

Налігши над плугом оре хлібороб,
А піт краплястий уквив йому лоб;
Аж ось захрустіло і плуг зупинивсь:
Кістяк під широкий леміш підхопивсь.

Спинив ся плугатир, кістки розрива,
І бачить: у купі і шабля крива,
І з'їжене ржою списа остріє,
Вся зброя козацька до крихти гниє...

І вже свою ниву плугатир забув,
Бо сум йому дивний чоло обгорнув.

А гей ти плугатир, а гей працювник!
Чого головою так сумно поник?
Які тебе думи зненацька взяли,
Від ріллі, від плуга куди завели?

А гей, роботяго, а гей неборак!
Про волю згадавши міркуш ти так:
„Отсії останки, що стліли на вік,
Се був колись справді живий чоловік!

„Се був колись лицар, гетьманець-козак,
За нас хліборобів завзятий вояк;
І може хоть часом і нужди зазнав,
За те по степах він на волі гуляв,

„І гордої шиї в ярмо не хилив,
І в праці нагальній себе не морив,
І доля козака була золота:
І здобич, і сила, і воля сьвята!“

А гей ти плугатир, а гей ти небож!
Збагнуть сєє диво мабуть ти негож!
Козацька та слава і воля сьвята
Даремна була то лише суєта!

Бо тєє козацтво, навикши бурхать,
Не вмїло свободи другїх шанувать;
І з того-ж козацтва, з його старшини
На лихо Вкраїні вродились пани.

За-ради корїстї, за-ради чинїв
Пани відрекли ся від менших братїв;
І все те, за віщо під шум корогов
Сто ріками довго лилась у нас кров —

Свободу Вкраїни, народнюю честь,
І волю поспільства і все, що-но єсть,
Усе те продали Іюди-пани,
Своєї родини ледачі сини.

Минули, мій друже, козацькі часи,
Пропали гармати, шаблі і списї,
Зоставивши слави крївавої шум
Та тяжке крїпацтво на горе і глум.

Покинь же, небоже, думки золотї,
Притїсни у серці чуття ті сьвятї,
Та в руки жорстокї чепигу бери,
Та землю стернисту на жито ори,

І хлїбом здобутим у потї лица
Згодуй для Вкраїни синка-молодця!
І замїсь козацьких рушниць та шаблук
Нехай він береть ся мерщїй до наук.

Нехай він доходить умом молодим,
Чого і звідкіля так гнїтом важким
Гнїтить нас недоля? Нехай допита,
Чого Україна кругом сирота?

Чого відрекли ся від неї пани,
Чого родовищем гордують вони?
Чого за панами пішли і попи,
Христової церкви гнилії стовпи —

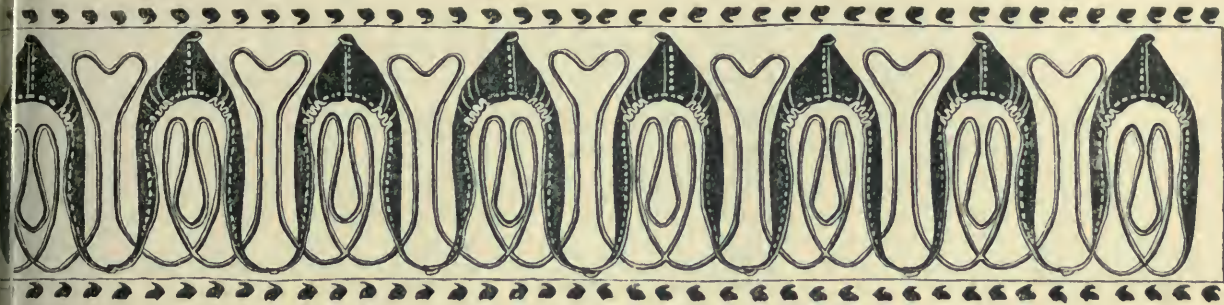
Зоставивши нидіть народ в самоті,
У нуждах великих, в густій темноті?
І як з отсих злиднів народ рятувать,
І як Україну з зневаги піднять?

Оттак то до правди направивши ум,
Нехай наберець ся він праведних дум,
Та борючи духом важкі тягарі,
Нехай загартує він серце в добрі, —
І в правді твердий,
Нехай виступає в поход молодий,
І щастем розсвітить людськеє життя —
Ото йому поле до герцю-биття!

Міжлюдська кривда, ото його враг,
Народнеє щастя, то лицарський стяг!
Високая думка, ото його міч,
То сила до бою,
А чесная річ,
Ото його зброя!

Гей, друже мій темний! Над силу ума
Вже дужчої сили й на сьвітї нема!
І треба нам, друже, у тямку се взять,
Що вчена громада — могучая рать:
Як стануть у лаву такі вояки,
То більш порятують, анїж козаки.

Микола Вербицкий.

До дому.

Далекая дороженька гадюкою веть ся...
Знову серце оживас, і знову сьмієть ся.
Ой округи хуртовина плаче, завивас,
А на душі ясне сонце мені знову сяє.

З далекого, чужого краю
До дому знову завитаю,
І матір рідну Україну
Побачу знову; од себе
Не прожене мене... Тебе
Побачу знову, мій ти раю,
Мій батьку рідний — степ без краю!
І на тебе, Дніпро-дідусь,
Погляну знову; подивлюсь
На ті роскоші, ті долини,
Де тільки мріють домовини
Дітий козачих, — ті могили,
Де сплять народні наші сили,
І наче слова правди ждуть...
Нема його! — Літа ідуть,
Проходять марно... Україно!
Моя нене мила!
Даси мені серце нове
І новую силу,

Щоб з братами за ту правду
Одностайне стати,
Братів моїх менших, бідних
Розуму навчати;
Щоб із ними наше давнє
Лихо одбувати,
Щоб із ними щирим серцем
Господа благати...

І розійдеться ся та хмара,
І в біля віконця
Ми у своїй рідній хаті
Дождемо ся сонця.

Ой квіточка під росою нагинаєть ся;
Дівчинонька над козаком насміхаєть ся:
„Шкода тобі, козаченьку, залицяти ся! —
Нам з тобою, моє серце, не побрати ся.
Геть-геть, далій, козаченьку, одчепись
І до мене молодой не горнись!
Бо я з роду недолюдів не люблю —
Свого віку за тобою не згублю...
В мене душа українська, щире серце в грудях —
Мені щирій Українець й дружиною буде;
Бо я — дочка України, і не забуваю
Свою матір: щирим серцем її поважаю.
А ти, серце-козаченьку, хоч ти любий, милий,
Забув сси свою матір, орле сизокрилий!
Мати плаче — в тебе-ж серце не стогне, не бєть ся,
І до неї щирим словом воно не озветь ся.
Не поможеш, не порадиш ти матір старую, —
Ти не любиш, не шануєш правдоньку сьвятую.
Геть-же, геть-же, козаченьку, геть, моє кохання!
Шкода, серце! — марне буде твоє залицання!

Невольник.

Ой Боже мій, Боже, мій світе коханий,
Болять, огнем палять кривавії рани,
Що понатирали тяжкії кайдани!
Що понатирали за довгії роки
У темній темниці, у ямі глибокій!
Глибока темниця, муровані стіни —
Оттут натерпиш ся лихої години!
Муровані стіни, маленькі віконця —
І неба не видно і ясного сонця;
Маленькі віконця, залізнії ґрати —
Оттут нам і жити, тут і помирати!

Ой оттам десь за стіною,
За стіною камяною
Живуть люди, втішають ся,
Життям вольним пишають ся.

Ой зійдімось, брати мої,
Сизокрили орли мої,
В глуху північ на нараду,
На невольницькую раду!

Як хуртовина завис,
Чорна хмара небо вкрис,
Буде нам як мати рідна
Нічка темная, невідна.

Бо сторожа спати буде,
Наші речі чуть не буде;
Ой порадимо ся, братця,
Як за діло треба взять ся:

Як ті ґрати розібрати,
Як каміння розкидати,
Як ту долю, вільну волю
В чистім полі добувати.

Сидір Воробкевич.

Рідна мова.

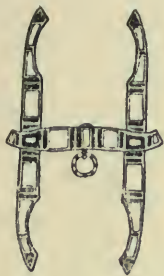
Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває,
Той у грудях не серденько, тільки камінь має.
Як ту мову мож забути, котрою учила
Нас всіх ненька говорити, ненька наша мила?!

Як ту мову мож забути? Таж звуками тими
Ми до Бога мольби слали ще дітьми малими!...
У тій мові ми співали, в ній казки казали,
У тій мові нам минувшість нашу відкривали.

Мово рідна, слово рідне, хто ся вас стидає,
Хто горнеть ся до чужого, того Бог карає;
Свої його цурають ся, в хату не пускають,
А чужії як заразу-чуму оминають.

Ой тому плекайте, діти, рідну руську мову,
І учіть ся говорити своїм рідним словом!
Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває,
Той у грудях не серденько, тільки камінь має!

Над Прутом.

Над Прутом у лузі хатина стоїть,
Живе там дівчина хороша як цвіт:
В її очи-зірниці, що сьвітять в ночі, —
Побачиш їх, хлопче — вмирай і мовчи!

Над Прутом у лузі не місяць зійшов,
То хлопець до кралі-дівчини прийшов;
Солодка розмова із уст їх плине, —
Тихенько дрімучий Прут далі тече.

Над Прутом у лузі барвінок вже рвуть,
До шлюбу зелені віночки плетуть;
В хатині заграли і скрипки і бас,
А гості співають: „Веселість у нас!“

Старий млин.

Запустів той млин старий,
Колесо зігнило,
І дуплаві верби в низ
Лоском повалило.

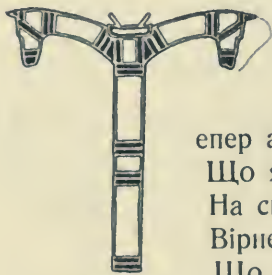
І тиша стоїть кругом,
Лиш потік шепоче,
Та сова десь закричить
Темненької ночі.

А колись звенів тут сьміх
І плила розмова
Солоденька, як жила
Дівка чорноброва.

В гріб лягла давно вона,
Моя краля мила,
І мій волос сивина
Геть припорошила,

Мов мука з того млина...
Лотоки зогнили,
Млин пустий, а з верб літа
Лиш пеньки лишили.

Шепче́ї́потік, а кругом
Як у гробі тихо;
Щасте зникло, а в душі
Пустка, туск і лихо.

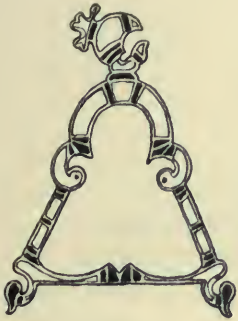

епер аж догадалась ти,
Що я для тебе жив
На сьвітї сїм, тебе одну
Вірненько лиш любив.
Що з того, що менї тепер
Рум'яні ті уста

Говорять: „Любий хлопче мій!“ —
Не та пора, не та!

Любов, що жевріла колись,
Загасла вже давно,
А щасте, що про нього снів,
Розбило ся як скло.
Хоч ти щебечеш про любов,
Та слів не чую я
І сліз твоїх не бачу вже, —
Не та пора, не та!

Любови цьвіт давно зів'яв,
Він вічно не цвите;
В грудях зима, там вже давно
Сніжницею мете.
Всі залицаня вже пусті, —
Німі мої уста!
Не збудиш те, що гріб узяв —
Не та пора, не та!

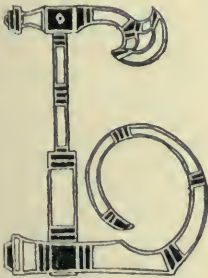

звіночок долом чути —
Подзвінне то моє,
Неначе лист зівялий
На свіжий гріб паде.

Ще вчора божим раєм
Мені здавав ся світ,
Ще вчора лиш для мене
Пишав ся гарний цвіт...

А нині жаль, зневіра
Серденько облягли,
Мов мари розплили ся
Мої прекрасні сни.

Ще вчора лист зелений
З вітрами говорив,
А нині вже зівялий
Надію всю покрив.

уковино моя мила, мій солодкий краю!
Як за тебе, сиротина, нишком погадаю,
То заплачу жалібненько на чужій сторонці,
Бо тут вяну і всихаю, як листок по сонці.

Рідне слово тут не чую, пустка тут усюди,
Тут не наші щирі руські, но чужії люди;
Тут ні друга, ні родини, ні рідної хати...
Тяжко, Боже, на чужині, вік свій вікувати...

Як би крильця соколові мав я, сиротина,
Полетів би, де зелена, люба Буковина,
Де Прут, Черемш, де Бистриця, де гори Карпати...
В Буковині мило жити, мило й умирати...

Вечір.

онце ся сховало за високі гори;
Тихо все дримає: луг, діброва, бори;
Дзвіночок там чути; місяць небом сяє;
В лісочку маленький соловій сьпіває.

Вітрець протягає, поточок шепоче;
Яскраво сяють зорі серед ночі;
Смерека заснула, береза дримає;
Вівчар на сопілці сумно виграває.

Сьвіт — як церква Божа! мирно, тихо всюди.
Від роботи-труду спочивають люди.
А місяць як сторож на сьвіт поглядає,
Тішить ся сердешний, що все спочиває.

Остап Левицький.

Замовкли бандури, оглухли мабуть,
Ні співу, ні думи в хуторах не чуть;
Лише по могилах голосить ворон,
Козачої слави старої гомон.
О руськая земле, о рідна моя,
Чи прийдем коли ми ще раз до коша?

Де ділись-заділись ті давні часи,
Славетні гетьманські, де щезли вони?
Бувало отаман як кликне на бій,
Чубаті хмарами злітались як стій.
О руськая земле, о рідна моя,
Чи верне-поверне та слава твоя?

В кайданах, в неволі козака сім'я:
По дворах шляхетських у наймах сестра,
А син на послугу пішов Москалям,
На глум і на посьміх своїм ворогам.
О руськая земле, о рідна моя,
Коли вже скінчить ся неволя твоя?

Прокиньте ся, діти, наспів вже той час,
„Заплакана мати“ вже кличе на вас,
Щоб стать односердно за діло сьвяте,
А слава та давня ще нам розцвите.
О руськая земле, о рідна моя,
Та чей ми прийдемо ще раз до коша?

Сповідь.

Не вірю в Бога я такого,
Що тільки в небі він сидить,
Тьма ангелів довкола нього
Лиш все в лице його глядить.

Мій Бог усюди пробуває,
Де тільки зір ся мій опре,

А хоч і плоти Він не має,
Мій дух його вбачає все.

Не можу й сьому віри няти,
Аби до Бога менший брат
Инакше мусів промовляти,
Як шляхтич-пан, а ще магнат.

Мій Бог однако всіх приймає,
Чи хто убогий, чи богат,
Аристократів Він не знає;
Мій Бог справдешній демократ.

Не вірю я, що в бій кровавий
Одних на других Бог веде;
На відворот, мій Бог ласкавий,
Він мир і згоду всім несе.

Не вірю я, що Бог давнійше
Жидівський люд собі избрав,
Бо деж би Він ся окремійше
В таких нехлюях любував?

Не вірю я, що Божа Мати
Так полюбила Поляків,
Що аж зволила ся вінчати
Корунов польських королів.

Ще гріх один — і непростимий
Тяжить на мні: не вірю в те,
Що хтось там є непогрішимий,
Що лиш католик в небо йде.

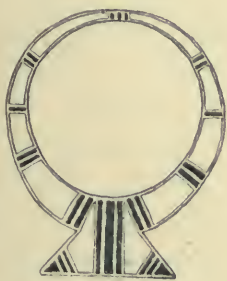
Ну, вже із того мож пізнати,
І кожний дяк вам се повість,
Що я нехтую всі догмати, —
Я очевидно — атеїст!

Під вечір.

аходить сонце; на поля і млаки
Спускаєсь ніч. Лиш там, на тій горі,
Там ясно ще, немає й сліду мряки,
Що пільмою долини вкрила всі.

Так се неправда, сонце, що однако
Ти шлеш для всіх проміння золоті!
Для тих, що висше, все ти довше съєш,
Вчаснійше сходиш, пізно западаєш.

Любов.

дно дівчатко гарне та любе
Раз мене щиро питало:
„Любов — ну, що се? Чи се лиш мрія,
Що в ній і правдоньки мало?

„Адже я чула, що соловейко
По своїй любці сумує,

А його пісні гарній, тужливій
Уся природа вторує.

„І що повійка по дубі пне ся
І з нею любо дубови,
І що на весну голуб сивенький
Воркує також з любови.

„Скажи-ж по правді; таж ти, поете,
Знаєш чуте се химерне?
Як і по чім ту любов пізнати?
Чи має рожі, чи терне?“

„Любов, дівчино, се гарна цвітка,
Що в людськiм серці пишаєсь,
Та її краску годі вгадати,
Бо вона часто міняєсь.

„Часом тихенька наче ліля,
Часом як рожа, що коле;
Иноді скромна як незабудька,
Або як кукіль на полі.

„Часом то думи, дивнії чари
Любов у душу навіє;
Часом і віщі сни тобі шепче,
Серце надією гріє.

„Часом скріпляє силу і волю,
Крицею душу гартує;
Часом наводить лютеє горе,
Мушиш терпіти — і всує.

„Часом тихенька, мов чисте плесо,
Де рибка срібна гуляє;
Часом же наче вихор в пустині,
Що все довкола змітає.

„Чарови сему годі опертись,
Бо наче ангел огненний
Перед очима блисне-зависне,
Голосом знадить Сирени.

„Серце вколише і заповнить,
В золоті скує кайдани;
І в тій неволі радощі дивні,
Рай віднайнеш ти незнаний.

„Тож коли буде твоя серденько
Також до пут тих хилить ся,
Дай в ясир взятись, піддай ся долі, —
Так воно, серце, й годить ся.“

Володимир Шашкевич.

Бувало і нині.

алим бувало я сїдаю
Під липою та досягаю
Руками буцїм ясных зір;
А зірки моргають на мене
Крізь липи листечко зелене,
Тай кануть нишком в темний бір.

А нині сяду під тополю,
І лаю сьвіт і лаю долю,
Що ясної забаг зорі —
Забаг, та годі і дістати,
А на землю то й грїх прохати
З чудної неба висоти.

О зіронько ти ясноока,
Моргни на мене із висока,
Як сестри моргали твої!
Най хоть часочок погадаю,
Що я малий, та досягаю
Тебе, сердешна — хоч у сні!

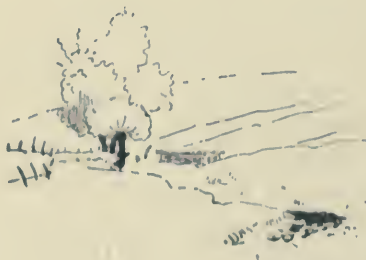
Не чужого ми бажаєм.

еред поля широкого дубець виростає;
Ой тим полем на воронім молодець гуляє.
Віють вітри, віють буйні, аж дуб похилив ся;
Скажи, скажи, козаченьку, куди ти пустив ся?

Чи ти їдеш в Туреччину христян визволяти,
Чи ти їдеш на Україну волі добувати?
Не їду я в Туреччину ані на Україну;
Від могили до могили соколом полину.

Полину я, полину я, до могил приляжу,
Батькам нашим всю тяженьку недолю розкажу.
Розкажу їм наше горе, наше лихоліте;
Тепер, скажу, сердешнії, поблагословіте!

Благословіть! погуляєм у чистому полі!
Не чужої ми мукаєм, а своєї долі!
Не чужого ми бажаєм, а свого права;
Де полягла, там воскресне наша руська слава!

Корнило Устиянович.

Розбита гуся.

Дубовим листем повита
Старая гуся лежала;
В ній голосниця розбита
І струна хора мовчала.

Гей! — кличе май легкокрилий, —
Встань, гусле, пташка співає! —
А гуслі сьвіт вже не милий,
Холод за серце стискає.

Гей! — кличе слава блискуча, —
Заграй, як перше нам гралась! —
Даремно, струна гримуча
Либонь у неї порвалась.

Гей! — кличе помста і кає, —
До бою, гусле, до бою!
Твій нарід в ярма впрягають! —
І гуся зойкнула з болю.

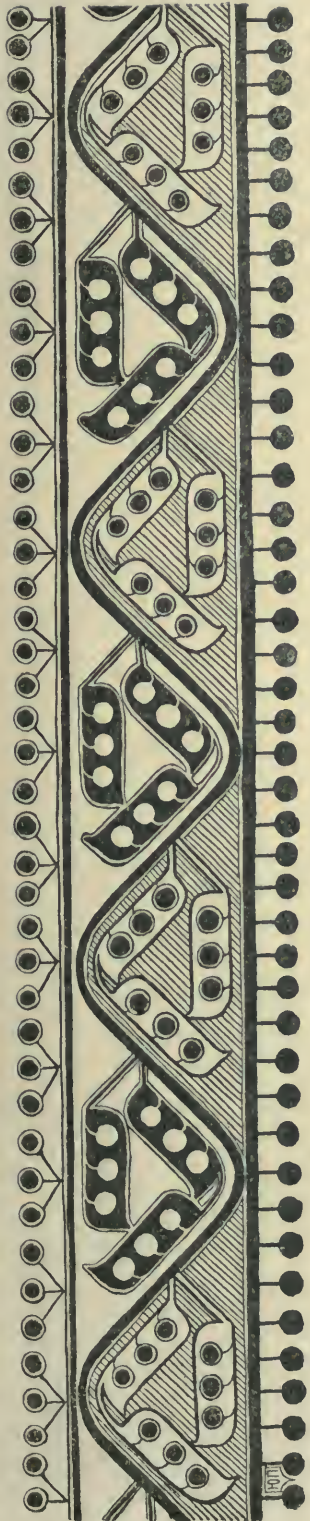
Надходить ангел любові,
Зросив ї серця слезою,
Й ожили струни — здорові,
І ллють ся пісні рікою.

Минули ся літа мої, літа молодії;
Іде старість тихесенько, морозить надії.
Остигає кров юнацька, думка умирає,
Тільки серце ще тріпочесь — любитись бажає.

Шкода труду! Хто під зиму зацвите квітками,
Тому дружба на весіллю — мороз із снігами.
Усе має свою пору, — опізнивсь, паничу!...
Вже дівчина-домовина тебе к собі кличе.

Михайло Старицький.

До України.

Моя Україно, як я тебе любив,
Твої луки, твої степи розлогі,
Дніпра ревучого славетнії пороги
І хвилі золоті твоїх шовкових нив!

Як я любив в садочках вишняку
Твої білесенькі, немов хустини, хати,
Поважну річ старих дідів чубатих,
І регіт дїтвори в жартливому танку.

Як я любив в ніч теплу, весняну
Чуть пугача з діброви тихий стогін,
Гукання парубків, дївчат веселий гомін,
І пісню з за лугів розкішну, голосну.

Як я любив у осени в стїжках
Хліб коло хат, а ранками сїдими
Селян за працею хапливою між ними,
І стукіт говіркий ціпів геть по токах.

Як я любив зимової доби
При каганці невпиннее сюрчання
Тих веретїн, і пісню чи ридання
Тихесеньке жіночої журби.

Як я люблю безрадісно тебе,
Народе мій, убожеством прибитий,
Знеможений і темністю сповитий,
Що вже забув і поважать себе,
Потративши свої колишні сили!
Як я люблю твої сумні могили, —
Україно, як я люблю тебе!

Н и в а.

Гей ти, ниво, — твого гону
Од Карпату аж до Дону!
Та широка-ж, як погляну!
Геть укрилась килимами,
Огорнула ся лугами,
Простягла ся до Лиману.

Щож то, ниво, лихом збита,
Потом, кровію полита,
Заподіялось з тобою?
Не красуєш ся стогами,
Не пишаш ся скиртами,
А глушиш ся лободою.

„Ох ви, жалібники-дїти,
Та не вам-би й говорити,
Коли самі марно спали!
Деж були ви? Чужі руки
Завдавали мені муки,
Репяхами засївали.

„Колись добре я родила:
Виростала з мене сила,
Ворогам на страх і горе!
А тепер я геть дичаю,
І не бачу тому й краю,
Бо ніхто мене не оре!“

Правда, ниво! За сльозами
Не рушали ми з ралами...
Гайда-ж в поле! Гине нива!
Додамо до праці руки:
Хоч не ми, то може внуки
Дочекають того жнива!

▷ До молоді.

На вас, завзяті-юнаки,
Борці за щастя України,
Кладу найкращі думки,
Мої сподіванки єдині.

В вас молода ще грає кров,
У вас в думках немає бруду,
Палає в серці ще любов
До бездоленого люду...

Не занежайте-ж ви її,
Не розгубіть по сьвіті все,
Нехай вона ваш дух гартує
У чесній, славній боротьбі!

Бо стоголовий людський кат
Лютує-дужчає що днини...
Не можна тратити і хвилини,
Поки ще стогне темний брат.

Поки живий, мерщій несіть
Сліпому сьвітиво просьвіти,
І в серце смертію повите
Живу надію закропите!

Вшануйте рідну його річ,
Назвіть без хитрости своєю,
І розженіте над землею
Ви непрозору, глупу ніч...

Хай кат жене, а ви любіть
Свою окрадену родину!
За неї сили до загину,
І навіть душу положіть!

Виклик.

Ніч яка, Господи! Місячна, зоряна :
Ясно, хоч голки збирай...
Вийди, кохана, працю зморена,
Хоч на хвилиночку в гай!

Сядем у-купі ми тут під калиною —
І над панами я пан...
Глянь, моя рибонько — срібною хвилею
Стелеть ся полем туман.

Гай чарівний, ніби промінем всипаний,
Чи загадав ся, чи спить?
Он, на стрункій та високій осичині
Листє пестливо тремтить!

Небо незміряне всипало зорями —
Що то за Божа краса!
Перлами-зорями теж під тополями
Грає перлиста роса.

Та не лякай ся-но, що свої ніженьки
Вмочиш в холодну росу;
Я тебе, вірная, аж до хатиноньки
Сам на руках однесу.

Та не лякайсь, що замерзнеш, лебедонько!
Тепло — ні вітру, ні хмар...
Я пригорну тебе до свого серденька, —
А воно-ж палке, як жар.

Та не лякайсь, аби тута підслухали
Тиху розмову твою!
Нічка поклала всіх, сонном окутала —
Ані шелесне в гаю!

Сплять вороги твої, знужені працюю,
Нас не сполоха їх сьміх...
Чи-ж нам, окривдженим долею клятою,
Й хвиля кохання — за гріх?

На смерть друга.

З неба скотилась зоря промениста
В темну глибінь океана...
В мирі порвала ся чесна та чистая
Жизнь, за братерство віддана.

Згасла лямпادا, що блимала лагідно,
Гріла на чесні пориви ;
Згасла самотна, і згасла негадано —
Видно, забракло оливи.

Всю її, друже, в кінець осирочений,
Витратив щиро на других ;
Був і в останній ти час заклопочений
Знять боротьбу за наруги.

Серце і душу і силу невтомную
Клав ти на рідную справу ;
Вік побивавсь за бідоту бездомную,
За її працю криваву.

Хтож твою буйну, від туги похилену
Зняв до братерського лона?
Хто твою муку тяжку, неосилену
Стишив до вічного сона?

Вмер ти один, не загрітий порадником,
Вмер, як борець серед поля ;
Мов насьміялась над спільним упадником
Наша щербата доля.

Спи-ж супокійно на лоні холодному !
Зійде зоря твоїм мріям...
Память довічня борцеви народньому !
Слава гучна його діям !

Занадто вже! Чим дихати нема!
Затягнуто арканом наші шиї...
Панує зло, закублилась пільма —
Терпець урвавсь — але брешуть надії.

Ой люде мій! Не жди ти ні чудес,
Ні милости від того, що катує!
Не досягне твій стогін до небес,
І молитви твої горячі — все.

Надій ся лиш на себе, і свій дух
Скріпляй, зміцняй в братернім поєднанні,
Аби вогонь у грудях не потух,
А ще збував на лютім катуванні.

Ет, глупа ніч не буде вікувать,
Потрухнуть геть в ярмі державнім снози;
Життя несе непереможну стать,
Воно і нам колись осушить сльози.

О, вірю я, що з'явить ся вона,
Загублена, сподівана воля,
У промінні, як пишная весна,
В вінку з цвіток ріднесенького поля,

Зо сьвіточем-зорею на чолі,
З ухмілкою несказаної вроди...
І одітхнуть натруджені, малі,
Під прапором любови, правди, згоди.

На мотив народньої пісні.

Як з тобою ми пізнались,
Всі нам зорі усьміхались;
Як рядком сиділи щасно,
Всі цвили садочки рясно;
А як вперш поцілувались,
Соловейки заливались,
Тай у всіх людей взагалі
Очи радістю засяли.

А як час настав розстання,
Лист пожовк і впав за-рання;
Над садочком онімілим
Звис мороз жупаном білим;
Наче зьвірі хижі люди
Стали кидатись на груди;
Тай мене зривала злоба
Усім очи видрать з лоба

Остання дорога.

Темно. Ліс. Якись примари...
Нї тропи, ані рубця...
Скрізь по небу сунуть хмари,
І нема-ж то їм кінця.

Вітер вие псом голодним,
Мряка ріже по виду,
І під тим дощем холодним
Я до цвинтаря бриду...

Розікрали всю поклажу,
Окрім серця й голови,
І тепер на путь сю вражу
Порожнісінькі сакви!

А були вони з зарання
Напаковані як тра:
І научного надбання,
І душевного добра;

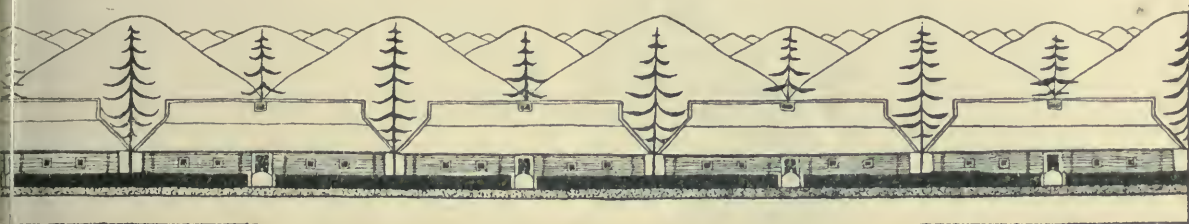
І кипячих сил без міри,
І хороших, красних мрій,
І сьвятої в правду віри,
І нехиблених надій;

І що неуків владичніх
Сьвіт науки побідить,
І до благ суспільних, вишніх
Правді шлях опорожнить;

Що шляхом отим широким
Рушить дружество рясне,
І щасливим, сьвітлим оком
Стріне сонечко ясне...

А шляху усе не видно!
Темінь, пуца, ліс кругом...
І кива мені єхидно
Хвоя стріпанам чолом.

Григорий Воробкевич (Наум Шрам).

С о н.

Здрімалось ми на бенкеті
В вельможних палатах,
І приснив ся сон пречудний
О народних латах,
Що то ними вкриваєть ся
Нарід наш рідненький
Від Карпатів до Порогів —
Нарід наш бідненький.
І здавалось, що ті лати
Ясно пурпурові, —
А вони омیتі в морі
Гірких сліз і крові...
І збудившись я поглянув:
Всі ще бенкетують,
Кровю й працею народа
Грають, газардують.
„Va banque!“ кричу з всеї сили
В моім тяжкім болю, —
Ставлю проти сліз і крові
Правду й сьвяту волю.
„Va banque! Va banque!“ — пани кричать,
Поблідли небоги,
Ожидають враз зі мною
Скінчення тривоги...
На тім боці кров і сльози,
На сїм честь і воля, —
Почекаймо, руські братя,
Усьміхнеть ся доля.

Павло Чубинський.

До моєї Катрусі.

Ще не багато літ прожив,
А вже сивіє чорний волос;
Ще не діждав своїх я жнив,
А вже жовтіє колос...
Я в світі щиро працював,
Я сіяв те, що Бог послав.

Багато гірких сліз пролив,
І горя я дізнав чимало;
Людей і правду я любив, —
За те мене і зневажали,
І молоді літа свої
Я скоротав на чужині.

Тепер з тобою спочиваю,
Тепер прийшла моя весна, —
Я мов по смерті оживаю,
І ти, як зіронька ясна,
Мені присьвічуєш, з тобою
Я вже не знаю ся з журбою!

Світи-ж мені, поки я бачу,
Поки до праці ще берусь, —
Я марне сили не потрачу
І жнив своїх таки діждусь, —
Зберу, що сіяв, і веселий
Піду на вічну оселю!...

Вдовина доля.

Туман, мати, туман, мати,
Туман долиною ;
Ой зостала ся тепер твоя дочка
А убогою удовою.

Ой діти-ж мої, діти маленькії
Остали ся сиротами!
Деж я подінусь, деж я пригорну́ ся,
Мої діточки, з вами?

Ой ниво-ж моя, ниво богатая,
Нікому-ж тебе орати, —
Ой будеш, ниво, будяком колючим
Та пиреєм заростати.

Ой діти-ж мої, діти маленькії,
Хтож вас буде доглядати,
Ой коли пійде удовиця бідна
Про вас хліба заробляти?

Ой візьму на плечі сакви з черствим хлібом,
На ліву рученьку дитину,
А правою візьму дитину другую,
А третая й сама йтиме.

Ой буду жати щиро чуже жито,
Нехай стерня ніжки коле!
Буду зодягати, діток годувати,
Щоб не були босі й голі.

Буду працювати, буду заробляти,
Нехай ллеть ся піт кривавий ;
Буду тішити ся, буду забавлятись,
Обливаючись сльозами.

Сон невольника.

За день утомили і праця й нудьга, —
Заснув я, і снить ся мені,
Що ніби й до мене доходить черга,
Дають буцім волю мені.

І от я на волі, у рідній сім'ї...
Цілує матуся і плаче:
„Скорійше гадала, що буду в землі,
Ніж тебе, мій сину, побачу!“

До серденька горне і батько старий, —
Зрадів голуб сизий і каже:
„Тебе вже оплакали, синочку мій,
Утіхо єдина ти наша!“

І любо і мило у рідній сім'ї,
Веселая рідна хатина;
Радію ві сні я і легко мені,
І плачу мов тая дитина.

Прокинувсь... Ох лихо! Я все ще в тюрмі!
Кайдани брязчать навеснії;
Болить моє серце і тяжко мені,
І сльози не ллють ся дрібнії...

Іван Франко.

Каменярі.

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
Безмірна, та пуста і дика площина,
І я прикований ланцом залізним стію
Під височенною гранітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло жите і жаль порили,
І в оці кожного горить любови жар,
І руки в кожного ланци мов гадь обвили,
І плечі кожного до долу ся схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам з гори як грім гримить:
„Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
Не спинить вас! Зносить і труд і спрагу й голод,
Бо вам призначено скалу сесю розбити.“

І всі ми як один підняли в гору руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскали ся штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз-по-раз гримали о камяне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кровавий,
Так наші молоти гриміли раз-у-раз;

І пядь за пядею ми місця здобували;
Хоч не одного там калічили ті скали,
Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кождий з нас те знав, що слави нам не буде
Нї памяти в людий за сей кровавий труд,
Що аж тоді підуть по сїй дорозі люди,
Як ми пробем її та вирівняєм всюди,
Як наші кости тут під нею зогниють.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не богатирі.
Нї, ми невольники, хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху поступу ми лиш каменярі.

{ І всі ми вірили, що своїми руками
Розібемо скалу, роздробимо граніт;
Що кровю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове жите, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
Який ми кинули для праці, поту й пут,
За нами сльози ллють мамі, жінки і діти,
Що други й недруги гнівнії та сердиті
І нас і намір наш і діло те клинуть.

Ми знали се, і в нас нераз душа боліла
І серце рвало ся і груди жаль стискав;
Та сльози, анї жаль, нї біль пекучий тіла,
Анї проклятя нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не випускав.

Оттак ми всі йдемо в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівнаєм правді путі,
І щасте всіх прийде по наших аж кістках.

Маєва елегія.

Весно, ти мучиш мене! Розсипаєш ся сонця промінєм,
Леготом теплим пестиш, в синї простори маниш.
Хмари вовнисті немов ті клубочки шпурляєш по небі,
І мов шовкові нитки дощ із них теплий снуєш.
Сїрюю грудку з землі ти підкинеш під небо блакитне,
І в жайворонкову трель грудка розсиплеть ся в мить.
Ти журавлиним ключем наvertsаєш нестерпную тугу,
Мрії про вольний простір, щастє далеке моє.
Ти лебєдиним крилом кришталевої хвилі скородиш —
Чую їх плєск аж у сні на лазуровій ріці.
Бачу, як чайкою ти колихаєш ся над глибиною,
Як над широким Дністром гнеш ся лозою к воді.
Весно, ти мучиш мене! Міліонами кольорів, тонів,
Лїній і творів кричиш: воля і рух і жите!
І мов безсильне стебло в бистрину ту ти рвеш мою душу,
В серці завялім, черствім будиш нові почутя.
Будиш бажаня, яким не сповнитись; осьвітлюєш пустку;
Нїжно гойдаєш в гильках осамотїле гнїздо.
Пильно схиливши лице роздуваєш погасле огнище;
Свистом від гаю зовеш, наче мій друг молодий.
Нї, не мені вже гулять по тїм гаю, мій друже-сололе!
Нї, не мені вже зайцєм в зелень пахучу нирять!
Серце тріпочеть ся ще і у груди кров бєть ся живїйше,
Та напосїли лїта, давить житя тягота.
Мрії безумні немов той табун вигравають по полю,
Гриви на вітер, і ржуть, дзвінко копитами бють.
Ах, та се мрії, чутя легкокрилі, барвистїї дїти, —
Але тверда їх рука в поводах цупко держить.
Хвилька — і ляск батога — і жорстоке, понуре „ніколи“ —
Праця! і чар весь минє! Весно, ти мучиш мене!

Зелений явір, зелений явір,
Ще зеленійша ива ;
Ой між усіма дівчатоньками
Лиш одна мені мила.

Червона рожа, червона рожа
Над усі цвіти гожа ;
Не бачу рожі, не бачу рожі,
Лиш її личка гожі.

Золоті зорі в небеснім морі
Моргають серед ночі,
Та над всі зорі в низу і в горі
Її чорнії очі.

Голосні дзвони, срібнії тони,
Слух у них потапає,
Та її голос — пшеничний колос,
Аж за серце хапає.

Широке море, велике море,
Що й кінця не видати,
Та в моїм серці ще більше горе :
Я на вік її втратив.

Як почувеш часом край свого вікна,
Що щось плаче і хлипає важко,
Не трівож ся зовсім, не збавляй собі сна,
Не диви ся в той бік, моя пташко !

Се не та сирота, що без мами блука,
Не голодний жебрак, моя зірко ;
Се розпука моя, невтишима тоска,
Се любов моя плаче так гірко.

Отсе тая стежечка,
Де дівчина йшла,
Що з мого сердечка
Щасте унесла.

Ось туди пішла вона
Та гуляючи,
З иньшим, своїм любчиком
Розмовляючи.

За її слідами я
Мов безумний біг,
Цілував з сльозами я
Пил із її ніг.

Наче потапаючий
Стебелиночку,
Зір мій вид її ловив
На хвилиночку.

І мов нурок перли ті
На морськóму дні,
Сквапно так мій слух ловив
Всі слова її.

Отсе тая стежечка
Ізвиваєть ся,
А у мене серденько
Розриваєть ся.

Залягло на дні його
Те важке чутя:
Тут на віки згублений
Змисл твого бутя.

Все, що найдорожшеє,
Найулюблене,
Чим душа жива була,
Тут загублене.

Чим душа жива була,
Чим пишала ся...
Отсе тая стежечка,
Щоб запала ся!

К
Оли часом в важкій задумі
Моя поникне голова,
Легенький стук в вікно чи в двері
Потоки мрій перерива.

Озву ся, вигляну — даремно,
Не чуть нікого, не видать,
Лиш щось у серці стрепенеть ся,
Когось то хочеть ся згадать.

Чи щирий друг в далекім краю
Тепер у лютім бою згиб?
Чи плаче рідний брат, припавши
Лицем до прадідівських скиб?

Чи може ти, моя голубко,
Моє кохане чарівне,
Далеко десь, з німим докором
В тій хвилі згадуєш мене?

Чи може гнучи в собі горе
Ти тихо плачеш у тиші,
А се твої пекучі сльози
Мені стукочуть до душі?

Над великою рікою на скалі крутій сиджу,
І затоплений у мріях в воду биструю гляджу.
Валом хвилі, валом хвилі пруть ся, плещуть, миготять,
Сонце грає, прибережні верби вітем їх пестять.

Із за закрута одного враз дараба вплива —
Зілем, зелено повита плеще, грає, мов жива.
Керма тихо хвилі крає, не булькоче, не скрипить,
І керманич молоденький мов мальований стоїть.

На дарабі гра музика, чути співи голосні,
Брязкають чарки блискучі, ллють ся вина запашні,
Сьняють очи молодії серед жартів і розмов...
Сьміх і співи... Се гуляють Радощі, Краса, Любов.

Я поглянув і зітханє піднімає грудь мою.
О, мої юнацькі мрії, пізнаю вас, пізнаю!
Скільки вас з розпучним криком і слізма я доганяв,
На весільную дарабу я ніколи не попав.

Ні, тепер уже за вами не погоню я у слід!
Прощавайте! Своім блиском ви молодших веселіть.
Сьміх і співи і музика ще брєнять, немов по склі,
І за закутом дараба звільна щєзла в синій млі.

Знов затоплений у мріях я гляджу на бистрину.
Що се плещуть, миють хвилі? Наче білу грудь сніжну!...
Мов рожеві любі руки... шийку круглу... і лице...
Ох, адже я знав, здаєть ся, цілував лице отсе!

Сеж вона, вона, чий образ тузі втихнуть не дає!
Се те тихе, нездобуте щастє вбогєє моє!
Вбите! Втопленє!... І в воду мов скажений кинувсь я,
Щоб ловити щастє — трупє... Мрія приснула моя.

Поклін тобі, моя зівяла квітко,
Моя розкішна, невідступна мріє,
Остатній сей поклін!
Хоч у житю стрічав тебе я рідко,
Та всеж мені той спогад серце гріє,
Хоч як болючий він.

Тим, що мене ти к собі не приймила,
В моїх грудях зглушила і вгасила
Любовний, дикий шал,
Тим ти в душі сумній і одинокій
На вік вписала ясний і високий
Жіночий ідеал.

І нині, хоч нас ділять доли й гори,
Коли на душу ляжуть злії змори,
Тебе шука душа,
І до твоєї груди припадає,
У стіп твоїх весь свій тягар скидає,
І голос твій весь плач її втиша.

І як коли у сні тебе побачу,
То бачить ся, всю злість і гіркість трачу,
І викидаю мов гадючий звій;
Весь день мов щось сьвяте в душі лелію,
Хоч не любов, не віру, не надію,
А чистий, ясний образ твій.

Я не жалуюсь на тебе, доле!
Добре ти вела мене, мов мати.
Таж де хліб родити має поле,
Мусить плуг квітки з корінем рвати.
Важко плуг скрипить у чорній скибі,
І квітки зітхають у сконаню...
Серце рвесь, уста німі мов риби,
І душа вглубляєсь в люту рану.

А ти йдеш з сівнею й тихо сієш
В чорні скиби й незарослі рани
Нове сімя, новії надії,
І вдихаєш дух житя румяний.

В осени.

Ой ідуть, ідуть тумани
Наддністровими лугами,
Наче військо з корогвами,
А передом атамани.

Сурми босві не грають,
І панцирики не дзвонять,
Тільки смуток навівають,
Верби вітс низом клонять.

Тільки в мраці тонуть села
І уява мари плодить;
Тільки дума невесела
Мов жебрак по душах ходить.

Жены русьскія восплакаша ся.

Де не лили ся ви в нашій бувальщині,
Де в які дні, в які ночі,
Чи в половеччині, чи то в князівській удальщині,
Чи то в козаччині, ляччині, ханщині, панщині,
Руської сльози жіночі?

Скільки сердець розривалось ридаючи,
Скільки звялили стражданя!
А як же мало таких, що міцніли складаючи
Слово до слова, в безсмертних піснях виливаючи
Тисячолітні риданя!

Слухаю, сестри, тих ваших пісень сумовитих,
Слухаю й стиха міркую:
Скільки сердець тут розбитих, могил тут розритих,
Жалощів скільки неситих, сліз вийшло пролитих
На одну пісню такую?...

На рѣкахъ вавилонскихъ тамо сѣдохомъ...

На ріці вавилонській — і я там сидів,
На розбитий орган у розпуці глядів.
Надо мною ругавсь Вавилонців собор:
„Заспівай нам що-будь! Про Сіон, про Табор!“
„Про Сіон? про Табор? Їм вже чести нема!
На Таборі — пустель! На Сіоні — тюрма.
„Лиш одну хиба пісню я вмію стару:
Я рабом уродивсь та рабом і умру.
„Я на сьвіт народив ся під свист батогів,
Із невольника батька, в землі ворогів.
„Я хилитись привик від дитинячих літ,
І всьміхатись до тих, що катують мій рід.
„Мій учитель був пес, що на лапки стає,
І що лиже ту руку, яка його бє.
„І хоч зріс я мов кедр, що вінчає Ливан,
То душа в мні похила, повзка, мов бурян.

„І хоч часом мов грім гримне слово мос,
То се бляшаний грім, що нікого не вбе.
„І хоч вирве ся з уст крик: „Най гине тиран!“
То не крик се душі, тільки брязкіт кайдан.
„І хоч в душу вірвесь часом волі приваб,
Але кров моя — раб! Але мозок мій — раб!
„Хоч я пут не носив на руках, на ногах,
Але в нервах ношу все невольницький страх.
„Хоч я вольним зовусь, а як раб спину гну,
І свобідно в лице нікому не зирну.
„Перед блазнем усяким корю ся, брешу,
Вольне слово в душі наче сьвічку гашу.
„Хоч тружусь день і ніч, не доїм, не досплю,
А все чуєть ся: „Се я на панськім роблю.“
„І хоч труд свій люблю, а все чуєсь гачок:
Ти прикутий до нього, мов раб до тачок.
„Хоч добра доробивсь, та воно лиш тяжить,
Мов чуже для когось мушу я сторожить.
„З ким в житю не зійдусь, все підляжу йому;
Сяк чи так вибирай, все найтяжше візьму.
„І хоч часом в душі піднімаєть ся бунт,
Щоб із пут отрястись, стати твердо на ґрунт, —
„Ах, то й се не той гнів, що шаблюку стиска,
Се лиш злоба низька і сердитість рабська!
„Вавилонські жінки, відвернувшись ідїть,
І на мене здивовано так не глядїть!
„Щоб не впало прокляте мос на ваш плід,
Не прийшлось би раба привести вам на сьвіт!
„Вавилонські дївчата, минайте мене,
Хай мій вид співчутем серце вам не торкне!
„Аби вам не судилась найтяжша судьба,
Найстрашнійша клятьба — полюбити раба!“

Ходить вітер по житі,
Мов господар з-проволу,
Колосочки наліті
Стиха хилить до долу.

І шепоче колося :
„Вітре-брате, дай ведра,
Щоб нам ціло вдало ся
Достояти до Пётра.

„Прогоняй ти боками
Градовії навали,
Щоб не стерлись над нами,
Щоб ми марно не впали.

„Отрясай з нас що днини
Пажирливі комахи,
Най годують ся ними
Ті співучії птахи.

„Дай нам спіти, нависнуть,
Стебло луком най гнеть ся,
Аж серпи тут заблиснуть,
Жнивна пісня поллеть ся.

„Дай на копи погоду
І погоду на спряток,
Щоб в селянську госпуду
Війшли втіха, достаток.“

Ходить вітер по житі,
Мов господар з-проволу,
Колосочки наліті
Стиха хилить до долу.

Стиха хилить, шепоче :
„Все вам буде як треба :
Буде бідним дар з неба,
Та земля дась чи схоче?

„Хоч і як бушували,
Вас не збили з ніг тучі ;
Градовії навали
Впер я в дебрі і кручі.

„Гусінь, черви пожерли
Ті співучії птахи;
Та повзуть он по селах
Три инакші комахи..

„Де заглянуть у хату,
Гине втіха, достаток;
Ті три черви зовуться
Коршма, лихва, податок.

„Лізуть з хати до хати,
Наче сопух могильний, —
А на черв той проклятий
Я, біднятка, безсильний.“

Важке ярмо твоє, мій рідний краю,
Нелегкий твій тягар!
Мов під хрестом отсе під ним я упадаю,
З батьківської руки твоєї допиваю
Затроєний пугар.

Благословлю тебе! Чи ждять тобі ще треба
Поваги й блиску від будущини,
Чи ні — одного лиш тобі благаю з неба,
Щоб з горя й голоду не бігли геть від тебе
Твої найкращії сини.

Щоб сіячів твоїх їх власне поколіне
На глум не брало і на сьміх,
Щоб монументом їх не було те каміне,
Яким в відплату за плодючесь насіне
Ще при житю обкидувано їх.

Гей розіллялось ти, руськеє горе,
Геть по Європі і геть поза море!
Бачили мурі Любляни та Рски,
Як з свого краю біг Русин на втеки.
Руські риданя й стогнаня лунали
Там де Понтеби біліють ся скали.

Аж із Кормон, мов живого до гробу,
Гнали жандарми наш люд як худобу.
Небо італоське, блакитне, погідне
Бачило бруд наш, пригноблене бідне.
Генуя довго мабуть не забуде,
Як то гостили в ній руської люде.
Будуть ще внукам казати против ночі:
„Дивний тут люд кочував із півночі.
„Рідну країну з слізми споминав він,
Але з проклятем із неї тікав він.
„Спродував дома поля, господарство,
Вірячи байці про Рудольфа царство.
„Дома покинувши землю родинну,
Гнав ся, щоб мрію ловити дитинну.
„Сьмілий у мріях, у вірі беззглядний,
В дійсности наче дитина безрадний.
„Ані порадитись, ні побалакати, —
Знав він лиш гнуть ся та жебрати та плакати.“
Гей розіллялось ти, руськеє горе,
Геть по Європі і геть поза море!
Доки Гамбурські, важкі паровози —
Де ви не ляляли ся, руської сльози!
Всі з тебе, Русине, драли проценти,
Польські шляхтичі й швабські агенти.
Що то ще жде тебе на океані?
Що у Бразилії, в славній Парані?
Що то за рай ще тобі отвирась
В Спиріту Санто та Мінас Джераес?...

Г И М Н.

Вічний революціонер
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ, щастє й волю,
Він живе, він ще не вмер.

Нї попівськії тортури,
Нї тюремні царські мури,
Ані війська муштровані,
Нї гармати лаштовані,
Нї шпїонське ремесло
В грїб його ще не звело.

Він не вмер, він ще живе!
Хоч від тисяч лїт родив ся,
Та аж вчора розповив ся
І о власній силї йде.
І простує ся, міцнїє,
І спішить туди, де днїс;
Словом сильним, мов трубою,
Міліони зве з собою, —
Міліони радо йдуть,
Бо се голос духа чуть.

Голос духа чути скрізь :
По курних хатах мужицьких,
По варстатах ремесницьких,
По місцях недолї й слїз.
І де тільки він роздасть ся,
Щезнуть сльози, сум нещастя,
Сила родить ся й завзяте
Не ридать, а добувати
Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революціонер
Дух, наука, думка, воля
Не уступить пїтьмі поля,
Не дасть спутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотила ся лявіна,
І де в сьвітї тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб згасила, мов огонь,
Розвидняющий ся день ?

Іван Манжура.

Степ.

Гей ти степ широколапий,
Мій килиме сріблотканий!
Розпростер ся ти широко,
Що не скине й орле око
Твоє займище безкрає!

Гей, повідай бо, мій раю,
Де краса твоя розкішна,
Сива тирса срібно-пишна,

Що коневи колись крила
Круті перса, й гомоніла
Мов та хвиля в синім морі
З буйним вітром на просторі?

Та повідай ще, де славні
Наддніпрянські твої плавні,
Те таємне, несходиме
Царство звіра незміримо,
Твій Великий Луг-розділля,
Предковічнеє привілля,
Що у йому усіх нетрів
Не сходили тури й вепрі?

А гайки де чарівнії,
Що річки твої бистрії
Мов віночки закрашали,
Та дівчаток спокушали
Холодком своїм темненьким,
На розмову їх миленьким?

А зімовники одинці,
Що ховались од Ординців
У балках твоїх пригожих,
Де чумаченьки захожі
З України прилучали,
Одпочив собі держали?

Та де й саме те чумацтво?
А те й славнеє де брацтво,
Що за матір шаблю мало,
Спис за батька почитало,
А рушницю за дружину,
Та своїй не знало впину
Вольній воленьці?... І хану
Та ледачому султану,
І гаремови заспати
Не давало, пане брате!

Степ мовчить, нема одвіту...
Мов козак той недобитий
Він на рани знемагає,
А над їм в горі кружляє
Крюк поганий та крюкоче,
Мов добити криком хоче:

„Вже тобі не животіти!
Розтекли ся твої діти,
Що пишали ся тобою!“

Ізмарній же
Жидовою споганений,
Німотою знатужений,
Чабанами столочений,
Шахтарями поврочений,
Чавунками передраний,
І дітками занедбаний!

Лелії.

У пишних палатах якогось магната
Роскішні лелії цвили;
Їх люди здалека, де вихор та спека,
На втіху собі завезли.
Любують їх очи веселі дівочі,
А часом і хмурний магнат
На них як погляне, нудьга ураз тане,
І пруг на чолі вже не знать.
Оттак вони пишні, усякому втішні,
Мир в серце людське подають,
А люди не знають і гадки не мають,
Як сльози в ночі вони ллють.

Чого-ж то їм шкода? Адже-ж і урода,
І роскіш і шана їм є...
Не любя їм шана у гордого пана, —
Їм краще убоге своє.
Їм краще у бідній країні їх рідній
За панську ту ласку здались
І спека пекуча, і вихор летючий,
Що їх опалили колись.

Так ти, моя крале, з далекого краю,
Неначе лелії мої:
Здаєть ся, й на волі, у шані і холі,
Та все бо не в ріднім краї.
Твій погляд ясенський, твій сьміх веселенький,
Та щирая ласка твоя
Усіх нас еднають, усіх нас витають,
Як тихая з неба зоря.
Поглянеш із боку (нехай бо — нівроку!)
Тай скажеш: „Життя тобі — рай“;
А все-ж твоя втіха — поплакати з тиха,
Згадавши веселий свій край.

По весні.

Не співай по весні,
Соловейку, мені
Сидячи у бубку на тичині,
Про щасливі дні,
Що мов наче вві сні
Задля мене минули ся нині.

Не багато щось їх,
Днів щасливих отсих
На своєму віку я зазнаю;
І загра гіркий сьміх
На устах враз моїх,
Як коли я ті дні нагадаю.

Первий сніг.

Ще вчора сонечко так гріло,
Чабан з отарою бродив,
Озиме пишно зеленіло
І лист у лузі гомонів;
Сьогодні-ж степ увесь неначе
Застлав срібнастий оксаміт,
І вітер жалісливо плаче,
І сонце лле не той мов сьвіт.

Оттак і серце мєс вкрите,
Мов сніговий на нїм покров,
Бо вже тепер йому не сьвіте
Ані надія, ні любов.
Учора-ж як воно втішалось!
Не знало щастячку де край;
Усе, усе йому всьміхалось,
І скрізь здавав ся сьвітлий рай...

Нечесна.

Мов билинонька в полі зівяла,
Сиротиною ти ізросла;
Тебе лишенько рано спіткало
І недоля лиха повилá.

Не зазнала ти змалку поради,
Ані ласки від гордих людей,
І ні жаден тебе із громади
Не спасав від лукавих речей.

Ізросла ти, навчалась роботи,
Та роботи ніхто не давав...
Не жури ся, небого! Чого ти?
За красу-б тебе всяк поєднав...

Так сама ти того все цуралась,
Проклинаючи долю гірку;
Тобі чесно прожити бажалось,
Та судилось не те на віку.

Несподівано ти „проступила“
(Проступа вас багато таких!) —
І громада тебе осудила,
Підняла мов ледащо на сьміх.

І регочеть ся, пальцями тиче,
Головою на тебе кива,
А до себе ніхто не покличе,
Не питає: „А чим ти жива?“

„Чи ти ласкою маєш угрітий
Під негоду спокійний куток?
Чи ти їла слізми неполитий
А хоч раз того хліба шматок?“

Замовчіте-ж, ви пішнії, ситі,
Гордовитії власні землі,
Бо єсть божая правда на сьвітї,
Та розсудить і вас, і її.

Бурлака.

Броде бурлак степом рано,
На опашці свита;
Його шапка стара, драна
На бакир ізбита.

Броде бурлак, поспішає
В заброди до моря,
Та співає, — степ лунає, —
Нема йому горя.

„На що мені, каже, доля
Готова із неба?
Все добуде своя воля,
Чого мені треба.

„На що мені те багатство,
Червінці, дукати?
Вміє славнеє бурлацтво
Без них панувати.

„На що мені і оселя,
Дружинонька мила?
Привита мене і скеля,
Порадить могила.

„Ой скажи ти, стародавня
Козацькая нене,
Кому жити ще так славно
У світі за мене?“

Вітер тихо росу ранню
З травиці здимас,
Бурлаковому-ж питанню
Відмови немає.

Не згасла любов.

Коли твою душу нудьга наполяже,
І ти прошукаєш утіхи дарма,
Нехай вона з серця ніколи не каже,
Що ніби й утіхи ніде вже нема.

Бо скрізь вона є й не загине до віку,
Та сам ти її на ту пору не стрів
Лиш тим, що замислив рахубу велику,
І рій тебе думок від неї завів.

Коли твоє серце любить перестане
Ізрадою тяжко укрите нараз,
На нього ти, брате, жаліючись рано
Не думай, що й сьвіт вже любови погас.

Бо ще та цілюща любов не згасала,
І поки сьвіт сонця не згасне вона;
Тобі-ж її щирої знать не впадалось,
А вік іздавалась без неї мана.

Буря на озері.

(Мат. XIV, 24—32).

Ревуть та клеочуть на озері хвилі,
Апостольський човен пливе;
Держатись на хвилях стає не по силі,
А буря все дужче реве.

Вже острах апостолам серце здіймає,
Погасла надія сьвята;
Далеко ще беріг, допомоги немає,
І ропшуть слабії уста.

Коли се назустріч із видом спокійним
На хвилях страшених онтам
У божеськім сяєві, тихім, прозірнім
Явив ся Учитель їх сам.

Дивують апостоли: певно се мрія?
Петро же до нього воззав:
„Се ти наш Учитель великий, Месія?“
„Не бійте ся, я!“ — він сказав.

„Призви же до себе мене, о могутий,
Да узрю скорійше твій лик!“
І кротко возрівши на хвилі ревучі
Месія: „Гряди!“ — йому рік.

На хвилю ступив ось апостол і сьміло
Іде він немов по землі;
Аж ось маловіре його одоліло,
І думки окутали злі.

Ось чує апостол, що він потопає,
В воді уже чресла його...
„Спаси, о Месіє!“ — у голос звивас —
„Спаси ти раба свого!“

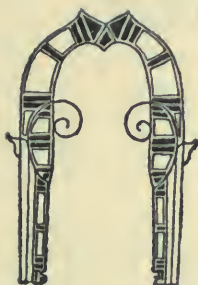
„Гряди, маловіре!“ — він благности повен
Прорік йому. Хвилі лягли...
„Чого усумнив ся?...“ І поруч у човен
Безсмертний із смертним війшли.

І ми так до правди, нікчемнії мира,
Де тільки вона замигтить,
Йдемо серед бурі; і поки в нас віра,
Нас буря отта не страшить.

Коли-ж маловіре замісто надії
І віри панує в души,
Нема нам рятунку! Ми гинем слабії...
Месіє благий, поспіши!

І. Древянець.

Плачте, люди!

Плачте, люди, поки сльози
Виливають ся з очей,
Бо застукають морози,
І сльоза не потече.

Плачте, люди, так вам треба,
Бо нема в вас сорому:

Од страху не тільки себе,
Продали і честь саму.

Коли тільки шию гнути
Научило вас життя,
Та носить погані пута
Ціла штука і знаття, —

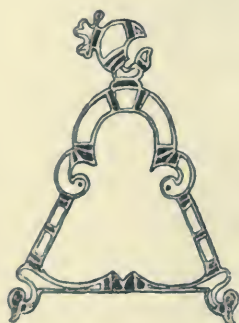
Коли можете ви жити
Без огиди у гною, —
Тоді горе вам! терпіте
Долю гідкую свою!

Коли ви не научились
Бути досі ще людьми,
То чогож ви зажурились?
Чи не винні-ж ви сами?

Чи ви ждете, щоб із неба
Вас прийшов хто рятувать?
Плачте-ж, люди! Так вам треба,
А то й плакати заперять.

Петро Ніщинський.

Порада.

ївчинонько, голубонько, чого ти сумуєш?
Твоя доля за плечима, ти її не чуєш.

Шануй людей, молись Богу, то Бог і допоможе:
Як не тепер, то на той рік таки буде гоже.

Годі-ж, серце, сумувати! Не зітхай важенько,
Бо як будеш журити ся, завяне серденько.

А без серденька на світі не можна прожити...
Чи вжеж хочеш таки віку собі вкоротити?

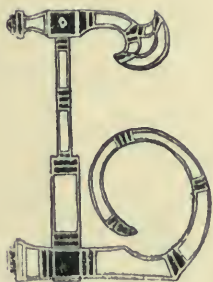
Як би, серце, мав я силу, тоді-б — иньша мова:
Я-б випросив тобі долю у самого Бога.

Годі-ж, годі, моє серце, годі сумувати!
Тобі треба як квіточці рости й процвітати.

Рости-ж, моя роже повна, рости, розцвитай ся,
А як часом спітка лихо, ой, не піддавай ся!

Панас Мирний.

Привіт М. Драгоманову

на ювілей його 30-літної праці.

ула доба, пишали ясні мрії,
Займав ся сьвіт, будив думки людей;
Чинили ся славетнії події
Під надихом визвольничих ідей.
Тоді і Ти з'явивсь, мій любий Друже,
І голос Твій далеко залунав;

До чесних праць Ти всіх нас кликав дуже
І таланом своїм нас чарував.
Тоді і ми, юнаки молодії,
В серцях сьвяті голубили надії.

Пролинув час, ми кріпли, ми зростали,
І з наших мрій неясних, молодих
Засяяли українські ідеали,
Мов сонце те між темних хмар густих.
Бажали ми народови свободи,
Бажали ми, щоб очи він розкрив,
І як другі осьвітнії народи
Для поступу, для правди й щастя жив.
І тут над всі, мій брате незабутній,
Здіймавсь Твій стяг, лунав Твій глас могутній.

Ми щиро йшли, вогнем мети загріті,
Ми ширили до неї перший шлях.
Та сі шляхи тернинами укриті
І не блищать в позлбтистих квітках.

І сталося так: проніс ся грім з півночи,
Розбив у пень братерську спілку він;
Страхун утік, лукавець сплющив очи,
Про теж не всі припишкли між руїн;
І Ти в той час сьвяті думки свободи
Поніс плекать у иншії народи.

І там сумним вигнанцем на чужині
Ти не забув сьвятий свій заповіт;
Ти вівтар склав своїй старій сьвятині,
Своїм думкам, красі минулих літ.
Повсюди Ти розніс величне слово,
Своїх братів з тяжкого сну будив,
І наче бич з небес сьвятих громово
Карав еси завзятих ворогів.
І голос Твій до нас донісивсь, Друже,
І гоїв дух і серце нам недуже.

А в нас ще гірш, ще більше сутеніло,
На нівець звівсь гурт перших бояків,
І сонце те, що нам раніш хоч мріло,
Туман безчинств катівницьких покрив.
Здавало ся, що в мороці беззорім
Погас на вік думок огонь сьвятий...
Алеж життя в поріві необорім
Зродило лиш прихильців гурт новий.
Ще вище він підняв Твій стяг високий...
Ні, Ти не був ніколи одинокий!

І от тепер Твоя з'явилась сила,
На честь Тобі єднає всіх вона.
З усіх країн, де річ Твоя дзвонила,
Хвала Тобі сердешная луна.
І от в сей день, як гасне в серці лихо
Та голоснійш гучить нам волі глас,
І я Тобі своє вітання тихо,
Мій Друже, шлю у сей великий час.
Нехай Твій дух, що долю взнав криваву,
Ще много літ живе нам всім на славу!

Олена Пчілка.

Переможець.

Минув той час, коли річки кроваві
Лились во імя правди і добра,
Коли як пам'ятник лицарській славі
Вставала трупу братського гора.

Напередовець того часу думку кращу
Кострищів димом чорним повивав,
Без жаху кидав він у смертну пащу
Того, хто віри в думку ту не мав.

За слово благости, Письма сьвятого,
За гріб Того, хто в мир приніс любов,
Скидалась піхва від меча тяжкого,
Війни згубливої здіймалась корогов.

Невільні стани, воленьку здобувши,
Гадали тільки взяти кров за кров,
В свої кайдани старшого окувши, —
І наставало рабство друге знов.

Настали иньші часи; думка добра
Не прагне в поступі своєму днесь
Нї крові, нї вогню, хотяй хоробра;
Як зірка гожая з ясних небес

Без громів, блискавиць сія, без тучі,
Промінем тихим, — і ватаг новий
Не в зброї бойовій іде блискучій,
Не грім гармат луна за ним гучний.

Він к ворогу не меча простягає,
А подає масличну вітку він;
Науки, праці корогов здійсмає
Та згоди — щастя спільного почін.

Як судить ся-ж йому здобути перемогу,
Не з гуком сурем прийде він к меті,
І не квітки йому вкривати муть дорогу,
Чоло не лаври гордії, густі.

Нї! Переможець зійдець ся з братами
На стежках тихих в рідному краю,
Підійме-ж високо, з щасливими сльозами,
Повиту терном голову свою.

Перед блакитним морем в сьвітлі яснім
Стоїть дівчина молода;
Між лаврів, олеандр, в гурт прекраснім
Про що хорошая гада?

Їй спомянув ся хуторець убогий
В далекій, рідній стороні:
Там степ німий простяг ся геть розлогий,
Неначе спить у тяжкім сні.

Край хуторця самотная криниця,
Вода тихесенько брениць;
Самотная схилила ся вербиця,
Спустивши кучері стоїть.

Дівчина кинулась, зоріть довкола —
Десь близько пісня прогула!...
О, як же схожа тая баркарола
З піснями хутора була!

Прощання.

Прощай, моя люба! прощай, моя мила!
Подай мені руку свою!
Прийми-ж ти, голубко моя сизокрила,
Останнюю сповідь мою!

Мандрую, кохана, в непевну дорогу,
В тяжку, невідому путь;
Судилось здобути мені перемогу,
Чи ранньою смертю заснуть?

Хай буде, як буде! Не маю вертатись
Назад з того шляху, що взяв;
Не маю тії корогви одцуратись,
Що вільно і щиро я зняв.

Жили-ж поривання й надії палкіі
У нас, моя вірна, в обох;
Ми щирую віру і думи сьвятії
З тобою кохали у-двох.

Чи треба-ж казать, що тебе не забуду?
Нехай не турбуєть ся серце твоє!
З останнім диханням хиба я позбуду
І думи й кохання моє.

Прощай! Хай очий твоїх ясне сіяння
Просьвітить непевную путь!
Хай любі стискання руки й цілування
Не жаль, а одвагу дають!

Пісні минулого.

Проречисті тії читаю скрижалі
Народних пісень. І надії і жалі
Свої тут народ положив у піснях...
Лунає та мова у дрібних листах,
І мертвіі ті ватагі із могили
Говорять торкаючи душу і сили...
Та речі в пустині німії гомонять,
А люди живії мовчать!

Володимир Навроцький.

Добраніч родині.

обраніч, рідні ви мої,
В далекім, любім краю!
Один без вас на чужині
Про вас я споминаю.

Гадки мої шлю до зорі —
Вона й у вас там сходить...

Стоїть хатинька в ярі,
В сьвітлиці мати ходить,

В вікні стає ось і з зорою
Веде розмову тихо,
Благає Господа за мною,
Щоб відвернув все лихо;

Щоб сина їй беріг, вертав
До рідненького краю...
Добраніч, матінко моя!
Тебе я споминаю.

А батько сїв понуривши
Чоло, і люльку курить;
Далеко мисли десь пустив —
Чогось то він ся журить?

Ой знаю я той смуток твій
І мисли твої знаю!
Добраніч, батьку рідний мій!
Добраніч, рідний краю!

Ой знаю я ще там в долі
Про ту одну дівчину:
Шите зложила на столі —
Для братчика хустину,

А в оці блиснула сльоза...
Й тебе я споминаю.
Добраніч, сестронько моя!
Добраніч, рідний краю!

До ластівки.

юба ластівочко, милий пташку мій,
Ти мене не кидай, не лети в вирій!
Піднесись до хмари, поверни долом
Понад нашим краєм, над нашим селом!
До мого віконця спустись, прилини,
І радісну пісню мені задзвони,

І голоском своїм тугу м'ні розвій —
Зажди, щебетушко, не лети в вирій!

А ластівка каже: „Не вдержиш мене!
Мене-ж тая туга з віконця жене.
А люди лихії гонять з понад стріх,
І в хмарах ще чути їх пакісний сьміх.
Нї волі, нї миру, нї сонця — твій край!
Не гай мене, друже, — я лечу у рай!“

В. Корженко.

Ми таки прості, чорні хлопи.

и в дипломатів не багаті,
Нам не допхатись до Європи, —
Ми жебраки у власній хаті,
Ми таки прості, чорні хлопи.

Мабуть колись князів ми мали,
Було їх навіть щось на копи, —
Та тих князів чорти побрали,
Лишились прості, чорні хлопи.

Де нам репрезентантів взяти —
Хам сего й не порозуміє!
Тай і на що кому се знати,
Що хам десь з голоду там мліє!

Що їсть овес, а на податки
За безцін продає пшеницю!
Державі треба, дай остатки,
Се зве ся — reichstreu, знаєш, Грицю?

Були пани, були магнати,
Було колись не те що нині,
Було — ревіли і гармати
У нас колись на Україні.

Та дивно якось все минає,
Князі, магнати і сараци...
Заступник схилений питає:
Аджеж ми вірні для монархи?

В нас, кажуть, на руках кайдани —
Коли се, де се, хто се видів?
Хто нині до роботи стане,
Як би той хлоп в кайданах нидів?

В нас фабрики, до праці спішно,
Не час в кайданах дармо гнити.
„Ломіть, вставайте!“ — Бігме, сьмішно!
Скажіть лиш, що нам тут ломити?

Ми-ж преці люди, а не скоти,
Цінна суспільність нам, держава;
Ми — смирні руські патріоти,
Як стогнем — то в дорозі права.

Часом лиш вітер щось доносить,
Щось груди стисне, в серці ниє:
Чи се хто грозить, плаче, просить?
Чи се далека буря висе?.

В борбі за жизнь.

борбі за жизнь, для себе чи для брата,
Палкий юначе не забудь одного:
В тобі самім вся поміч і заплата.

Чи маєш матір, батька дорогого,
Зріс в теплій хаті плеканий ріднею, —
Люби їх, — кине жизнь колись самого.

Знайшов ти друга з ясною душею,
З порадою в потребі, без облуди —
Ціни дружбу, прийдеш розстатись з нею.

Без милости, козаче, в сьвіт, на труди
Жизнь гонить нас. Тож жий, трудись, і много
Не сподівайсь. Хоч люди — добрі люди.

А не побачиш плодів труду свого,
І смерть підкосить в цьвіті жизни силу,
І впадеш край прапору золотого —

Погляне дехто може на могилу.

Борис Грінченко.

Вона сьпіва.

Вона сьпіва — і серця пориванне
У згуки ті вона перелива;
Горять огнем безмірного кохання
Її пісень пекучії слова.

Вона сьпіва — і очи молодії
Ясніш од зір засьяли із-під вій...
О, скільки в їх незломної надії,
О, скільки в їх на щастя любих мрій!

Нехай сьпіва, нехай ті сьпіви ллють ся,
Хай очи ті і сьяють і сьміють ся,
І хай огонь кохання в їх горить!

Нехай сьпіва! У-друге вже така
Не зацвите весна їй золотая,
Яка цвите в душі їй в сю мить!

За вікном вітер виє і бе і шумить,
Аж убога хатина тремтить і дріжить.

Не хотів би я в полі тепер пробувать;
Хоч не хочу, та треба йти долі шукать.

Хоч знайду, не знайду, сьвіт за очі піду,
Тільки темно іти -- чи до краю дійду?

Не лякай мене, ніч! Наша доля усіх —
Серед темряви йти і хуртовин страшних.

Не лякай мене, ніч! Не злякаюся я!
Я на те народивсь, така доля моя.

Не лякай мене, ніч! Не злякаюсь, піду:
Може долю знайду, а скорійш пропаду.

Кажуть: Бог нерівно ділить,
Жде, щоб люди поділились
По братерському, без сварки, —
А вони і посварились!

То дурниця! Я не вірю!
Бог робити так не може:
Він же Бог і має силу,
Хай поділить нас як гоже!

А як сили Він не має
Порівняти шати й лати,
На що зводити на сварку?
На що кепсько поділяти?

Землякам,

що збирають ся раз на рік на Шевченкові роковини,
співати гимн „Ще не вмерла Україна.“

Ще не вмерла Україна,
Але може вмерти:
Ви самі її, ледачі,
Ведете до смерти!

Не хваліть ся, що живе ще
Наша воля й слава:
Зрада їх давно стоптала,
Продала, лукава.

Ваші предки торгували
Людськими правами,
Їх продавши, породили
Вас на сьвіт рабами.

Не пишайте ся-ж у співах
Ви козацьким родом:
Ви раби, хоча й пани ви
Над своїм народом.

Україна вам не мати;
Є в вас иньша пані,
Зрадних прадідів нікчемних
Правнуки погані!

Тільки той достойний щастя,
Хто боровсь за його;
Ви-ж давно покірні слуги
Ледарства гидкого.

Ви-ж давно не люди — трупи
Без життя і сили,
Ваше місце — кладовище,
Яма та могили.

Як живі покинуть мертвих,
Щоб з живими стати,
„Ще не вмерла Україна“
Будемо співати.

Як живі покинуть мертвих,
Прийде та година,
Що ділами, не словами
Оживе Україна.

Вітер виє, плеще хвиля,
Човен хоче потопить, —
Ти-ж керуй туди спокійно,
Де твоя мета горить.

Сонце сяє, вабить душу
Усьміхаючись земля, —
Ти-ж керуй туди спокійно,
Де горить мета твоя.

Хвиля за хвилею плеще й зникає,
Зникла — і сліду за нею немає...
На що з'явилась і втопла у морі,
Хто тебе знає сказати?
Те, що зникає в безкраїм просторі,
Знову чи може вставати?

Я — така хвиля в сьому світовому
Морі таємному, морі хисткому, —
На що з'явивсь і умерти я маю —
Хто тебе може сказати?
Мучусь, радію, клену і кохаю —
Все, — щоб у ямі сховати.

О, дорогі мої, ті, що так дуже
Вас моє серце кохає недуже,
Так, як і я, ви душі моїй милі,
Втонете в морі хисткому.
Де-ж ми зустрінемося — з хвилею хвилі, —
Те невідомо нікому.

Серед поля.

Блакитними небо сия' глибинями,
Поля попід небом прослались безкрайні;
Іду я обміжком — шумлять колосками,
Шумлять і хвилюють лани урожайні.

Назад озирну ся, там далі високі
Сіяють-мигочуть блискучі палати,
І тільки що мріють у балці глибокій
Убогі, обдерті, похилені хати.

А передомною за хвилями хвилі
Аж ген до край-неба пливуть без упину,
Сіяють під сонцем, мов золото спілі,
Сіяють і плещуть, де оком ні скину.

Поля мої рідні, найкращії в сьвітї,
Богаті на силу, на пишную вроду,
Засіяні хлібом і потом політі,
Робітницьким потом мого народу!

Родючі та щедрі, в золочені шати
Свого хлібороба могли-б ви окрити, —
Чогож то так часто на йому ті лати?
Чогож то в тих хатах змарнілії діти?

Тими колосками, що повні та спілі
Схиляють ся низько від зерна важкого,
Кого в ріднім краї годусте, милі?
Куди ваша сила зникає, для кого?

Хвилюють ся мовчки поля за полями,
Сіріють у балці убогії хати;
І високо знявшись в горі над хатками,
Блищать і пишають високі палати.

І молила ся я, й сподівала ся я,
Чи не гляне хоч раз любо доля моя.
І минали літа, дожидала її,
Та даремні були сподівання мої.
Не діждала ся я... І минули літа —
В серці пустка німа, я тепер вже не та.
На роботі тяжкій звікувала життя,
Всно марно пішло, все пішло без пуття.
І недоля моя й доси давить мене,
І та праця тяжка стан недужий мій гне;
І вже сліпнуть од сліз очи карі мої,
А все долі нема — не діждалась її!...
Ні родини нема, ні дружини нема,
Сьвіт широкий усім, а мені він тюрма!

На полі.

Блиснули вже коси, упали покоси,
Рядками снопи полягали;
Під сонцем пекучим із лихом гнітючим
У полі усі працювали.

Ні пісні, ні слова — затихла розмова:
Вся сила пішла на роботу;
З обличча, як сльози, течуть на покоси
Струмочки горячого поту.

Вже сонечко нижче і вечір все ближче —
Не роблять потомлені руки:
Зійди, нічко, тихо, сховай усе лихо,
Вкрий груди знеможені з муки!

І ніч наступає, пливе-впливає
І сяє сріблом місяченько...
Вже край і роботи... Забувши турботи,
Сплять батько, і доня, і ненька.

Зірки-ж серед ночі, як божії очі,
З високого неба сіяють,
Тихесенько-тихо на людськеє лихо,
На стомлений люд поглядають...

Хлібороб.

Я убогий родивсь, і в ті дні,
Як вмирать доведеть ся мені,
Тільки горе та стомлені руки
Та ще серце, зотлілеє з муки,
Я зложу у дубовій труні.

Не велике я поле з'орав,
Та за плугом ніколи не спав;
Що робив, те робив я до краю,
І всю силу, що мав я і маю,
На роботу невпинную клав.

На тім полі каміння було,
Поле все буряном заросло,
Зупиняв ся мій плуг на тім полі;
Та не кидав робить я ніколи,
А гострив свій леміш, чересло.

У годину, в негоду я там:
Без роботи погано рукам!
Нехай дощ і кризь драну свитину
Січе згорблену працею спину,
А спочинку собі я не дам!

Скільки поту свого я пролив,
Скільки сили я там положив!
Та дарма! бо поорана нива
Нам давала багатії жнива:
Я не дурно невтомно робив.

Такі жнива зазнав я не раз...
А тепер вже минув ся мій час,
Я вже чую: останнєє літо
Бачу я золоте своє жито,
Бачу, ниви широкії, вас.

Мої діти зберуть урожай...
Усьому наступас свій край;
Він прийшов і мені: в домовину
Я їду і на віки спочину, —
Мої-ж діти зберуть урожай!

Мої діти — дочки і сини, —
Усі в купі зібравшись, вони
Як почнуть до обіду сідати,
Будуть хліб, що придбав я, ламати,
І згадають мене у труні.

І за те, що працюючи зміг
Згодувати і викохати їх,
То про мене їх згадка не згине, —
Після мене ще довгі години
Моє діло не вмере серед їх.

Так, я вбогий родивсь, та в ті дні,
Як вмирати доведеться мені,
То не сором натовлені руки
І се серце, зотліле з муки,
Положити в дубовій труні!...

Смутні картини.

Убогії ниви, убогії села,
Убогий, обшарпаний люд, —
Смутнії картини, смутні, невеселі,
А інших не знайдеш ти тут.

Не став би дивитись, схотів би забути,
Так сили забути нема!
То ріднії села, то рідні люди,
То наша Україна сама.

До праці.

Праця єдина з недолі нас вирве :
Нумо до праці, брати!
Годі лякатись! На діло сьвятеє
Сьміло ми будемо йти.

Праця єдина нам шлях уторує ;
Довгий той шлях і важкий,
Що аж до щастя і долі прямує, —
Нумо до праці мерщій!

Праця не згине між людьми даремне,
Сонце засьвітить колись ;
Дякою нас тоді люди згадають, —
Нум же до праці берись!

Хоч у недолі й нещасті звікуєм, —
Долю унукам дамо.
Ми на роботу на сьвіт народились,
Ми для борні живемо.

Сьміливо-ж, браття, до праці ставайте
Час наступає — ходім!
Дяка і шана робітникам щирим,
Сором недбалим усім!

Цезар Білиловський.

Дайте бо жить!

В чарах кохання моє дівування
Хочу я вільно як пташка прожить:
Вільне кохання і вільне обрання,
Серденьку воля, як хоче любить.
Шкода й розмови: сьвятої любови
Силою в серце не можна вложить:
Поки шовкові чорнітимуть брови,
Дайте бо жить мені, дайте бо жить!

Той мені шепче, той руки цілує,
Той тут навколїшки смирно стає;
Той мені вірші любовні віршує,
Той аж поклони мов Богови бє.
З них же один мені бачить ся всюди,
Серце до одного тільки лежить...
Поки горять мої полум'ям груди,
Дайте бо жить мені, дайте бо жить!

На що питати, якого кохати?
Серденько з разу вгадало само.
На що шукати, которий багатий?
Там де багатство, там певне ярмо.
Ненька зітхає, а батенько лає,
Слава недобра про мене біжить...
Суд-пересуд... Але все те минає...
Дайте бо жить мені, дайте бо жить!

Що тут і батько і рідная мати?
Що тут всі родичі? Що увесь мир?
Все мені байдуже! Годї й казати...
Байдуже глум і людський поговор.
Серденько беть ся і ние і рветь ся,
В грудях гарячих пала і дрижить...
Поки аж молодість красна минеть ся,
Дайте бо жить мені, дайте бо жить!

Невгамовна.

Дівчино-рибчино, ой де ти все ходиш,
Як добрії люди усюди вже сплять?
Будь дома! Нікому-ж, собі хиба шкодиш...
— Так серденько-ж хоче гулять!

Ти з хати — вже й знати, вже так і лунає,
Усюди всім людям тебе вже чувать.
Гуляєш, співаєш, як всяк спочиває...
— Так серденько-ж хоче співать!

Ой дочко! В садочку — я чув... Так не гоже...
Обняв хтось і став щось шептати, прохать..
Я бачив, неначе... О, крий тебе Боже!
— Так серденько-ж хоче кохать!

З Альпів.

Ой там моє серце, не тут на горах...
Ой там, на Україні в безкраїх степах...
В степах на могилах вподобало жить,
Де здавна покоїть ся, тихо лежить
Батьків моїх слава і лицарів прах.

Ой там моє серце, на нивах, полях...
Ой там моє серце в густеньких садках,
Де пташка щибече у день і в ночі,
Співає дівчина по воду йдучи,
У плахті червчатій, головка в квітках.

Ой там моє серце, де божий мов рай,
Стоїть над Дніпром зеленесенький гай,
А близько край гаю та коло Дніпра
Висока могила. Вона озира
Свій рідний, коханий, занедбаний край.

Праведник.

Всі люди знають, хто се:
Пошарпане убрання —
Сей старець, що не просе
Ні в кого подаяння,

А божим духом ситий,
На вид такий сердитий,
Блискучі очі, хмурі брови, —
В душі-ж нічого крім любови.

Він учить, як любити
І правду шанувати,
Як чесно в світі жити
І чесно працювати.
І світять ся ті очі,
Мов зорі серед ночі;
Жорсткі слова його розмови,
В душі-ж нічого крім любови.

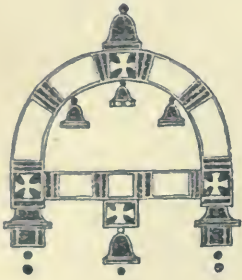
У велемудрих мира
Сердито він питає:
„Деж правда ваша щира?
Мов щось її немає...
Чи в мур замурували,
Чи може закували
В кріпкі які окови?
Куди ви діли дух любови?“

А тих, котрі не знають
Ні щастя, ані долі,
І тих, що пропадають
Безпутно у неволі
І труть свої кайдани,
Він тішить: „Ждїть, настане
Ось иньчий час, нові основи,
Час віри, правди і любови.“

І праведника всюди
Слабі благословляють,
А сильні в світі люди
Ненавидять і лають,
І жмуть його і давляють...
Усі, що миром правляють...
На голові вінець терновий,
В душі-ж нічого крім любови.

Іляріон Грабович.

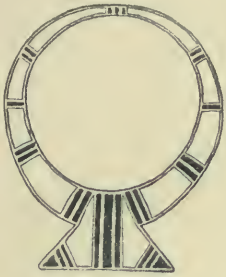
Війна.

чув плач матерей, жінок —
Прощали, бач, синів, мужів;
Сердечний зойк дрібних діток —
На шиях висіли в батьків.
Я бачив болю, горя знак
В тих, що в похід оружні йшли:

Вони кидали з жалем так
Рідню і все те, з чим зросли...
Отсе війна! Отсе війна,
Що душу рве до серця дна!

І чув я шум і бренькіт, стук,
Що від заліза геть лунав,
І громовий гарматний гук,
Крик дикий, що аж заглушав.
І бачив кров, горячу кров,
І в судорогах, муках скон,
Нелюдський зір, у зьвірів мов,
І лютий бій, мов страшний сон.
Отсе війна! Отсе війна!
Людий нелюдська різня.

Я бачив села і міста
Зруйновані огнем, мечем;
Ріля потоптана, пуста,
І люд голодний із плачем,
Проклоном біль тяжкий значить
По страті крові і майна;
Останнім ще рубцем платить
За те, що взяла 'му війна.
Отсе війна! Отсе війна!
Такий то дар несе вона.

В задумі.

дні люди, то бажають все грошій та грошій,
Іньші почести та слави все у Бога просять ;
А иньшії бідолахи не хочуть нічого,
Тільки хатки маленької — та нема і того !
Не бажають ані грошій, ані тої слави,
Тільки долі хоч трошечки та шматок мурави,

Щоб з людьми по людськи жити, Господа хвалити,
Та без гніву Господнього і вік закінчити.
Але тяжко тим нещасним і того впросити,
Вони мусять бідувати та усе тужити,
Плакати гірко над собою, Бога проклинати,
Ні одної хвилиночки утіхи не мати.
І живуть так мов у пеклі... Ох, тяжко то жити !
Ліпше було-б в яму скочити, в воді утопитись,
Ніж так жити і мучитись до самої дошки,
Та просьвітку не бачити ані-ані трошки.

Ох, та тяжше ще такому і жить і вмирати,
Що не має на всім світі ні кута, ні хати,
Де голову приклонити терном увінчану,
Що не має супокою ні в ночі ні рано,
Бо в душі засїла болість страшна та глибока,
Гонить радість, гонить щастє з перед його ока.
Всюди бачить сум і сльози, все терпить за других :
Онде мати старенькая посеред недуги
З горем борєсь та за сином сльози проливає,
А там смерть йому миленьких косить-забирає,
Братів, сестер, всіх по ряду! І не плач, небоже!
Бо нічого не виплечеш!... Та він вже не може
Плакати більше, бо висохли усі гіркі сльози,
Тільки дивить ся й застогне...

Боже милий, Боже!

На що губиш сиротину? Чом дожити дав Ти
Йому віку молодого? Чом в небо не взяв Ти
Його перше, як іще був маленьков дитинов?
Там йому би ліпше було, був би не загинув
Отак марно, як тут йому прийдець ся загинуть,
Та не буде кому й глини на могилу кинуть!...

Володимир Масляк.

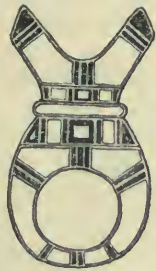
Упала.

юбила, кохала, за щире кохання
Дізнала лиш горя, отрути,
А серце у крові, жалю потопало,
А люди для неї відради не знали,
А він був лиш лютий і лютий.

І нічу від свого дружини лихого,
Щоб долі шукати, втікала;
А люди хоч знали, чому так зробила,
Чом хату і мужа і діти лишила,
Сказали злосливо: „Упала“.

Літами, не днями, цілими роками
В чужині тужила до хати,
І сльози по службах усї розкотила,
Аж сил їй не стало, аж слабість зломилла,
Тра було у нужді згибати.

У чорную днину на сьвіт народилась,
У темную днину конала
Сама, без родини в далекій чужині,
На крихті соломи в лихій сороччині,
А люди сказали: „Упала“.

Соловейко.

городци все сїдала
Дрібні зорі рахувати,
Аж знайшлись такі зорі,
Що ї стали чарувати.

Були чорні тії зорі
І чорнійші ще від ночі;
Вони знали лік⁷на горе,
Вони звались — карі очі.

Раз віконце відчинила,
Щоб відкрити зіркам долю, —
Аж зблизились тії зорі,
Що взяли їй серця волю.

Прихилились за близенько
До віконця і до личка;
Так їх бачив місяченько,
Їх розмову чула нічка.

Щось між ними шепотїло,
Наче вітер у гайочку:
То цілунки лопотїли,
Мов ті хвилі в ручайочку.

Щось між ними стукотїло:
Сердець стукїт добував ся;
Хвильку наче заgrimїло:
То, що „любить“, він так кляв ся.

У гущаві співак божий
Прищобетував злегенька,
Його-ж голос добирав ся
Просто в душу до серденька.

Аж з сьвітлицї двері скрипли,
Пита мати пів-грїзнейко:
„Доню, хто се там з тобою?“
„То, мамуньцю — соловейко“.

Осип Маковей.

Понад хмари!

Понад хмари! Понад хмари, брате!
Вийди в гори з навісної хати!

На верхах самітних там ще тихо,
Не зайшло туди ще людське лихо.

Не встають там веснянії чари,
Вітер там горою, низом хмари.

Але красші там сніги лискучі,
Ніж на долах повінь, град і тучі.

Красша студінь, пустка там сонлива,
Нїж весна на долах нещаслива.

Тихий сьвіт там буде твій учитель,
Сам ти свій суддя і потїшитель!

Серна.

Серна зранена гинула в корчах,
І крук голодний на гилі вже кравав;
Як сльози я уздрів в її очах,
То й сам упав на землю і заплакав.

Моя сирітко, хтож то вбив тебе?
Мовчить серна, конає на мураві;
Крильми лопоче лютий крук і жде...
Довкола сум — то смерть іде в темряві.

І круки вже летять з усіх сторін...
Ах, сеж гріхи людий, не чорні круки!
За ними громом гуркотить проклін
На кам'яні серця й кроваві руки.

Природа.

Природо люта, мачухо лукава,
Убійнице ненаситна, кровава,
За що тобі пісні від нас і слава?

Чого принаджуєш ти нас собою
І всіх на смерть затроюєш борбою,
Учителько ненависти й розбою?

Тобі пісні співати за всі муки,
За кров, за смерть, за окрики розпуки,
Подателько злодійської науки?

За ту борбу зажерту від дитини,
За всі затроєні життя хвилини
Прийми від мене гордий сьміх і кпини!

Сон.

Тихий сон по горах ходить,
За рученьку щастя водить.

І шумлять ліси вже тихше,
Сон малі квітки колише.

Спіть, мої дзвіночки сині,
Дикі рожі в полонині!

Не шуміть, ліси зелені,
Спати йдїть, вітри студені!

Най квітоньки сплять здорові,
Най їм снуть ся сни чудові!

Аж на небі зазоріє,
Сонце їх малих зогріє;

І зогріє, поцілує,
І сьвітами помандрує.

Тихий сон по горах ходить,
За рученьку щастя водить.

Хрест.

І тут у горах хрест! От край проклятий!
Куди не глянеш, Бог на хрест розпятий.

Знання нема, а скрізь безодня віри,
І всюди рабських шибениць без міри.

Землею гомонять пісні воскресні,
А люди ждуть на ласощі небесні.

Споганюють сьвяте лице природи
Страшним кінцем Христової пригоди,

Самі-ж ідуть чортівськими шляхами —
Зьвірюки від колиски аж до ями!

О Христе, глянь: ті Юди та Пилати
Від Тебе ждуть небесної заплати!

Хрестом Твоїм зацятькують сумління,
А їх серця, як ті хрести — з каменя.

І шибениця в їх домах єсть Богом,
А Ти стоїш, Ісусе, за порогом...

Туга.

Біжить у яр вода,
Біжить вода і сріблом ллеть ся;
Над нею дівчина сьмість ся
Роскішна, молода.

Голубко, не втікай!
Скажи мені ту гарну казку
Про радощі, дівочу ласку,
Скажи про тихий рай!

Ах, казочко моя!
Я чув її, а де — не знаю,
Забув — і з туги заниваю,
І рад би вмерти я,

З водою поплисти
В далекий сьвіт, щоб не тужити,
Або тут серденько зложити,
Квітками зарости!

Шуміли би ліси,
Шуміли би мені діброви
Про чари вічної любови
І вічної краси.

Метеор.

Ось блиснув метеор і згас,
Як у житю щасливий час.

І на всесвітнім цвинтарі
Лягли десь відламки зорі.

Так розпадають ся сьвіти,
Живуть і гинуть без мети.

І всі вони — один цвинтар,
А творець їх — старий гробар.

Усе по радощах марних
Гребе у безвістях сумних.

Смерть.

Горить понад зорями місяць як жар,
Летять полонинами тіни від хмар.
Імлою вкриваєть ся заспаний яр.
У сяєві ночі на кручі стрімкій
Смерека лежить у могилі мягкій,
Повалена громом на вічний спокій.
Посестри шумлять і поникла трава...
На зломанім пни, мов сама нежива,
Куняє у думах надута сова.

Візита.

О моє серденько, славно зробила ти,
Що у гостину прийшла!
Тільки з'явила ся, зараз розбила ти
Тугу, що ум налягла.
Так мені, дівчино, нині ніяково,
Мов би умерти я мав;
Жити, чи вмерти вже стало однаково,
Хоч я життя не зазнав.
Сядь собі, серденько, та поговоримо,
Хвилі забуду сумні;
Не про великі діла поговоримо,
Тільки про наші дрібні.
Ось тобі, дівчино, меду солодкого:
Пий, моя любко, до дна!
Радощі нашого тривку короткого
Ти розуміш одна.
Я-ж мушу впити ся, поки забуду ся,
Стану дитина як ти;
Смутку неясного разом позбуду ся,
Чорних думок самоти.
Як же я тішу ся, ставши дитиною
Хоч на хвилинку, на час!
Пропасть заповнюю сею хвилиною
Може останній вже раз.

Думка.

Мені здасть ся, я не жив,
А тільки все збирав ся жити,
Чогось шукав, за чимсь тужив,
Бажав комусь весь вік служити,
Аж ось і молодість минула,
Не живши втомлена заснула.

І день прийде, як та слота,
Я довгу панахиду правлю:
„Прощайте, молоді літа!
Не гуджу вас я і не славлю;
З могили вже вас не добуду,
Уже я молодим не буду.“

І в сім жалю мов бачу я:
Не мертва молодість, лиш сонна;
Не в пору ще журба моя,
Не в пору пісня похоронна!
Ще поживем! Давайте жити,
Чогось шукать, за чимсь тужити!

Камяна епоха.

Прочитавши вчену книжку
Про епоху камяну,
Бачу: суне мій прабатько
Крізь гущавину лісну.

Оленя несе до дому,
Піт із нього аж тече;
Сонце вже у праліс тоне,
Та скажено ще пече.

Скинув добич при печері,
Кличе жінку із нори:
„Дай же їсти що печене,
А звірюку забери!“

А прамати тихо каже:
„Я сьогодні не пекла.“

Є сиреньке мясо добре, —
Подивись, я принесла...”

А прабатько як не крикне:
„Чом же стерва не спечеш?
Геть мені з печери, бабо,
Бо убю, як не втечеш!”

„Я волочу ся лісами,
Змарнував жите своє,
А вона сирого мяса
На вечерю подає!”

Налякала ся прамати,
Каже: „Та огонь погас!
Що я патиків натерлась,
Не затлілись ані раз!”

Вхопив муж ножа з кременя:
„Геть з очий мені, стара!”
Витяв з оленя пів шинки,
Їсть, сердега, хоч сира.

Затулила жінка очи,
Сльози каплють з під долонь:
„Все, що дня печи печеню,
А так тяжко про огонь!”

Ох, не плач так, праматусю!
Се ще не біда тобі!
Научись огонь робити,
І кінець усій журбі.

Гірше буде твоїм дітям
Тим у електричний вік:
Буде в них огню доволі,
А печеня раз на рік...

Мусій
Кононенко.

Час до праці, час!

Довго, довго ми мовчали,
Та терпіння вже не стало,
Бо де кинеш тільки оком,
Все заснуло, задрімало.
А роботи-ж! Боже, Боже!
Скільки праці отієї!
Але часу щоб не гаять —
Краще завтра ми про цеє.

А тепер скорій до діла!
Нумож зараз починати!
Перш усього сон громадський
Треба швидче розігнати;
Треба так, щоб діло спільне
Закипіло як живеє,
Бо без сього... Ні вже, завтра
Всі ми візьмемось за цеє.

А тепер складемо програму,
Як вести громадське діло,
І по ній тоді ми працюю
Будем гнати жваво, сьміло.

І найперше у програмі
Ставте правило сьвятеє —
Нї, постійте, краще завтра
Поміркуєм ми про цеє.

А сьогодні й без програми
Слїд би нам урахувати,
Що давненько ми збирались
Голод людський описати,
Осьвітить його джерела,
Дошукатись, в чім тут злеє:
Що не тільки тут природа...
Нї вже, завтра хай про цеє.

Бо сьогодні справді пізно,
Скоро зверне за півночі,
Тай не схопим все відразу, —
Тут багато треба мочі!
Але що-ж, робити треба,
Бо без праці, бач, не тее!...
Алеж завтра безпремінно
Розміркуєм ми про цеє!

Бо роботи, ой роботи!
Треба швидче, пильно братись.
Тут дебати не допоможуть,
Час із ними розквітатись,
А скорій, скорій до праці!
Воруши і сее й тее!...
Ну, та завтра безпремінно
Поміркуєм ми про цеє!

Засватаній дівчині.

Т и сумуєш, кохана дівчино,
Що тебе до вінця поведуть,
Що тоді вже віночка ніколи
На головку тобі не дадуть;
Що у шовкову косу розкішную
Ти вже стрічок не будеш вплітати,
Що в таночках з подругами любими
Вже не будеш веснянок співати?
Не сумуй ти про це, чорнобривая,
І видочка свого не тумань,
А очицями любо та весело
Ти на власную долю поглянь.
Буде в тебе хатина веселая,
В ній дружина нового життя,
І мов квітка хорошая, пишная
Усьміхнеться до тебе дитя.
З губенят його слово нечуване,
Слово перше до тебе злетить,
Привита воно душу теплесенько
І серденько твоє обновить.
Стрепенеться воно, мов та рибонька,
Твій видочок як мак розцвіте...
А якеж тее слово нечуване?
„Мамо!“ слово те перше съвяте.
Не сумуй же, кохана дівчино,
Не тумань і видочка свого!
Тебе кличе життя невмирущее,
Щоб продовжити далі його.

Весна.

Прийшла весна, шумить Десна
Та хвилі розганяє:
„Пора, пора, вставай від сна!“
До діда промовляє.

Прокинувсь дід -- Дніпро старий,
Реве, гуде, клекоче,
Десна жартує, гомонить,
Радїє та регоче,

Та міцно горнеть ся до уст
Дідусенька старого,
Щоб той всі сни їй розгадав, --
Ведуть вони до чого?

„Я мучилась в тяжкому сні“,
Казати починає...
„Та дай пробуркатись мені!“
Дніпро перебиває.

І, гнівно свій надувши вус
Тріпоче головою,
Та позіхаючи зі сну
Несе й Десну з собою...

„Які там сни? Тепер кажи!“
Аж літом Дніпр питає...
Та в спеку спить, мовчить Десна,
І мовить не здолає...

Лишень вітрець шумить по ній
І ніби тихо каже:
„Десна весною ожива,
Весною сни розкаже!...“

Батуринські руїни.

Пливе о-півночі над Соймом рікою
Замислений місяць високо,
Бліде його чόло тугою, журбою
Пронизане дуже глибоко.

Він кидає погляд з високого стану
На чорні, облупані стіни :
Були тії стіни будинком гетьману,
А нині — сумливі руїни.

В руїнах чорніють, як марища очи,
Високії вікна та двері ;
За вікнами пугач пугука що-ночі,
Неначе на власній квартирі.

І страшно, і сумно ті згуки лунають,
Далеко їх чути з будинка ;
В Батурині ними малéчу лякають,
Коли вередує дитинка.

І місяць засяяв у стелю дїраву,
Горбóрízьбу став озирати,
Послав і до груби пасмину яскраву
На вибитих кахлях блищати.

Осьвічує місяць високі руїни,
А Сойм шепотить між горами :
„Гей, де ви? Вставайте, батьки України,
Сумує будинок за вами!“

Д і т и.

Люблю я діточок маленьких
У перші рóки життї їх,
Коли на губках червоненьких
Привітно сьєє любий сьміх,

Та ллеть ся ангельська мова
Без кривди, хитрощів, брехні,
І від тогò сьвятого слова
Чудне щось дієть ся в мені.
Та мова серце оживляє,
Його чимсь любим напова,
З душею тихо розмовляє
І в ній картину розкрива —
Страшну, докірливу картину,
Де скрізь неправда вдовж і вшир,
Котрій вклонятись без упину
Навчив мене наш грішний мир.
І любий той напиток серця
Ляга вже каменем на дні,
Гіркійше ніж полинь озветь ся,
І посила докір мені.
Живи-ж усім ти на одраду,
Всіх, милее дитя, витай,
І всім про кривду та про зраду
І день і ніч напоминай!

Уляна Кравченко.

На новий шлях.

уди ти, сестро, смілий лет звертаєш?
На новий шлях? А чи ти теє знаєш,
Що холод самоти там привита тебе?
Покинь новий, на втоптаний верни ся,
Забав і сплетень кормом лиш корми ся,
Бо сьвіт тебе ледачою назве!

Ледачою? і за що, — ти спитаєш.
За те, що духом сьвіт весь обіймаєш,
Що хто лиш чоловік — для тебе брат,
Що серце кращої всім прагне долі,
Що бунту повне проти самоволі,
Що людські рани всі його болять!

Покинь ті божі, ясні ідеали,
Що в твоім біднім серці запалали,
Покинь для спільного добра свій труд!
А ні, то погордуй сучасних судом,
Жий для ідей, працєю кровавим трудом,
Віддай усе, усе за рідний люд.

Та як крім слів і чулих сліз нічого
Ти не несеш йому, то розчаровань много
Ззнаєш ти і згинеш у юрбі;
І поки тіло ляже ще в могилу,
Душа утратить одіж сніжно-білу,
І віру чисту в лютій боротьбі.

Не сліз потрібно, щоб ставать до бою!
 Не сльози — силу й жар візьми за зброю,
 Ту силу, що любов у груди лле,
 Ту міць, щоб думи в діло осущати,
 Той жар, щоб з злом боротись і прощати
 Все, чим тебе невіра й злоба бе!

Той жар, щоб вірить в правди сьвіт і ждати,
 І йти на труд без слави і заплати,
 Як сонце й дощ працюють по лугах,
 Як роси ті на пупянки дрімучі
 Падуть, щоб цьвіти з них розвить пахучі...
 Як маеш стілько сил, — то йди на новий шлях!...

и є що краще, як в тиші трудитись,
 З очий не тратячи завданя сьвітляного?
 Слабих кріпити, за бездольних битись,
 Самому-ж помочи не ждати ні від кого?

Над Пробоем*) Прута.

перед, вперед летиш, ревеш Пробосем!
 Шляхів убитих не шукав еси.
 Чи чув ти силу власними грудьми
 Нові здобути? гордував спокоєм?

Ялиці рвеш, мов цьвітів грасш росем,
 І гребінь скель, що сперли ся дверми,
 Як грім могутчі хвилі рознесли,
 І клекотять, прохід здобувши босем.

*) Пробоем називає ся водопад Прута між селами Дорою і Ямною.

З пут вирвались! Витайте нам, долини!
В горі лише шмат неба й полонини,
І легіт, що колише вод глибінь.

О скільки-б душ і серць не потапало
В житя болоті, як би ідеалу
Крильми їх дух злетів у далечинь!

онечко річками золотими ллеть ся,
На росистім лузі череда пасеть ся,
Соловей у лозах тьохка, заливаєсь,
А там у долині в сьвітлі хрест купаєсь.

Під проміннем сонця з річки мряка встала,
А з грудий жалібна пісня залунала.
Як та мряка біла щезне із долини,
Так і тая пісня залуна й загине.

Ой не згине пісня, хоч прогомніла,
Бо та пісня в серці болем накіпіла.
Ой не згине думка, як та квітка вяне, —
Вже луна від неї між людьми зістане.

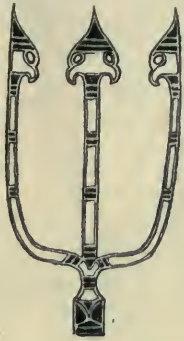
Ой не згине пісня у пісень громадї, —
Приймуть її люди й заховають раді;
А не приймуть люди пісеньку сумненьку,
Знайде вона відгук хоч в однім серденьку.

и тому, що ти убога, земле, наша мати,
Маю йти за синє море, тебе покидати?

Не піду я за те море, тут багато діла, —
А що зроблю, все для тебе, моя мати мила.

Бо ти, земле, хоч убога, все-ж ти наша мати,
І ти тільки маєш право до свого дитяти.

Забуду — не забуду.

I.

об не тужити більш і не терпіти,
Щоб кривдникам простити злобу їх,
Щоб людськість не зненавидіти всю,
Стреміти все до ясної мети,
Під тягаром не впасти в пів дороги,
Зберу душі всю силу — і забуду.

Нарву в наруче повно маку-цвіту,
І поза себе кину мак дрібний:
Ти сип ся, сип ся, сімя забутя,
Аж в пітьму вся минувшина поветь ся!

Против знаруг на дальший шлях житя,
Щоб стяг свій я могла нести високо,
Щоб осолодою була терплячим
І йшла на труд для спільного добра,
Як зброю, чудодійний талісман
Візьму одно з собою — забуте.

Забуду дійсність, сум свій і розпуку,
І серце відірву від мар минулих...
Забуду сю 'яснū житя хвилину,
Що блиском щастя на дно серця впала,
І щезла живо, щоб більш не вернути.

Забуду все, що наповняло жахом,
Коли в безмір я сьміло поглядала;
Що із вершин житя, бажань та змагань
В бездонну пропасть сумніву тручало...

Забуду, хто любов велику зрадив,
І що кохання райський цвіт зломало,
Останній блиск надії погасило,
Що вмерло в серці скошене зневірем...
Мій сон несповнений в житю забуду
І рай утрачений і тихе щасте —
Забуду все, сама себе забуду.

II.

Ти сном був, що його жите нам же сповняє,
Тим соняшним, найкращим моїм сном,
Найкращим білим сном, якого не забуду,
Який в упоєню душа раз тільки снила.

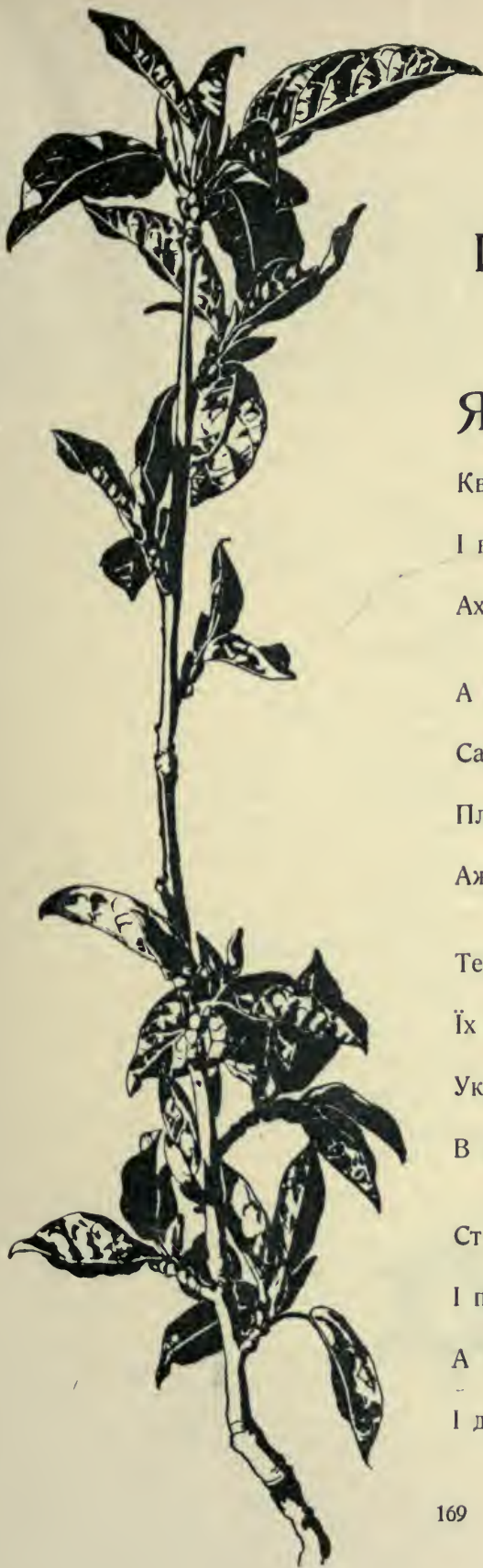
Ти перший був привіт з небесних десь країн,
Із уст коханих перший поцілунок,
Чутя палкого перший подих — ти,
Ти мисль, що будить гасла боевії.

Ти молодість моя, огонь мого вітхнення,
Ти крила моїх юних літ;
Ти був мені зоря горюча в пільмі,
Мій соняшний, весняний ранок.

Ти світлом був, що лле красу і чари,
Ти блиск, що все довкола золотить,
Ти папороти таємничий цвіт;

Ти туга тихих, зоряних ночей,
Безмежна пропасть сумніву, розпуки,
І щастє згублене в одчаю.

Климентія Попович - Боярська.

Стоїть умерти!

Я кожду радість життя збирала
Так жадно,
Квітку по квітці, аж до листочка
Одного, —
І в серці крила, як скарб здобутий
Ощадно, —
Ах, як же мало в серці лишилось
Із нього!

А життя гіркість, а біль, а сльози
Холодні
Самі вливались в серце, як в чару
З кристалю, —
Плили рікою, то по краплині
По одній,
Аж заповнили вбогєє серце
До краю.

Тепер на цвєти голову склоню,
Хоч звялі,
Їх пахощами іще в останнє
Уплю ся,
Укрию груди в перли, і чоло
В кристалі,
В кристалі-сльози, і так зарані
Мину ся.

Стоїть для рожі руки о терне
Зранити,
І пити гіркість за краплю щастя
До смерти,
А повне серце о скелю долі
Розбити,
І для любови в сльозах і крови
Умерти.

Де Бог мій?

Бог мій, то сила, що світ безмежний
В вічному ладі тримає,
Що в сонці тліє, що в землі дише,
І в крові моїй кружляє.

Бог мій, се правда, добро велике,
Життя нового надія,
Се та безсмертна і непропаща
Людськості нової мрія.

Йому молюсь я. Моя молитва,
Се мої сльози й надії,
Се жите тіла, духа ширяє,
Радощі й болі тяжкіі.

Се пісня тая, що з мізку мого,
З гадок крилатих зростає;
Се те горяче чуте любови,
Що у тій пісні співає.

А моє небо не там високо,
Не таке зимне, блискуче,
Щоб не дійшло туди людське око,
Людське благає болюче.

Воно близенько, ось коло тебе,
Невільний брате, сіромо!
На братній груді, в братній любови
Стане усім нам відомо.

Андрій Бобенко.

(Псевдонім).

Марні сльози.

Розходить ся вітер над морем
І хмарою сонечко криє,
Запінилось море широке
І страшно лютує та виє...

Здіймають ся чорнії гори,
Біліють їх гребні високі...
Між горами ями клеочуть,
Мов печи пекельні, глибокі...

Над морем схилились понуро
Високі та голії скелі;
Над ними орлиця літає,
Шукає своєї оселі:

„Оттут на сій скелі високий
Гніздо я собі збудувала,
Та вивела діток маленьких,
Їх розуму-правди навчала.

„Росли мої діти на волі,
Росли та до зросту не стали:
Гніздо моє море розмило,
Діток моїх хвилі забрали.“

Літає орлиця та й плаче,
І сльози на море пускає...
А море гуляє та вис
І лиха чужого не знає!

Не стою я під липою в вечері на дворі,
Не слухаю, як з місяцем балакають зорі;
Не дивлюся, як сонечко в-ранці виринає
І хвилиною золотою ниви поливає;
Не хожу я над річкою по темній діброві,
Не слухаю соловейка і людської мови.
Мене лихо пригнітило, мені сумно всюди:
Мене доля одцуралась, одцурались люди;
Мене місяць не витає і сонце не гріє,
Моє серце покинула віра і надія.

Отаман.

То не вітер одинокий стогне по долинах,
То не пугач серед ночі плаче на руїнах.
То не хвиля реве, будить скелю нерухому,
Що дрімає віковично і добра нікому
Не приносить. То не чайка на степу кигиче,
І не ворон своїх діток на вечерю кличе.
То гукає пан отаман, день у день гукає,
Товариство до роботи голосно скликає.
„Ану, братці, кому любий дим своєї хати,
Кому краще заробити, ані-ж попрохати;
В кого руки не посохли, думка не тваніє,
Кому мила своя доля і своя надія;
Хто не хоче свою хату бачити в руїні,
Свою матір на морозі в латаній рядниці;
В кого серце в грудях бить ся, кому сила дана,
Кому гірко бути хлопом, а ще гірше паном, —
Ану разом всі до праці! Хто за серп, за косу!
Праця долю, праця волю і користь приносить.

Ану швидче, подивіть ся: нива висихає,
Вітер колос гне до долу, зерно вибиває.
А он хмара налягає, грім і град ударить...
Бережіть ся! Той ледащо, хто роботу барить!
Бережіть ся, буде лихо, підете з торбами,
Зостануть ся ваша хата й мати сиротами.
Ану-ж швидше, мої любі! І я в купі з вами,
Що найважче робитиму власними руками.“

Так гукає пан отаман, і ні на хвилину
Не замовкне, його чутно на всю Україну.
І зісталась коло його купка невелика,
Поставали, посідали, наробили крику.
Подивив ся пан отаман. „Щож це вас так мало?
Чом за працю не беретесь? Чого посідали?“
Не сказало товариство в відповідь ні слова:
Засмутилось і притихло, мов не стало мови.
І заплакав пан отаман, голос обірвав ся...
Утер сльози і за працю сам один узяв ся.

Володимир Самійленко.

Україні.

Ти звеш мене, й на голос милий твій
З горячою любов'ю я полину;
Поки живуть думки в душі моїй,
Про тебе, ненько, думати не кину.
Як мрію чисту з найкращих мрій
Я заховаю в серці Україну,
І мрія та як сьвітище ясне
Шляхóm правдивим поведе мене.

Нехай той шлях важкий, нехай тернистий!
Але хиба тоді квіток шукать,
Коли тебе, твій любий образ чистий
Несхнучі сльози тяжко туманять?
Коли твій геній навіть променистий
Онемощів і почина згасать?
О ні, того скарають муки люті,
Хто зможе в час такий тебе забути!

В біді твоїй рідніща ти мені;
Тобі несу я сили всі, що маю;
І працю тиху і мої пісні
На вітвар твій побожно я складаю.
Натхни-ж мене! Нехай у мертвім сні
Я днів моїх даремно не загаю!
Нехай я знаю, що не дурно жив,
Що за життя тобі я заплатив.

Коли я був дитиною малою,
Красу твою повсюди я вбачав.
Здавалась ти веселою, яснóю,
Мене твій вид веселий чарував.
Тоді я ще душею молодóю
Про муки тайні твої не знав;
Тепер же бачу я твої страждання,
І ще зросло мос к тобі кохання.

Прийми-ж мої пісні як дар малий
Великої і вірної любови!
Що зможе дати мій талан слабий
В скарбницю любої твоєї мови,
Він певно дасть, і знай, що в час страшний
Твій син тобі не пожаліє крови,
І що не спинить страх усіх погріз
Моїх пісень, моїх за тебе сліз.

Людськість.

Я вірю в кращий час, але душа болить!
Хотілось би тепер, у сю славетну добу
Душею піднестись, зрадіти хоч на мить,
Як не людий знайти, то хоч людську подобу.

Героїв час минув, — щож, будемо й без них!...
Але не вже нема ні искорки чесноти?
Не вже крім пишних фраз та поривів дрібних
Нічого вже нема в найвищої істоти?

Ми раді за прогрес, і от зо всіх країн
Ми на вистави йдем з культурністю своєю.
Коли-ж той буде час, що більше, ніж машин,
Ми виставим людий з високою душею?

Чи близько ті часи? А вже земля стара;
Вже підтоптались ми на довгій тій дорозі.
Чому-ж не бачимо тих правди та добра,
Що так обридли вже в поезії й у прозі?

Ми розумом міцні, наш розум дав нам лад;
Ми й непросьвічених умієм просьвічати, —
І от, щоб наш прогрес не відступив назад,
Повинні ми держать набитії гармати.

О, розум, ось наш Бог! Ми по стількох віках
Таки знайшли його й утішили людину;
Та ставши мудрими, ми кинули на шлях
Найкращої душі людської половину.

Немає серця в нас. Колись кохались ми
Хоч без теорії, та щиро, серцем чистим;
Тепер міркуємо над світом і людьми,
І над машинами, й над щастям особистим.

Найкращі пориви, горячі почуття
Розсікли ми ножем холодним міркування,
І склали ми собі розмірене життя
Без глибини думок, без сили поривання.

Немає творчости, поезія в багні,
І філософію тепер ми осьміяли.
А геній — на що він для рою комашні? —
Нам будуть фабрики кувати ідеали.

І сумно за наш час, і шкода тих віків,
Що ніби нам дали великі успіхи;
І хочеться скоріш, щоб промінь заяснів,
Щоб серцеви знайти хоч небогато втіхи.

Не вмере поезія.

Не вмере поезія, не згине творчість духа,
Поки живе земля, поки на їй живуть,
Поки природи глас людина серцем слуха, —
Клопоти крámарські її ще не забють.

Не вмере поезія, поки душа бажає
Зирнути в ті краї, де око не сягне,
І хоче з меж вузьких порвати ся в безкрас,
Щоб зрозуміти все небесне і земне.

Не вмере поезія, хоч людськість ціла стане
Про їжу тільки дбать, про дух забувши свій;
Потреба вищого бажання в серці встане,
І викличе в душі рої забутих мрій.

І вічні голоси творців із-за могили
Промовляють до людей, що серця позбулись;
І наберуть вони від них нової сили,
І будуть серцем жить, як і жили колись.

І поки на землі ще є одна сльозина,
Поезія її нащадкам передасть ;
І поки між людьми ще втіха є невинна,
Поезія в її ще радощів додасть.

А як що людськості зла доля присудила
Діждати ся колись життя свого кінця,
То буде на землі остання могила —
Останнього співця.

Непевність.

Як би знаття, що треба жити
І сподіватись і бажати,
То жив би так, щоб кожну мить
Для ціли одної віддати,
Щоб і хвилини не згубить, —
Як би знаття, що треба жити !

Як би знаття, що все дарма,
Що в руху вічному створіння
Межі ніякої нема, —
На віщо радощі й боління,
На віщо нам і жизнь сама, —
Як би знаття, що все дарма !

Грішниця.

Твій знівечений вид, позападали очи,
Де обвели свій слід прожиті грішно ночі,
І безсоромна річ, і навісна хода —
Все те гидливости в мині не прокида.

Я не жахаю ся, мов гадини якої,
Тебе, принижена, занедбана всіма !
Нема в моїй душі к тобі зневаги злої
І слів докірливих на язиці нема.

Мене великий жаль і дума обіймає
Про молоде життя, що марно пропадає ;
Оповідати мені твій помарнілий вид,
Про те, як не з добра ти занедбала стид ;

Як горе — й не одно — твої дівочі літа
Спіткало, й ти його стерпіти не могла,
Бо молода була, не бачила ще сьвіта,
І ти шляхом гріха заплющившись пішла.

Недоля зла тебе в страшну безодню пхнула
Упала в неї ти, упала і забула,
Чи є відтіль назад надія вороття
До щастя першого, до чесного життя.

І думку навіть ти про те від себе гнала,
Шукала забуття, а думка мимохить
З самого дна душі марою виринала, --
І довго не могла ти серцем зачерствить.

Але тепер ти вже загинула на віки,
І шкода так тебе, занедбана всіма!
Росте в моїй душі до тебе жаль великий,
А слів на язиці докірливих нема.

Найдорожча перлина.

Бачив я усякі перли
І коштовні самоцьвіти,
Але єсть одна перлина,
Що з усіх найкраща в сьвіті.

Купувать її не можна,
Або нею торгувати;
Її часто мають бідні,
І частіше ніж багаті.

Ту перлину не дістати
Ні з печер землі, ні з моря:
Тільки той її знаходе,
Хто чутким родивсь до горя.

Одібрать її не зможе
Ніяка злоба несити.
Перла та — сльоза сьвятая,
За нещасний люд пролита.

До поета.

Поете, не хвались, чи маєш хліб, чи ні:
Якеє нам до того діло?
Ввесь обовязок твій — складати нам пісні,
Але не дбать про власне тіло.

Не будем ми питать, чи їв ти, чи не їв, —
Чи ліпше нам, чи гірш від того?
А може загуде ще краще віщий спів
З харчів Антонія сьвятого!

Коли сатирик ти, то голод добрий тим,
Що дасть сатирі більше злости;
Як лірик ти, то знай, що з черевом легким
Літати лекше в високости.

Голодний день-у-день, або хоч через день,
Зміцниш ти в утлім тілі духа,
І гостро так утнеш, що від твоїх пісень
Ми всі позатуляєм вуха,

І скажем: „Пессимізм в зображенню життя
В йому занадто розвинув ся,
А справжній був поет, та шкода, що пуття
Не буде з його, бо схитнув ся.“

І пожалкуємо, бо добрий ми народ,
Бо добрість — наша певна хиба;
Нераз наслухавшись сумних яких пригод,
Ми раді навіть дати хліба.

А ти не дбай про хліб, — то був би з тебе глум, —
Тобі бо їсти не подоба:
Ти джерело пісень, творець високих дум,
А не звичайная особа.

Втішай ся-ж нектарем, амброзію глитай,
Співай, та тільки щоб не сумно,
Бо в вік наш поступу журитись через край
І непрактично й нерозумно.

А як знесилившись ти ляжеш у труні,
Тоді то нам тяжкі клопоти!
Складати некрольоґ, хвалить твої пісні
Й твої нескінчені роботи.

Ми будем бити ся за те, хто ближчий був
До тебе з нас, як жив ти в світі;
Ми будем плакати, що рано полинув
Ти геть від нас у пишнім цвiті.

І слово кожнеє, яке єси прорік,
Смутить нам буде серце бідне;
І так тужити-мем, аж поки нам за рік
Про тебе пам'ять не обридне.

Божий приказ.

„Працюй, Іване, — пан казав, —
І не вважай на втому:
Від Бога нам такий закон
В його письмі сьвятому.

„Аджеж сам Бог шість днів робив,
Поки скінчив роботу,
Спочив же тільки в семий день
Від праці та клопоту.“

Іван спинивсь на борозні:
„То річ, мосьпане, друга!
Одно — творити язиком,
А друге — перти плуга.

„Але за приказом сьвятим
Я радий поспішати;
Скажіть же, що робив Господь
В день осьмий і дев'ятий?“

На печи.

(Українська патріотична дума).

Хоч пролежав я цілий свій вік на печи,
Але завше я був патріотом, —
За Україну мою чи то в день, чи в ночі,
Моє серце сповнялось клопóтом.

Бо та піч не чужа, українська то піч,
І думки надиха мені рідні;
То мій Луг дорогий, Запороська то Січ,
Тільки в форми прибралась вигідні.

Наші предки колись за-для краю свого
Труд важкий підіймали на плечі;
Я-ж умію тепер боронити його
І служити, не злазючи з печі.

Еволюція значна зайшла від часів,
Як батьки боронились війною, —
Замість куль і шабель у нових діячів
Стало слово горяче за зброю.

Може зброя така оборонить наш край,
Але й з нею прекепська робота:
Ще підслухає слово якесь поліцай,
І в холодну завдасть патріота.

Та мене почуття обовязків своїх
Потягає служити народу;
Щоб на душу не впав мені зрадництва гріх,
Я знайшов собі добру методу.

Так нехай же працюють словами й пером
Ті, що мають дві шкури в запасі...
І, розваживши так, я віддав ся цілком
Праці тій, що єдине на часі.

На тасмних думках, та на мріях палких
Я роботу народню обмежу;
Та за те-ж для добра земляків дорогих
Я без мрій і хвилини не влэжу.

І у мріях скликаю численні полки
З тих, що стати за край свій охочі,
Слово-ж маю на те, щоб ховати думки,
Як що зраджують їх мої очі.

До письменства я кличу, — звичайно, в думках, —
Щоб світило над нашою ніччю,
Хоч на жаль, мати книжку народню в руках
Я признав небезпечною річчю.

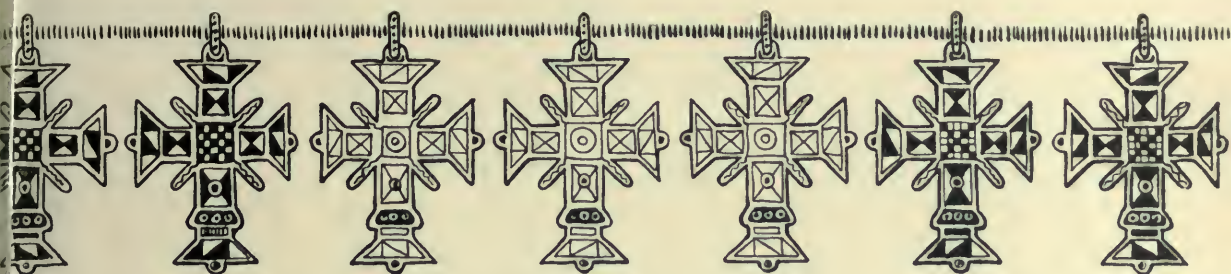
О, країно моя! я звязав свій язик,
Щоб кохати безпечно ідею.
Але в грудях не можу я здержати крик
У годину твого ювілею.

„Ще стоїть Україна! Не вмерла вона,
І вмирати не має охоти:
Кожна піч українська — фортеця міцна,
Там на чатах лежать патріоти.“

Слава-ж нам! бо коли-б дух народу погас,
Не стерпівши свого лихоліття,
То по йому хоч по два примірники з нас
Дочекають нового століття.

Слава нам! хоч би вмерла Вкраїна колись,
Її слід буде легко шукати;
А щоб краще на вік ті сліди збереглись,
Буде зроблено з нас препарати.

В. Мальований.

Не потурай!

Не потурай на те, що шлях ще не пробитий,
Що нетрами пустими треба йти,
Де тільки виє звір несамовитий, —
Дарма! Прямуй до світлої мети!

Не потурай на те, що ніч глуха все вкрис,
Ударить грім зза хмар у тьмі німій,
А вітер лютий з півночі повіє, —
Вперед, вперед смілійше, друже мій!

Не потурай ні на що! Навіть смерти
Не бійсь, її ніхто не оббіжить.
Так краще-ж нам у боротьбі померти,
Ніж у багні гниючи мовчки жить.

Не потурай на те, як часом добрі люде
Влещати-муть, щоб не виходив сам,
А ждав, поки завзятих більше буде, —
Вперед рушай, бо честь і воля там.

Не потурай! Тоді вас більш і стане,
Як знайдець ся той перший, що за край
Против всього на світі сам повстане...
Вперед, вперед! Борись, не потурай!

Плятон Панченко.

Рідний край.

и тихим ранком в час предзорній
Луною з башти дзвін гуде,
І в душу дівчині моторній
Веселу зграю снів веде;

Чи то в обіднюю годину
В безодній блакиті небес

Палає сонце, й як дитину
Цілує щиро чистий плес;

А чи вечірньою добою
Далекий захід оджеврів,
А повний місяць із собою
Отару зірок вже привів;

Чи соловейко заспіває
У запашному вишняку,
І спів далеко геть лунає
По срібловодому ставку;

Чи то зненацька чорні хмари
Затягнуть небо, і усе
Мовчить, немов якії чари
Повітря душнее несе;

А чи зимою хуртовина
Степи скрізь снігом укрива,
І неоглядна країна
З усім живим мов застива, —

Ти завжди пишний, любий краю,
Моя отчизно чарівна,
Мій злotosяйний, тихий раю, —
Для мене в світі ти одна!

В тобі бо мрії золотії
Дитячих перших літ моїх,
В тобі найкращії надії
Найвищих думок молодих.

Ти силу ллеш мені у душу
І навіваєш супокій;
Для тебе жить, трудитись мушу,
А може й вмерти, краю мій!

Як би я знав!

к би я знав її душі пустоту,
То віри в неї я-б не няв;
За пестощі я-б не продав чесноту
Як би я знав! Як би я знав!

Як би я чув, що розум полохливий
В той райський час мені шепнув,
Я-б вільний був, хоч може й нещасливий —
Як би я чув! Як би я чув!

Як би я міг усю зневагу щиру
Лукавій кинути до ніг,
Я-б знов знайшов загублену віру —
Як би я міг! Як би я міг!

Я дух згубив, зміняв його на жарти,
І в жартах розум потопив;
А жарти ті і спомину не варті!...
Я дух згубив! Я дух згубив!

Я не живу; себе я зневажаю...
І як же я свій гріх назву?
Я знищив дух, одно лиш тіло маю...
Я не живу, ні, не живу!

Кость
Ухач-Охорович.

Осінь.

Мла, негода, холод, осінь...
Наболіле серце спить;
Вже старе, про те ще й досі
Про колишнє гомонить.

Знов весна на сьвітї буде,
Знов квітками зацьвіте —
Та-ж земля і тїї-ж люде,
Та у серці вже не те!

Не прокинеть ся вже знову
Хворе серце до життя!
Так — хіба зведе розмову
На колишнє почуття.

Озерце в степу.

Степ усюди, степ без краю!
Ні яруги ні гори,
Ні хатиньки, ні гаю —
Тёрни тільки й чагари.

Тільки де-де ледви мріє
Між могил який шпильок,
Або кійло забіліє,
Захвилює мов ставок.

У роздолі серед балки
Наче зеркало блищить:
Позлітались чорні галки
Каламутну воду пить.

Каламутна ця водиця:
Хоч сьвічадом вигляда,
Хоча зверху відстоїть ся, —
На дні сльози, не вода.

Степів сльози!... Стéпи плачуть,
Аж туманами вкрились;
Вони плачуть, що не бачуть
Того, що було колись.

Ось вже сонечко схилилось,
Ось хова своє лице;
Ще в останнє подивилось
На те мерле озерце.

І до озера у гості
Степовий орел летить...
Тихо там у високбстї,
Тихо й тут, усе мовчить.

Степ мовчить, мовчать могили,
І галки не гомонять...
Всі заснули, заніміли,
Й чагари неначе сплять.

Цить лишень! Ось вже й наврочив!
Що це? Стогін? Клич степів?
Ні-ж бо! Це орел клекоче
Про могили козаків.

Діти.

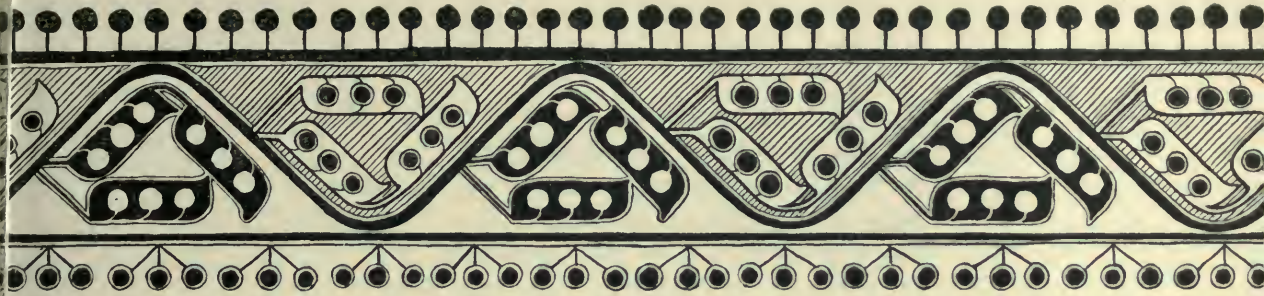
Оттак би й дивив ся, як грають ся діти,
Регочуть ся, скачуть, стрибають, кричать...
Усе-б залишив я, щоб тільки сидіти,
Сидіти, дивитись і мовчки мовчать.

І так чогось дивно-предивно на прбчуд
В душі моїй гомін дитячий луна,
І так чогось тиском мій мізок морочуть
Думки нетерпучі, неначе мана, —

Що так би й заплакав, коли-б не бояв ся
Сполохати радість безвинних отих
Дітей моїх любих! Я-б з ними сьміяв ся,
Коли-б... коли-б тільки спроміг ся на сьміх.

Та ба! мовчи, лихо, та спи, поки спить ся!
А ви, мої любі, нум-нумо кричать!
Глузуйте з старого, скачіть, регочіть ся,
Я-ж буду сидіти та мовчки мовчать.

Олександр Колесса.

В сьвіт за очі.

I.

Ранні зорі серед неба мерехтіли,
Як лебеді тиху воду сколотили.
Не лебеді злопотіли крилоньками:
Виходили бідні люди з дітоньками.
У незнану вибирались сторононьку,
Покидали свою рідну родиноньку...
Покидали рідні хати без опіки,
Вандрували за далекі гори-ріки.
Може річку глибокою переплинем,
А у рідній сторононьці марне згинем...
Ой чужая сторононька, чужі люде,
Та вже гірше на всім сьвіті нам не буде!...
Ой далека сторононька і незнана:
А у рідній що заробиш, всьо для пана.
Опадають чорні руки від роботи;
Марне гинуть наші діти попід плб́ти...
Та не жаль нам працювати-гарувати,
Аби пальців із голоду не глодати!...

II.

Закувала зазуленька у городі;
Ой прощала мати сина на відході.

„Не жури ся, не вбивай ся, рідна мати :
Не дам тобі старесенькій загинати.
Ой буду я заробляти гроші білі,
Буду тобі посилати що неділі.
Та хоть руки попідходять мозілями :
Буду знати : що зароблю, всьо для мами !...“

III.

Ой на дубі воркотіли голубята ;
Виходили до схід сонця сиротята.
Хилком-нишком через лози і яруги
Утікали із панської із послуги.
Забирали всі достатки опівночі :
Робучії добрі руки, чорні очі.
Заробили богачеви повні скрині,
А втікали в полатаній сірячині.
„Подиви ся, мій миленький, берегами,
Чи не женуть окомани поза нами ?“
„Женуть, женуть, моя мила, два шандарі :
Не дадуть нам молоденьким жити в парі...“
Стали вони по тім боці за водою :
Вже тепер нас не розлучать із собою !...

IV.

Відлітали всі ластівки рядочками,
Та кликали ластівочку : „Лети з нами !“
„Ой як мені летітоньки аж за море,
Коли одно ластівятко в мене хоре...“
„Як ти свого ластівятка не покинеш,
Ми полетим у вирі, а ти згинеш !“
„Почекайте, подружечки, на тій гильці,
Возьму хоре ластівятко я на крильці...“
То не бідна ластівочка з ластівятком,
Ой то мати вандрувала із дитятком...
Перебрили бідні люди через річку :
Дала мати дитиноньці в руку свічку.
Ой свічечка ледви горить-догарас ;
Плаче мати : дитяточко умирає.
На дубочку буйне листе зашуміло ;
Плаче мати : дитяточко скостеніло...
„Розступи ся, сира земле, під ногами,
Возьми мене з дитяточком враз до ями !...“

V.

Ой від вітру дібровонька застогнала;
Родинонька на відході заридала.
Ой нема вже у коморі ані шматки;
Всьо забрали комісарі за податки!...
Обшукали бідні люди всі куточки,
Та забрали із собою дві сорочки...
Зайшла мати до пустої до комори,
Та винайшла шкірку хліба для дїтвори...
Обходили рідну хату на всі боки;
Обіймив їх сиру душу жаль глибокий.
„Хато-ж моя рідненькая, не моя ти!
Буде в тобі жид-невїра панувати!“
Вийшли-ж вони за ворота з дїтоньками;
Оглянулись, залили ся сльозоньками...
Вийшли-ж вони за високі перелази;
Вертали ся із дороги ще два рази.
Вернули ся — заглянули до хатини:
Стоїть пуста, обідрана, голі стїни...
Вийшли-ж вони поза село аж на ниву,
Та згадали свою долю нещасливу.
Припав батько до облогу і ридає,
І себе й людий і сьвіт весь проклинає.
„Або верніть молодую мою силу,
Або верніть батьківську рілю милу!
Возьміть решту мого поту із сльозами,
Верніть поле загарбане лихварями...
Ріле-ж моя, кровавице, не моя ти!...
Тяжко-ж тебе, рідна ниво, покидати...“
Взяли свої землі грудку у шматину,
Аби було що покласти в домовину...
По тім боці оглянулись із під гаю:
„Будь здоровий, нещасливий рідний краю!...“

VI.

„Куди-ж ви ся, сірі гуси, збираєте?
Доріженьки далекої не знаєте!
„Однаково загинати у дорозї,
Або дома із голоду на морозї.“

„Ой чого ви, бідні люди, виходили?
Панські стрільці всі дороги обступили!“
„Нема в світі таких стрільців і не буде,
Та щоби їх бояли ся бідні люде!...“
„Ой верніть ся, бідні люди, від границі:
Дістанете за день жнива сніп пшениці...
Ой верніть ся, бідні люди, в свої села;
Без вас панам годинонька невесела.
Ой верніть ся, бідні люди, в свої хати:
Нема кому панам з поля позбирати!...“
„Деж ви тоді, приятелі, пробували,
Як з голоду наші діти умлівали?
Ой як ви нас принимали на зарібки,
Не мали ви тоді серця ані дрібки...
Не знали ми поратунку ні потіхи,
Як жиди нас виганяли із під стріхи...
Хоть голодно і холодно, болять ноги,
Не будемо вертати ся із дороги!...
Не дай Боже за те кари та над вами,
Що пустили ви по світі нас з торбами!
Хоть будете каяти ся без облуди,
Тоді для вас поратунку вже не буде!...
Бодай же ви не зазнали та ніколи,
Як то тяжко покидати рідне поле...
Бодай же ви не зазнали і на віки,
Як то тяжко йти світами як каліки...
Бодай же вам не снило ся серед ночі,
Як то гірко вандрувати в світ за очи!...“

Павло Грабовський.

До України.

Сижу я в неволі та марю тихенько,
Чи знов тебе вбачу, Україно-ненько,
Чи знов рідну землю в сльозах поцілую,
Чи вік протиняюсь отут по Вілюю?

Коли-б мені, мамо, легесенькі крила,
В обійми до тебе душа-б полетіла,
Бо тут непривітно, тут хуга та студінь,
Однаково сумно і в сьвято і в будень.
Рік цілий навколо все мре та німує,
Самотного серця ніщо не вгамує...
Ридай одиноко, кладись в домовину!
Подумати тяжко, що тут і загину.
Розсиплють ся чари мов квіти зівялі,
Остануть ся жалі, самісінькі жалі.

Сижу я в неволі та марю тихенько,
Чи знов тебе вбачу, Україно-ненько,
Чи знов рідну землю в сльозах поцілую,
Чи вік протиняюсь отут по Вілюю?...

СОН.

Зелений гай, пахуче поле
В тюрмі приснили ся мені, —
І луг широкий, наче море,
І тихий сум по кружині.

Садок приснив ся коло хати,
Весела літяна пора;
А в хаті... там знуділась мати
І знудьгувала ся сестра.

Поблїдло личко, згасли очі,
Надія вмерла, стан зігнувсь...
І я заплакав о-півночі,
І гірко плачучи проснувсь.

У СНІ.

Сон мені снів ся:
Вечір зрина;
Я опинив ся
Коло млина.

Любо, привільно
В тішу гулять!
Верби прихильно
Гнуть ся, шумлять.

Шепчуть ся лози,
Ріють човни...
Бризнули-б сльози,
Май ся вони.

Сивий рибалка
Сіть закида, —
Здійметь ся скалка,
Плисне вода.

Журно дзюріє
По під веслом...
Огнище мріє
Геть за селом.

Хлопці на паші,
Чи косарі
Сіли до каші
Серед рілі.

Божа дорога
Опочива;
Пісня розлога
Сум навіва.

Хвилею ллеть ся,
Стогне, зітха
Плаче, сьмієть ся,
І затиха.

Сяють зірницї,
Спустилась ніч ;
Поверх дзвінницї
Віщує сич.

І я прокинувсь
Тяжко зі сну,
Неначе ринувсь
Знов у труну.

ТЬма наді мною,
Стужа дійма,
А за стїною
Виє зима.

Далеко.

Там далеко на Україні
Сьє сонечко ясне,
Сьвітить людям, та в чужині
Не навідає мене.

Там десь ллють ся рідні звуки,
Боротьба за люд іде, —
Тута-ж часом від розпуки
Стигне слово молоде.

Там матуся темні сльози
З горя щиро вилива, —
Тута-ж хуга та морози,
Серце в тузі занива.

Побратими любі, милі
Скрізь розкидані вони:
Спочивають у могилі,
Чи по тюрмах ждуть труни.

Розвага.

Пада сніг, степи вкриває,
Хуга бє в моє вікно;
Смуток груди розриває,
Тужить серденько давно,
Що на сьвітї одиноке...
Гей, не плач лишень, дурне!
Поле праці так широке,
Що й твій зір не осягне...
А надії вічно ясні,
Шлях до сьвітлої мети,
Наші мрісньки прекрасні
Та товариші-брати?
Хай же виє хуга люта,
Жах і сум розворуша:
Сил здобуде думка скута,
Загартує ся душа!

До сестри.

Сьяли зорі; підбивав ся
Місяць; справді віяв рай...
Одиноким серцем рвав ся
Я в далекий, иньший край,

Де на стратї, сестро мила,
У терновому вінці
Ти від ката опочила
З правим знаменем в руці.

Ти мовляла: „Щирий Боже,
Захисти та укріпи!
Мое серденько неможе
Все любовю окропи!“

І встають передо мною
Перебуті в купі дні,
Як дорогою сумною
Ми брели по чужині.

Помінялись ми хрестами,
Покляли ся хрест нести,
І горячими устами
Цїлували ті хрести.

Попрощались, розійшли ся,
Сумували в самоті...
Твої муки відбули ся,
Змовкли устоньки сьвяті.

Мир красує... Сам собою
Я конаю у журбі,
Лину в думці за тобою,
Вік молити-мусь тобі.

Хай темніють видноколи,
Хай страшнійш гримлять громи, —
Не зверну я в бік ніколи.
Не піддам ся силі тьми.

Збережу я віру сьвітлу,
Не зречусь надій сьвятих,
Не хилитимӯсь по вітру
Раз до сих, а раз до тих.

Знаю: згине все погане,
Не подужа зло добра;
Рід людський за правду встане.
Хоч неправді й потура.

Розтьохкав ся соловейко
На калиноньці;
Щось не спить ся серед ночи
Сиротиноньці.

Розвій, розвій, соловейку,
Мою тугоньку;
Чей забуду прикру людську
Я наругоньку!

Чи судилось мені мати
Свою квітоньку,
Чи тинятись вік по наймах
Серед сьвітоньку?

Чи знайду я коли-небудь
Власну доленьку,
Чи все тягти чуже ярмо
Та неволеньку?

Тьохка, плаче соловейко
На калиноньці,
Та не знас дати ради
Сиротиноньці...

Пустка.

Пусто та голо —
Скільки збагнеш,
Степу навколо
Не осягнеш.

Рве хуртовина;
Хата сумна,
Мов домовина
Несподівна.

Темрява ночі
Перомога,
Тяжить, на очі
Гнітом ляга.

Допусти.

Що за допусти Господні!
Позавчора — кріпаки,
Вчора вільні, а сьогодні
Хоч під вікна по шматки!

Кметь господарем від пана
На слободу одійшов, —
Що-ж блукає без жупана,
Без онуч і підшов?

Чув ся клопіт за осьвіту,
Гасло щирих громадян, —
А чи трапило під свиту
Пеклування передян?

Цур питать... Бажання славне
Поміж нами доки йшло,
Над народом панство давне
Відроджатись почало.

Він скутий був; заліза пов'їдались
Йому до ніг;
Розбити їх, щоб з тіла позкидались,
Давно вже-б зміг.

Так ні; все ляк і туга в його зорах,
Як і колись,
А руки й раз розвіяти той порох
Не піднялись.

Він нарікав, не пробуючи сили,
На цілий сьвіт;
Не знав, що вже кайдани перетліли
Від довгих літ.

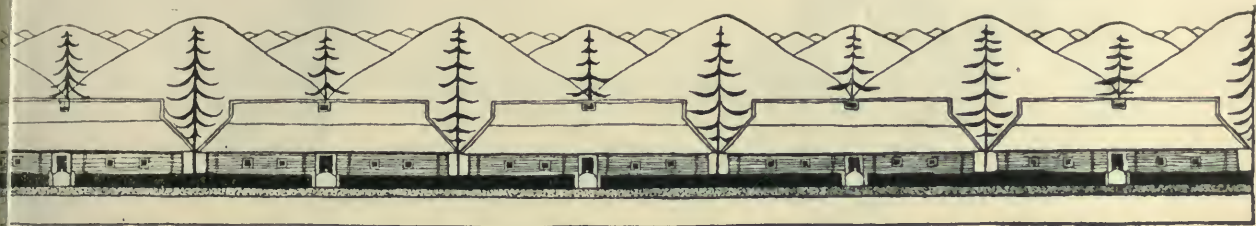
До матери.

Мамо, голубко! Прийди, подиви ся,
Сина від мук захисти!
Болі зі споду душі підняли ся,
Що вже не сила нести.

Мамо-голубко! Горюєш ти, бачу,
Стогнеш сама у журбі;
Хай я в неволі конаю та плачу, —
Важче незмірно тобі.

Бачити більше тебе я не буду...
Не дорікай, а прости,
Та від людського неправого суду
Сина свого захисти.

Марко Мурава.

(Псевдонім).

Обмова.

Ой скрипчиві воротенька,
Тяжко їх заперти!
Голосная обмовонька, —
Від слави не вмерти.

А я тії воротенька
Засувом засуну,
А щоб в голос не скрипіли,
Й рукою не труну.

А я тую обмовоньку
Обійду без слова:
Наговорять ся обмовні,
Вкучить ся обмова.

Я в скрипчиві воротенька
Не піду, не піду,
Хоч сам на сам сяду в хаті
До свого обіду.

Дніпрова-Чайка.

(Псевдонім).

На лимані.

Ой широко лиман розливаєть ся,
Верболозом кругом він квітчаєть ся.

Над ним сонце ясне усміхаєть ся
І по хвилях вогнем розсипаєть ся.

Вітерець подиха тихо, з ласкою,
Маківки колиха понад ряскою ;

А під нею в воді гуля рибонька :
Очи ясні, сама наче срібненька.

Очерет шелестить-нагинаєть ся ;
Качки тихо пливуть — не лякають ся.

За водою каюк тихо сунеть ся :
То заверне у бік, то закрутить ся.

Нічною добою.

Серед неба високо срібний місяць став ;
Тихую-претихую нічку Бог послав.

Задрімали клопоти, праця засипа,
В мріях пишно-радісних щастє потопа.

Тільки горе-гадина, що лякалось дня,
Ворушитись в темряві дужче почина.

Ширше-ж, срібний місяцю, промінем сипни,
В вікна бідолашнії пильно зазирни !

Може як осьяєть ся темрява німа,
Горенько вгамуєть ся й серце задріма.

Безщасна.

Не тобі, чорнявая селянко,
Думка ця складаєть ся моя ;
Не тебе, розкішная панянка,
Щирим серцем привітаю я.
Вас лиш, вас, безщаснії дівчата,
Що в глухих, невідомих кутках
Осудила доленька проклята
Марно жить і гинути в сльозах.

Потом хліб селянка заробляє,
В праці тратить цілі дні свої,
Так за те-ж хоч волю серце має,
Так за те-ж хоч ніч уся — її.
Цілий вік панянка роскошує,
Бо й на сьвіт вродилась панувать ;
Їй не тяжко, бо вона й не чує,
Як ту розкіш гірко зароблять.

Ти-ж, моя зазуле-жалібнице,
Маєш батька, маєш всю сім'ю,
Що держать тебе, як пташку в клітці,
Доглядають молодість твою.

Сита ти і вдягнена й обута,
Білі руки й личенько твоє,
Так же-ж хліб, неправдою добутий,
Часом в горлі кісткою стає.

Вбога розкіш, що для тебе тато
Наздирав з нещасних земляків,
Вигляда з усіх куточків хати,
Серце рве на тисячі шматків.
Ти-ж мовчиш, бо з малечку бездільна
Не здолаєш хліба заробить;
Ти мовчиш, бо серденько безсильне
Не посьміє клітки розломить.

Вянеш ти без щастя і без діла;
Ні з ким думки поділить тобі,
І що року гаснуть як в могилі
Чесні думи, щирі, молоді.
Як зачверсне серце без любови,
Як зо злом добро змішаєш ти,
О, тоді всі раді, всі готові
„Люту бабу“ люто проклясти.

Я-ж ту „лютість“ добре розумію,
І з тебе, безщаснице моя,
Кепкувать ніколи не посьмію,
І тебе не винуватю я.

Щербата.

Сказав ти, мій друже, колись-то,
Що ллеть ся із чарки вино
Тоді лиш, коли аж до вінців,
До повна налите воно.

А я тобі, друже, одмовлю,
А ти розміркуй, розгадай:
З щербатої чарки ще швидче
Поллеть ся вино через край.

З щасливого серця багато
Лунає пісень голосних,
А горе, а доля щербата
Ще більше виспівують їх.

Як в чарці, налитій до краю,
Вже місця й для краплі нема —
Душа переповнена щастем
Частенько буває німа.

А доля, сліпенька бабуся,
Щербату все хоче сповнить;
Гірка не сповняєть ся, й з неї
За піснею пісня біжить.

Плавні горять.

Смеркло. Вітер утомив ся цілоденною борнею,
Ізнеміг ся, заблудив ся серед вулиць, і в безладді
Тихо крутить пил і сьмітя. Вщух мороз, одлига дише,
І важка юга зависла у потомленім повітрі.

Темно. Сумно. Таємнича ніч спустила ся над город,
Придусила в хмарах місяць, погасила дрібні зорі,
Притлуміла рух і згуки; мов мерця сукном жалібним,
Чорним покривом укрила тихий город...

Сподіваючись на місяць ошаднії городяни
Ліхтарів не засьвічають; лиш разками золотими
Сяють вулиці крамничні, а останні безпорадно
Потапають у морбці. Рух денний, їзда і гомін,

Все одлинуло, мов хвиля, і гуде оттам далеко,
Де ще вікна сяють сьвітлом; тут же в мброці густому
Лиш витя собаки чути, лиш ходу самотню часом,
Та м'явчання пожадливе невгаваючих котів.

День пів-сонно проморгавши город твердо засипає,
А налазливая думка серед темряви і тиші
У безсонні морить душу, сушить мозок непокоєм...

Щож бо се? Гробовий покрив щось зненацька піднімає,
І яскравим, грізним оком зазирає в чорну тишу.
І од погляду страшного розірвала ся жалоба,
І сполоханії хмари мов рожевая завіса
Звідусіль заколихались.

Розгоряєть ся зірниця, розливаєть ся як повінь,
І в кривавім хвилюванні обіймає аж пів неба;
Устають снопи искристі і тремтять червоні пасма...

Раптом блиснули в морбзі вікна соннії будинків,
Пробудились на хвилину, та од разу і загасли,
Тільки відблиском тремтучим ледви-ледви променіють...

І за шибами не чути ні тривоги, ні співчуття:
То-ж не хатне власне лихо, ні сусідське безголове!
То горять далекі плавні по той бік Дніпра старого,
Що заснув закутий в кригу! Хай горять! Нехай палають!

Хай збавляють хоч по троху ту тісноту світовую,
Опорожняючи місце для нових, що мають жити!
І на ту грізну картину вже уваги не звертає
Сонний та байдужний город.

А збентеженую душу вабить-тягне невідступно
Образ лютої стихії. Вуха ловлять кожен вигук,
Кожен шелест, подув вітру; очи ловлять кожную искру,
Кожен рух в червоних хмарах...

А уява вгадно пише, вимальовує картину:
Там покірнеє сконання беззахистної рости,
Там безладня біганина, крики розпачі, змагання
Переляканих звіряток, вітру скігління зловіще,
Тріскіт, гугіт, хижий регіт невимірної стихії.

В купі все: надії, розпач, хіть життя і смерть видима,
І тріумфи і зневага, все злило ся там до купи,
І в палкому пориванні келих в-щерт переповняє...

Смерть п'яніє з того трунку і торкаючись об келих
Необорного життя,
Дико репетує: віват! — і схиляєть ся в дрімоті;
А життя на п'яний вигук тихим словом одмовляє:
„Да воскресне!“

Всеж то там, на тому боці!

А на сьому? Смуток, тиша, неодмовлені питання,
У безладі крутить вітер пил та сьміття шляхове...

Відблиск заграви одбив ся, запалив нужденну душу,
І як вихор од пожежі мчить її в той край далекий,
Де життя розколихалось, наче хвилі океану.

Серце просить ся туди, серце лине в небезпеку,
До страхів, до саможертви, до величної звитяги,
Геть од сонної мороки, од огидного безділля!

Ген туди, де ллють ся ріки, ріки праведної крові,
Де горить душа в подіях, де летять побідні іскри,
І згоряючи неправда димом стелить ся до долу!

Де ціна життя дешева, а ціна свободи й правди
Піднесла ся, як ніколи, піднесла ся над усе!
Де охочі саможертви шлях широкий устеляють
До вселюдського ясно́го щастя, волі і братерства.

Але все те так далеко! Тут же темно скрізь і глухо,
І в огидній замороці чуеш, як якісь істоти
Скрізь плазують обережно, щітко держучись одного
Скарбу — власного життя.

А за всякі иньші скарби їм байдуже! І не марять!
Та коли й гадати їм,
Зклопотаним в шуканні стежки нової в темряві,
Де-б найкраще, вигідніше зберегти свій скарб скляний!

В гору ніколи їм глянуть од поважної роботи,
І на закиди, на поклик, як ся ніч — вони глухі,

В небі заграва згасає; город твердо, тяжко спить
Заблудившись у безладді. Квилить вітер тиху скаргу,
Очи пилом засипає, а важкий морок стає
Ще темніший, ще густіший...

Агатангел Кримський.

Поезіє, супутнице моя!
Ти — теплий, животворний промінь сонця,
Ти — тихий місяць, що в тюрмі сия,
З закуреного, темного віконця.
Як попадав ся я в буденний бруд,
Робила ти одно з великих чуд:
Ховала все під фантастичним флером,
Як під сріблястим, місячним етером.

В важкі хвилини скорби та недуг
Я тихо йшов, куди гляділи очи,
І слухав, як шумить діброва-луг,
А синє море піною клекоче.
Дивив ся я на низку диких гір,
Що їх боки обріс кудлатий бір;
На скелях зверху трепотіли хмари...
Ах, душу переймали ніжні чари!

Було і так: на провесії колись
Я опинивсь на вільнім, чистім полі,
А там солодкі пахощі лились
Із бальзамистих пупяхів тополі;
На сонці плюскавсь польовий потік...
Я до травиці плачучи приник,
Ридав од радощів, од аромата, —
А хтось ізрік: „Дивіть на психопата!“

Ви, люди, знов казали „Психопат“,
Коли мені пахучу, люблю казку
Шептали вітри, квіти й тихий сад,
І туркотіли гóрлинки про ласку, —
Коли під гарну музику та спів
Я в чарівній задумі камянїв,
І раптом, не прощавшись із гостями,
Тїкав до моря грать ся камінцями.

„Причинний!“ говорили ви й тоді,
Коли я в грошах не знавав принади,
І через сни таємні, молоді
Я рвав ся геть од теплої посади.
Я був для вас причинний і тоді,
Коли чийсь образ носячи в грудї,
В нїм бачив тільки те, що поетичне,
А одкидав усе, що прозаїчне.

Для мене голос серця — все сьвяте,
А вам за психопатію здаєть ся...
Не стану-ж думать, як ви назвете
Мої пісні, що виплили із серця!
Коли в поета щиро ллєть ся спів,
Дак щó йому ваш сьміх або ваш гнів?
Не божевілле в тїм! не неморальність!
Що з серця йде, то правда й ідеальність.

Мій краю, за тебе прийнять не лякаюсь
Найгіршого лиха,
Бо всякеє горе, недоля, скорбота
Тепер мені втїха.

Дурниця всі рани душевні й тілесні
З нудьгою чи з кровю,
Бо знаю я серце, котре мої болї
Погоїть любовю.

В горах Ливанських.

Скали... Кедри... Скоро й вечір.
Я смутна стою.
Веть ся стежка... Ох, чи йтима-ж
Той, кого люблю?...

Тінь в долинах. Верхогірря
Наче золоте...
Гасне сонце, тоне в морі...
Любий! де-ж ти?... де?...

Впала ніч... Шакали виють...
Вітер... Мов зима!
Я всі очі прогляділа —
Милого нема!

О ПІВНОЧІ.

С^тоять зачаровані, сяйвом облиті
Сади ароматні, запашні квіти.
Візьму-ж бо я лютню і в тихій нуді
Ударю по струнах в нічній самоті.

Сріблісті потоки із місяця ллють ся,
Сріблісті звуки з під лютні несуть ся, —
Заслухались квіти, притихнув садок,
Ба навіть фонтан журкотливий примовк.

Нарешті у пальми листки застогнали:
„Не грай, чоловіче! усохнем з печали!“
Журливо стріпнула ся рожа-краса, —
Упала на мене пахуча сльоза.

Схилились плакучії верби й маслини,
Шумлять кипариси і мирти й цитрини;
Магнолія мовить: „Ой годі! не грай!
І нашого серця на смерть не вражай!“

Самотою на чужині.

I.

Ох, арабські фоліянти!
Вже не сила вас читати, —
Бо розкинувсь сад запашний
Під вікном моєї хати.

Підведу від книжки очи, —
Під вікном ростуть банани,
Шелестять високі пальми,
Мірти, фіги і платани.

Є й мікдал ясно-зелений,
Єсть і сивая маслина,
І акація рожева,
І смолистая кедрина.

Підійду я до віконця, —
Пахнуть рожі і васильки,
Туберози і фіялки,
Й наркотичні гвоздики.

І нудьга, немов гадюка,
Обгортаєть ся круг серця :
Сам не знаю звідки смуток,
І куди-ж то серце рветь ся?...

II.

Як дві каплі в бурнім мори,
На хвилинку ми зустрілись ;
Нанеслась новітня хвиля, —
Ми на віки розлучились.

Знову сам я на чужині...
Не побачимось ніколи...
Серце ниє... В грудях важко...
Доле!... Доле!... Люта доле!...

III.

Часом сонце кине промінь
В темну-темную хатину,
Розжене холодну сутінь
Та й щезає за хвилину.

І темницю знов затоплять
Хмари чорні, непрозорі...
Так без вас зо мною сталось,
Дорогі, ясні зорі!

Хоч на дворі жар палючий,
А душа примерзла й стогне...
Сутінь очи застеляє...
Нерви плачуть... Кров холоне...

IV.

Горді пальми... Думні лаври...
Манячливий кипарис...
Океан тропічних квітів...
Ще й цвितе цитринний ліс...

Я хитнувсь, бо наче впив ся
З аромату тих квіток.
Аж погляну: коло пальми
Простий житний колосок.

„Гей, земляче!“ шепче колос,
Похилившись на стебло:
„Ми — чужі для сього раю, —
Що-ж сюди нас принесло?“

V.

Знову серце заболіло,
Знов у-щерть набігло горя...
Я пішов собі із міста
На безлюдний беріг моря.

Пісочаная рівнина...
Море-ж — гребні голубії.
Піна беть ся в побережжа,
Вітерець із моря віє.

Задивив ся я на море;
Хвилі плещуть ся об ноги, —
Їх глухее воркотіння
Заколисую тривоги.

Сонце граєть ся у водах,
В тому сріблї та кристалї;
В цілім мори — щастє й радїсть...
Розплились мої печалї.

В зденервуванню.

I.

Любо в гаї соловейко виспівує.
Слухаю ніжне ляцання;
Чистую, щирую річ українськую
Чую я в тім щебетанні.

Ми, Українці, розумнії люди —
Зрадники рідної мови;
Ти-ж, моя пташко, до мови дідівської
Повна живої любови.

Болізно серцю, жальом обгортас
Пісня смутна солов'їна...
Десь із туману, з прозорої хмари
Дивить ся давня Україна.

II.

Он калина розцвіла ся, уквітчалась білим,
Попід нею простелив ся зелененький килим.

Зеленить ся ніжна мята, рута, материнка, —
Знов я чую, мов співає давня Українка:

„Посіяла руту-мняту над водою,
Тай виросла моя мнята з лободою.“

Рідне слово — тая мнята, материнка, рута.
І не вже-ж, пахуча мово, будеш ти забута?

Як! Запашна наша квітка в лободі загине?
Знову тоскно, знов зануда, жаль у серце лине.

III.

„На що журитись? Чого побиватись?“
Гримає розум на мене.
„Маєш на світі важніше, ніж мову.
Втиш ся бо, серце шалене!“

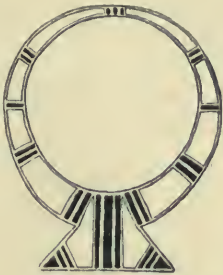
„Що за дурниці!... „Матуся Україна“,
Мова — пахучая мнята!
Сльози, зануда... Та ти-ж не за мову
Любиш найменшого брата.“

Чом ти не слухасш сього вмовляння,
Серце дурнеє та бідне?
Чом ні за що занедбати не можеш
Слів „українське“ та „рідне“?

Н. Шамраєв.

Вулиця.

й не, гуде вся вулиця,
До кобзаря всяк тулить ся;
Кобзарь пісень вишукує,
Та голосно вигукує:
„Гей парубки, дівчатонька,
Отсе вам вся порадонька!

Я співами й музикою
Все горе вам розмикаю!“

Ой гра кобзарь, не журить ся,
А дід Петро знай хмурить ся,
Бо тих пісень про кралечку
Не любить дід ще з малечку.
В школі вчив він указники,
Де писано, що в празники
Не можна, бач, під хатами
Водить танки з дівчатами.

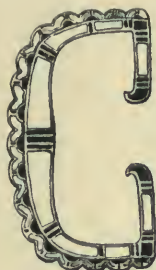
Ой гра кобзарь, триндикає,
А дід Петро викликує:
„Кобзарю, цить з музикою,
Бо чуб тобі обсмикаю!
Нехай народ послухає,
Та правдоньки понюхає,
Як я скажу з Писанія
Про бісовські плясанія.“

Почав дідусь розказувать,
То ще й листи показувать,
Що буцім він для памяти
Списав колись із грамати.
Стоїть Петро, розказує,
Так мов квачем розмазує,
А парубок русявенький,
Молоденький та жвавенький
Край діда став та дивить ся —
Тай кривить ся, тай кривить ся.

От-от би вже розрюмав ся...
А далі мов роздумав ся:
Вхопив листи пописані
Тай лясь Петра по лисині!
„Отсе тобі, дідусеньку,
Та за мою Марусеньку,
Щоб не втішав сопілкою,
Не частував горілкою!“

Петро Залозний.

иротина! Боже добрий! На віщо родилось!
Раде жити... Щире серце сльозами умилось.

Піде шляхом, оглянеть ся... „Куди мені дітись?
Без матери усі чужі — сирота на світі.

„Покинула, моя ненько, на лиху годину!
Чому мене не сховала в тісну домовину?“

І застогне, і поникне бідне головою,
Наче стоптана травиця людською ногою.

Олекса Коваленко.

ехай наша доля як зіронька сьє,
Нехай чарівна нам ще раз усміхнеть ся;
Нехай наша воля що хвилі зростає,
По всій Україні хай широко ллеть ся!

Нехай Україна цьвіте, розцьвітає,
Нехай увесь сьвіт нашу кобзу почує;

Нехай рідна пісня невпинно лунає,
Нехай скрізь братерство та згоду віщує!

Леся Українка.

(Псевдонім).

CONTRA SPERM SPERO.

Гетьте, думи, ви хмари осінні!
То-ж тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Пролинуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сьміятись,
Серед лиха сьпівати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть, думи сумні!

Я на вбогім, сумнім перелозі
Буду сіять барвисті квітки,
Буду сіять квітки на дорозі,
Буду лить на їх сльози гіркі.

Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важенький здіймать,
І вагу несучи ту страшную,
Буду пісню веселу сьпівать.

Я у темную нічку невидну
Не стулю й на хвилинку очей,
Все шукати-му зірку провідну
І шукати-му безліч ночей.

Так, я буду крізь сльози сьміятись,
Серед лиха сьпівати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! Геть, думи сумні!

Горить моє серце, його запалила
Горячая іскра палкого жалю.
Чому-ж я не плачу? Рясними сльозами
Чому-ж я страшного вогню не заллю?

Душа моя плаче, душа моя рветь ся,
Та сльози не ринуть потоком буйним,
Мені до очей не доходять ті сльози,
Бо сушить їх туга вогнем запальним.

Хотіла-б я вийти у чистеє поле,
Припасти лицем до сирої землі,
І так заридати, щоб зорі почули,
Щоб люди вжахнулись на сльози мої.

Тиша в морі.

В час горячий полудневий
Виглядаю у віконце:
Ясне небо, ясне море,
Ясні хмарки, ясне сонце.

Певно се країна сьвітла
Та злотистої блакиті!
Певно тут не чути з роду,
Що бува негода в сьвіті!

Тиша в морі... ледве-ледве
Колихає море хвилі;
Не колишуть ся од вітру
На човнах вітрила білі.

З тихим плескотом на беріг
Рине хвилечка перлиста;
Править хтось малим човенцем,
Веть ся стежечка злотиста.

Править хтось малим човенцем,
Стиха весла підіймає,
І здаєть ся, що з весельця
Щире золото спадає.

Як-би я тепер хотіла
У маленький човник сісти
І далеко на схід сонця
Золотим шляхом поплісти!

Поплила-б я на схід сонця,
А від сходу до заходу,
Тим шляхом, що проложило
Ясне сонце через воду.

Не страшні для мене бурі,
Ні підводнеє каміння, —
Я про них би не згадала
В краю вічного проміння.

Останні квітки.

Ох, розкрились троянди червоні,
Наче рани палкі в осени,
Так жалібно тремтять і палають —
Прагнуть щастя чи смерти вони?

Не осиплють ся тихо ті квіти,
Не настане життя в них нове, —
Ні, ударить мороз до схід-сонця,
І прибе поривання живе.

І зчоріють червоні троянди,
Наче в ранах запечена кров...
Ох, нехай же хоч сонця напють ся,
Поки ще їх мороз не зборов!

Хотіла-б я уплисти за водою,
Немов Офелія уквітчана, безумна ;
За мною в слід плили-б мої пісні,
Хвилюючи, як та вода лагідна,
Все далі, далі...

І вода помалу
Мене-б у легкі хвилі загортала,
Немов дитину в тонкий співиток.
І колихала-б, наче люба мрія,
Так тихо, тихо...

Я-ж, така безвладна,
Дала-б себе нести і загортати
Пливучи з тихим, ледве чутним сьпівом,
Спускаючись в блакитну, ясну воду
Все глибше, глибше...

Потім би на хвилі
Зостав ся тільки відгук невиразний
Моїх пісень, мов спогад, що зникає,
Забутої баляди з давніх часів.
В ній щось було таке смутне, криваве, —
Та як згадати? Пісня та лунала
Давно, давно...

А потім зник би й відгук,
І на воді ще-б колихались тільки
Мої квітки, що не пішли зо мною
На дно ріки. Плили-б вони, аж поки-б
В яку сагú спокійну не прибились
До білих водяних лілей, — там стали-б.
Схиляли ся-б над сонною водою
Берез плакучих нерухомі віти ;
У тихий захист вітер би не віяв ;
Спускав ся-б тільки з неба на лілеї
І на квітки, що я безумна рвала,
Спокій, спокій...

Жидівська мєльодія.

Ти не мій! Розлучив нас далекий твій край,
І вродлива чужинка забрала!
Ти там може знайшов незаказаний рай,
Я-ж без тебе мов квітка зів'яла.

І zostались мені лиш пісні та думки...
Ті пісні наші бранці зложили,
Прислухаючись, як край Евфрату ріки
Вавилонській верби шуміли.

Ті пісні не співались, у дні жалібні
Арфи висіли смутно на вітах,
І гойдались, неначе журились сумні
По веселих, утрачених літах.

На мовчазних устах не лунав тихий спів,
Він на крилах думок у пустиню,
У зруйноване божєє місто летів
І оплакував рідну сьвятиню :

„Ти в руїнах тепера, єдиний наш храм,
Вороги найсьвятійше сплямили,
На твоїм олтарі неправдивим богам
Чужоземці вогонь запалили.

„Всі пророки твої від тебе одреклись
І левітів немає з тобою.
Хто погляне на стіни величні колись,
Покиває сумний головою.

„Ти не наш, але вірними будуть тобі
На чужині ізраїльські люде, —
Що Господь сам обрав за сьвятиню собі,
Те до віку сьвятиною буде.“

Милий мій! Ти для мене зруйнований храм.
Чи я зрадити маю сьвятині
Через те, що віддана вона ворогам
І чужій, неправдивій богині?

Східна мелодія

Гори багрянцем кривавим спалáхнули,
З промінем сонця західним прощаючись, —
Так моє серце жалем загоріло ся,
З милим, коханим моїм розлучаючись.

Геть по-над морем, над хвилями синими
Вють ся, не спинять ся чаєчки білії...
Де тебе мають шукати на безвісті,
Милий мій, думи мої бистрокрилії?

В себе на вежі вогонь запалила я,
Любий, твоє вороття дожидаючись :
Хай він просьвітить по морю доріженьку,
Щоб не зблудив ти, з чужини вертаючись.

Сьвіте мій! Буду тебе дождати ся,
В чорну, смутну фереджію повитая,
І посажу кипарисову гильочку, —
Буде що-дня вона слізми политая.

А як повернеш ся, я покажу тобі
Той кипарис мій в садочку квітчатому :
Здійметь ся він над всіма мінаретами
В краю сьому на мечеті багатому.

Зимова ніч на чужині.

„Розваж мене, Музо, моя ти порадо!
Так тяжко в сей вечір на серці мені...
Де-ж ти забарилась? Колись ти так радо
Летіла на поклик мій в кращіі дні.“

Муза.

Дарма нарікати! Не я забарилась ;
Я часто край тебе стояла ждучі
Твого привітання, але ти журилась
Самотно, мовчазніі сльози ллючи.

„О Музо, не згадуй ту люту годину!
Журби не буди, бо вона сторожка,
Мов хижая птиця : засне на хвилину,
І зо сну її кождий шелест ляка.

„Настрій свою ліру гучну, невидиму;
Струна струні стиха нехай промовля,
І в слід за тобою я голос вести-му,
А думка хай вільно по сьвітї гуля.“

Муза.

Співай же за мною про те, як весною
Усе відживляєть ся знов,
Про цьвіти весняні, і речі кохані,
Про першу весняну любов.

„Ні, Музо, ся пісня незграйно лунає,
Чомусь я на голос її не звезду.
Мій голос журливеє щось починає,
А струни твої на веселім ладу.“

„Лишімо сю пісню!“

Муза.

Утнімо другої,
Поки не розстроїв ся лад!
Підківки іскристі, дівки танцюристі!
Гей пари, ставайте всі в ряд!

„Ми, Музо, не щиро сю пісню співали,
Мені вона завжді чужая була;
В той час, як навколо усі танцювали,
Я тільки таємнії сльози лила.“

Муза.

Нема нам з тобою веселого строю,
Судились нам інші пісні!
Співаймо поважно про те, як відважно
Герой умира на війні.

Він рад серед бою лягти головою,
Аби не впусить корогви;
Він чесно поляже, товаришам скаже:
„Я вдержав, держіть тепер ви!“

„Ой Музо, ся пісня двосічна, мов зброя
І будить відвагу й жалю завдас!
Ти згадуєш в пісні погибель героя,
Я згадую в думці безсилле своє.“

„Поки я недужа, не клич до відваги,
В заржавілих піхвах меча не воруш!
Мені тепер сумно, я прагну розваги, —
Прошу тебе, свіжої рани не руш!“

Муза.

Химерні ви, люди! Серця ваші хорі
Від всього займають ся жалем страшним.
Згадай, як колись ти на яснії зорі
Зо мною дивилась під небо ріднім.

Чи в сій стороні закривають так щільно
Небесну красу кипариси сумні,
Що пісня твоя не літає так вільно
До самого неба, як в яснії дні?

Невжеж отих гір золота верховина
Для тебе сумна, мов тюремна стіна?
Замовкни-ж ти, пісне моя лебедина,
Бо хутко порветь ся остатня струна!

„Стій, Музо, ображена горда богине!
Даремне твій спів безнадійно луна.
Скорійш моє серце раптово загине,
Ніж в тебе порветь ся остатня струна.

„Згадай, як у літнії ночі безхмарні
Крізь ті кипариси світили зірки!
Були наші мрії хоч смутні, та гарні,
Немов у жалобі вродливі жінки.

„Нехай же тепер тумані непрозорі
Вкривають і море і серце моє, —
В піснях наших завжді сияти-муть зорі,
Вони там лишили промінне своє.

„Згадай, як ми співом стрівали сьвітання:
Мінила ся ясна зоря мов рубін,
Шаріло ся море від сонця вітання,
По той бік затоки лунав тихий дзвін.

„Нехай тепер щастя зайшло як і сонце,
Марою насунулась ніч дощова;
А завтра знов сонце загляне в віконце,
І збуджене серце моє заспіва.

„Згадай, як у день ми стояли з тобою
На скелі горячій, на кручі стрімкій, —
Я вчила ся пісні з морського прибою,
А ти прислухалась, який в ньому стрій.

„Нехай я отруена злою журбою,
Та в пісні на всяку отруту є лік;
Ми слухали пісню морського прибою,
Хто чув її раз, не забуде по вік.

„Згадай, як захід у вогнисті шати
Верхівля гори одягав крем'яні, —
Палали в гушавині квіти гранати,
А в серці мойому палали пісні.

„Нехай мої співи й садочки квітчаті
Заснули, оковані сном зимовим, —
Весною пісні і квітки на гранаті
Вогнем загорять ся новим!“

EIN LIED OHNE KLANG.

Як би мої думи німії
Та піснею стали без слова,
Вони-б тоді більше сказали,
Ніж вся моя довга розмова.

Як би мої думи німії
На струни проречисті впали,
Зайшлись би плачем тії струни
І сьміхом дитячим заграли.

Мов хвиля морська в ясну бурю
І темна й блискуча й раптова,
І сонцеві рідна й безодні
Була-б моя пісня без слова.

Важке побережне каміння
Зрива переможнее море;
Невже переможная пісня
Важкого жалю не поборе?

Невже моя пісня не хвиля?
Ой леле! даремні питання..
Німі мої думи, а руки
Дають лиш німії стискання.

Єреміє, зловісний пророче в залізнім ярмі!
Певне серце Господь тобі дав із твердого кришталю:
Ти провидів, що люд буде гнить у ворожій тюрмі, —
Як же серце твоє не розбилось від лютого жалю?

Як ти міг дочекатись, чи справдить ся слово твоє?
Роєм стріли ворожі на Божее місто летіли, —
Певне чарами ти гартував тоді серце своє,
Що на ньому ламали ся навіть ворожії стріли.

По війні ти на звалищах міста лишив ся один,
І палкі твої сльози точили холодне каміння,
І луна розлягалась така серед смутних руїн,
Аж найдальші нащадки почули твоє голосіння.

Єреміє, ти вічная туго, тебе не збагну:
Як же серце твоє не розбилось від лютого жалю?
Бо горяче джерело і скелю зрива крем'яну.
Так, було твое серце з твердого, міцного кришталю.

Максим Славинський.

До темної землі схилилось ясне небо...
Сьпіває соловей свої пісні звабліві, —
Мов зачаровані, вслухають ся квітки,
Спинились, — не тремтять закохані, щасливі,
Задумані зірки.
Сьпіває соловей пісні про щасну долю,
І вітер пролетів по темному садку,
Жартує, обійма, цілує він тополю
Високу та гнучку.

До темної землі схилилось ясне небо...
Я вийшов у садок, пішов поміж квітками,
Я рвав і кидав їх під ноги без жалю...
Щасливий соловей щасливими піснями
Збудив нудьгу мою, —
Він нагадав мені хвилини давні, любі,
І крало-дівчину, зрадливу, чарівну, —
І смерти я хотів, або кохання-згуби,
Того тяжкого сну.

До темної землі схилилось ясне небо...

П'яніть себе, чим хочете п'яніть!
Чи правдою і добрими ділами,
Чи кривдою і важкими гріхами
Впивайте ся, як хочете ви жить!

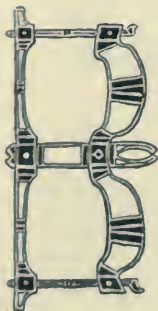
Впивайте ся високими думками,
Вино кохання пийте кожду мить,
Щоб голову і серце звеселить,
Щоб не ридать кривавими сльозами.

Впивайте ся, бо тільки п'яні очі
На божий сьвіт дивити ся охочі;
Тверезому не можна втішно жить;

Тверезому не сьвітять ясні мрії,
Не гріє сонце правди і надії!...
П'яніть себе, чим хочете п'яніть!

Василь Маслов-Стокіз.

Пісня пісень.

же загоріли ся зорі вечірнії,
Вітер тихесенько віє,
Поле росою вечірною скроплене
Сном оповите ясніє.

„Тільки вершина Кармеля далекого
В саяві рожевім зникає.

Тиша настала, і всюди замовкнуло...
Милого серце чекає.

„Деж ти, коханий мій! Де ти, хороший мій,
Тихий шатер свій ховаєш?
Де ти пасеш своє стадо? О півдні
Де ти, скажи, оддыхаєш?

„Чуєш ти голос мій? Бачиш ти, любий мій,
Чорні, пекучі сї очі?
Довго шукала тебе я, коханого,
В сутїні літньої ночі.

„Довго шукала, і ось він, коханий мій!
Вид його щастям палає,
Під головою в мене його правая,
Ліва мене обіймас.

„Стелею кедри над нами сплітають ся,
Поле все вкрите квітками;
Стелють ся рожі чудові Саронськії
Килимом пишним під нами.“

Пісня чудова, по вік незабутая
Ллеть ся з високого трона...
Проміні ранку ще грають на радіснім,
Світлім чолі Соломона.

Хлопець державний до ліри схиляєть ся,
Струн доторкнув ся руками:
Пісня любови могутня і милая
Котить ся, ллеть ся струмками.

Орест Дубенський.

к схиляєш ся до броду,
Не диви ся в воду;
Відбивають сумні хвилі
Зле твою уроду.
Не дивись і до сьвічада;
Там твоя принада

Найде відразок невірний,
І не будеш рада.
Але глянь мені ти в око,
Задивись глибоко,
Там твоя краса ясніє
Взнесло і високо.

еленими левадами
Блукаю та походжую, —
Даремними розрадами
Свій біль я осолоджую.
За жадною за згубою
Не ходжу та не журю ся,
Та лишенько, як любою
Надією я дурю ся!

Людмила Старицька.

Наді мною ліс шепоче.

Наді мною ліс шепоче,
Біля ніг струмок біжить,
І мов спогади минулі
Листе жовтеє летить.

І шепоче ліс старезний,
І струмок дзвенить мені:
„Годі, годі, дурню, марить
Про кохання та пісні!

„Все на світі сїм — хвилинке,
І довічного нема, —
Швидко серце твоє вільне
Візьме кригою зима;

„Згасить в серці племінь віри,
Згасить думи, знищить все,
І високі всі заміри
Геть по вітру рознесе!“

Гимн Афродиті.

О Афродито, богине безсмертна!
Я припадаю з благанням до ніг твоїх:
Вчуй мою пісню, сльозами повитую,
Стогін дівочий спізнай!

Мати кохання! Тобі, злotosяйна,
Ліру і слово і гимн присвятила я.
З неба веселкою часто злітала ти
Слухати співи мої.

Ти доторкнулась своєю правицею
До мого серця й сказала безсмертна:
„О моя доню! Сапфо над жінотою
В цілій Елладі знесу!

„Я твоє серце розжеврію чарами,
Що і безсмертних стуманять до нестям,
Любощів, пестощів владу надам йому,
В очах жагу запалю.“

Щож не палає ще серце Фаонове
Від тої ваби, тобою наданої?
Мати кохання, богине безсмертна,
Серце йому запали!

Василь Щурат.

Моє серце не тут, моя дума не тут, —
Вони гень, на Поділю, над Збручем;
Дума лине орлом, серце рветь ся притьмом
На лани, сном повиті могучим.
Доки щастя твоє, рідний краю, є сном, —
Моє серце і дума над Збручем!

Гей Поділя лани, плодотворні лани,
Джерело мого смутку і суму!
Йдуть за море по хліб ваші рідні сини,
Я-ж до вас мою скорбну шлю думу.
Там блукає вона і шукає тих сліз,
Що по трав розплили ся коверци,
Що зросили стежки всі і кожний покіс,
І труїть тими сльозами серце.

Моє серце не тут, моя дума не тут, —
Вони гень, на Поділю, над Збручем;
Дума лине орлом, серце рветь ся притьмом
На лани, сном повиті могучим.
Доки щастя твоє, рідний краю, є сном, —
Моє серце і дума над Збручем!

В той час, як ніч непевности й тривоги
Мов хмара сонце, духа мого вкрис,
Як він зібеть ся з простої дороги
І під вагою сумнівів омліє,
І рад би дальше йти, й не має змоги, —
О, не вгасай мені моя надіє,
Тоді сьвіти мені!

Тоді сьвіти мені, надіє-зоре,
Весняних днів моїх подруго мила!
Де зорями нічне палає море,
Де ясні дуга пустила крила,
Де сонця жар промінем небо оре,
Там сьвітло пий, надіє, щоб сьвітила
Як блискавиць огні.

Як блискавиць огні, що пітьму ночі
Женуть, жени всі привиди, всі мари.
Чей раз мій дух ще в гору знятись схоче
Понад усі житя тумани-хмари;
Чей раз ще він брилянтом замигоче
І, хоч тобі вже не додержить пари,
Не згасне у багні.

Плила по небі хмаронька,
Над гаєм опинилась,
Зівялий лист побачила,
В слезу переміnilась.

Переміnilась хмаронька
В слезини дві перлисті;
Заискрили ся перлами
Вони на жовтім листі.

Подув мороз о півночи,
Тремтячі сльози-перли
Стялись на листі инесм,
Мов разом з ним завмерли.

Стяли ся сльози инеєм,
Завмерли на листочку,
Вмираючи зготовили
Йому на смерть сорочку.

Горіли зорі сьвічами,
Вітри подзвінне вили,
Мерлець скотив ся з дерева
До сьвіжої могили.

І сумом скрізь повіяло...
По жовтих листя купах
Ступають всі засмучені,
По жовтих топчуть трупах.

Вийду я в поле, може ще вбита
Мрія воскресне! Йду над ручай.
Тихо дримає сірий лан жита,
Річка так тихо шепче, спить гай.

Хоч би вітрець де рушив корону
Дуба старого, пташку з гилі
Сонну сполошив, хоч би він тронув
Води, підняв де пил із землі!

Тихо. — Проклін вам, тиші понурі!
Небо, чи й ти спиш? Деж бо твій грім?
Грянь ним! Зішли нам тучі і бурі —
Сонній природі, грудям моім!

Ти даром тужиш, даром ждеш,
Шкода твоїх надій:
Любови в друге не знайдеш,
Не вернеть ся спокій.

Бо хоч би херувимів Бог
Тобі дав легіон,
Не проженуть вони тривоґ,
Що твій полошать сон.

І хоч би другий легіон
Архангелів зійшов,
Йдучи до тебе, їх кордон
Прорве моя любов.

Гори снігами сповиті,
Бори, морозом побиті,
Вбрала ти, весно, в зеленії, пишнії шати,
Як мати;

З рік познімала окуви,
Всім розділила окуви,
Все пригорнула, все сонця промінєм окурила,
Як вміла.

Цьвіт тобі голову клонить,
Жайворон пісеньку дзвонить,
Все твою силу голосить, прославлює весну
Чудесну.

Весно, ти всім шлеш окуви
Любії... Ти й мужикови
З ласки своєї змінила зими мороз-холод
На голод.

Одарка Романова.

Нічко лукавая,
Нічко цікавая,
На що людий чарувать?
Квітами віяла,
Зорями сіяла —
Як тії зорі достать?

Їх не спіймаємо,
Нічку спитаємо:
Що вона людям дала?
Мрією новою,
Пісн'ю чудовою
Наче отруту влила.

Ні, не отрутою,
Мятою, рутою
Віяла нічка в вікно...
Спать не хотіло ся,
Серцю приснило ся
Все, що минуло давно.

Звуки в ночі.

Заснув глибокий став,
Заснув таємний гай...
Десь пугач закричав:
„Рятуй! Запомагай!“

Прокинулись дуби,
Мов браві козаки,
На звуки боротьби
Розправили гильки,

Мов чують всі біду...
Шепоче бравий дуб:
„На ворога піду,
Як дівчина на шлюб.“

Жахлива тремтить
Осика молода;
Травиця шелестить:
„Біда! біда! біда!“

Знов тихо все. Мовчить
І став і темний гай;
А серце мов кричить:
„Рятуй! Запомагай!“

Ой слухай, темна ніч,
І ви, мої дуби!
Не ляжем ми на піч
Під звуки боротьби.

Під звуки боротьби
Нам краще умирать...
А міцні дуби
Мовчать, мовчать, мовчать.

Легенда.

У пустельника питає хлопець : „Що мені робить,
Щоб у світі без печалі мені можна було жити?“
„Бачиш, сину, там могили, гробовище все в хрестах, —
Ось іди та лай сих мертвих, оджени од себе страх.“
Лаяв хлопець, лаяв добре, аж язик вже заболів,
Тай вернув ся до монаха. „Я зробив, як ти велів!“
„Щож мерці тобі казали?“ старець хлопця поспитав.
„Як один усі мовчали,“ — старцю хлопець одказав.
„Ну, іди тепер, мій сину, та почни їх вихвалять!“
Хлопець ходить та все хвалить, мертвяки усе мовчать.
„Що, хвалив?“ питає старець. „Вже й не знаю, як хвалить.“
„Щож мерці тобі казали?“ — „Тихо скрізь, усе мовчить.“
„Як почнуть тебе хвалити люди, або дорікать,
Треба, сину, тобі мертвих сих скорійше споминать.“
Ся легенда научила, що мені тоді робить,
Як за вірші будь лаять, або знов почнуть хвалить.

Колись і тепер.

Колись ми, колись ми сьміялись,
І небо всьміхалось і квіти;
Тоді нам, тоді нам здавалось
Так легко і вірить і жити.

А серце, а серце кипіло,
Як меду солодкого чара;
А доля, а доля втопила,
Казала: „Ти щастю не пара“.

Колись ми, колись ми бажали
Всесьвітнього щастя, а люде
„Напевно, напевно — казали —
Чи рано, чи пізно, а буде.“

Тепер ми, тепер ми регочем
Так гірко, що небо аж плачє;
Нічого, нічого не хочем —
Чи чуєш, чи віриш, козаче?

Сльози.

Ой де-ж те горе, де воно, і сльози, що лили ся?
Дивлюсь округ і плачу я: „Верни ся, знов верни ся
Те горе, горе молоде!“ Коли-б тоді я знала,
Що прийде лихо й не таке, то сліззоньки-б збирала.
Я берегла-б їх мов скупий, що в скриню все ховає.
Тепер у серці мов в тюрмі, а давніх сліз не має.
Чи буйний вітер вас вхопив? Чи може в річку впали?
Чи добрі люди сьміючись із серця вас украли?
Стою, дивлюсь, як вітер гне високії тополі —
Так часом доля гне мене... Бажаю сліз і волі.

Сватання Мороза.

Сидів Старий Рік у хаті в дочки на ослоні.
„Дивись, дивись, мій батеньку, що за гарні коні!
Білі хвости, білі гриви вітер розвіває...
А дід сивий із саночок білих висідає.“

Злякала ся менча дочка та з хати в комору,
А другая з переляку полізла на гору,
А третая сховала ся на печи в куточок,
Звернула ся мов кішечка в маленький клубочок.
Четвертая вже на дворі коний випрягас;
Старий батько з своїм гостем сидить, розмовляє.

„Ой не стану я, Морозе, даремно брехати,
Бо я старий, мені треба скоро помирати.
Може тобі оця дочка підійде під ласку:
Вона має черевики, зелену запаску;
Вона ходить із заступом, городи копас,
Та насіннячко з торбинки у землю кидас.
Соловейки тільки пісні для неї співають,
Усі пташки із за моря тоді прилітають.
Як заплаче — сльози ллють ся, усе зеленіє;
Засьмість ся — ясне сонце, і тес радіє.“

„Бодай тобі з дівчиною! Щоб вона пропала!
Уся вона в зеленому, — мені нудно стало.
Як побачу твою дівку хоч і серед ночі,
То так мені нудно стане, аж заплачу очі.“

„Постій, постій, Морозеньку! Куди ти тікаєш?
Є у мене ще три дочки, може покохаєш.
Оце в мене друга дочка: має довгі коси, —
Тільки одно не до ладу: що дня ноги босі.“

„То нічого, я їй справлю гарні черевички,“ —
Сказав Мороз. — „А ще скажіть усі її звички.“

„Вона любить жито жати, по воду ходити,
Та на голову чіпляти запашнії квіти.
Вона з роду не узє чобота й онучки,
Та од праці порепались трохи її ручки;
А личенько загоріле, повіє як калина, —
Вона дуже працьовита і гарна дівчина.
Погляд палкий, очи темні, брови на шнурочку...“

„Ой, не хочу я сватати оцю вашу дочку!
Палкі очи не годять ся сивому, старому, —
Нехай вона достаєть ся хлопцю молодому.“

„Є ще така, як сонечко, ще й жовта спідниця,
Така гладка та здорова — любо подивить ся.
Вона в полі колосочки серпом дожинає,
Та ще грушки та яблука на зиму ховає.
Працьовита господиня буде у господі...“

„Ой, не кажи більш нічого! Годі тобі, годі!
У мойому господарстві нічого ховати,
Твоя дочка працьовита буде сумувати.
Тоді її біле личко скоро і змарніє,
А серп острій лежати-ме, увесь почорніє,
Бо нема на моїх нивах ані колосочка;
Не годить ся, не годить ся мені твоя дочка.“

„Є у мене ще й четверта, нічого казати,
Любить вона постіль білу, та довгенько спати.
Має вона ще й чоботи, білу кожушанку,
Любить бучно погуляти з вечера до ранку;
А як почне сварити ся та вередувати,
Аж всі сестри з переляку тікають із хати.“

Старий Мороз аж регоче та рипить зубами,
Підстрибує на ослоні, махає руками.

„Отсе буде моя жінка! Отсю закохаю!
Тепер я вас на весіле до себе прохаю.“

Білі коні як соколи з вітром полетіли,
Старий Мороз з дівчиною обнявшись сиділи.
„Ой, потонуть наші коні! Дивись, яка річка!“
„Не жури ся, дівчинонько! Не плач, моя птичка!“
Мороз хукнув на ту річку, зараз вода стала,
Дівчинонька білолиця плакати перестала.
„Отсе дивись, мій будинок серед ліса съє!“
Мороз коний і спинивши челядок скликає.

Вже сороки білобокі коровай збирають,
А галочки-міщаночки пісеньок співають.
Вітер свище у дудочку, а ворона краче,
Молодая веселая сьмієть ся, не плаче!
Сидить, хрумтить сусулочки, із леду горішки;
Снігирчики, чичіточки прискакали пішки;
Горобчики-молодчики з ними танцювали,
А лисички та зайчики гостий частували.

Там пампушки як подушки з ледом з снігу їли;
Сірі вовки за столами мов свати сиділи,
Та очима мов сьвічима на зайців дивились,
А зайчата мов дівчата з хлопцями крутились.

Як узяв ся-ж Мороз в боки та став танцювати,
То мусіли усі гості з будинку тікати.
Свистить, рипить, підстрибує, аж дуби тріщали.
Оттак колись Морозови весілле справляли.

О. Г а л к а.

Паничеви.

іж гордим панством там, небоже, ти родив ся
В будинку панському, і вчив ся там і зріс;
Чого-ж бо мов репях до нас ти причепив ся,
І по що сунеш ти в мужицьке діло ніс?

Не знаєш певно ти, яка робота наша,
Як мліє на жарі за ралом менший брат,
Як гірко плаче він, що вигоріла паша
Або як в полі хліб, буває, вибе град.

Це все тобі чуже, якісь далекі муки,
Про котрі досі ти ні разу не гадав;
Бо маючи спокій сидів згорнувши руки,
Біду робітника по чутці тільки знав.

Чого-ж кричиш про нас та липнеш до народу?
Чи в пишнім городі навкучило вже жить?
Чи може, пане, тим сповняти хочеш моду,
Щоб честь собі дешево заслужить?

Е, знаємо ми вас! Чимало пили крові...
Поглянеш — щирий ти до брата мужика,
А чом цураєш ся народньої ти мови?
Чого цураєш ся коси та сіряка?

Ні, згинь мерщій з очий! Народ тебе не знає,
Для тебе він і був і лишить ся чужим;
Він тільки тих людей з надією приймає,
Хто ділом помага — і не кричить об цім.

Я. Жарко.

Хмара.

ечірного сонця проміннем облита
Над вечір по небові хмара неслась,
І тихо на ниви пшениці і жита
З високости слізми на землю лилась.

Їй жалко було, що колосся пекучим
Попалене сонцем хилилось у низ;
Їй жалко, що вітром ламало палючим, —
І хмара лилась на степи морем сліз.

І слізми знебула земля упивалась,
Щоб вохкість цілющу ростинам віддять;
І радісно кожда стеблинка всьміхалась
Мовлявши: „Ці сльози для нас благодать.“

У степу.

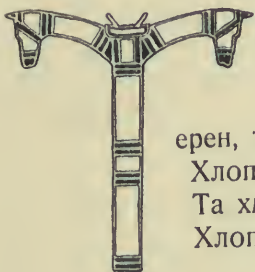
у степ вийшов ранком гуляти...
Сонце сходить, палас в огні,
Квітоньки самоцьвітіні, пахучі
Головками кивають мені.

Як же гарно, куди-но поглянеш!
Пташка з піснею в гóру летить,
І метелик розправивши крильця
На биліні росяній сидить.

Тільки тут, на широкім просторі
Забуваю я горе своє,
Тільки тут відпочинок і радість
І душі і думкам настає.

І молитва моя щиросердна
Тут до Бога летить за людей;
І молю ся я й плачу й радію
За усіх його грішних дітей.

У молитві я Бога благаю,
Щоб як сонечко сьвітить усім,
Так щоб воля, братерство і рівність
Скрізь жили між народом моїм.

Терен.

Терен, терен гарний вдав ся,
Хлопець з дівкою кохав ся;
Та хміль терен обвиває,
Хлопець дівку покидає.

Ходить дівка, гірко плаче, —
Другий хлопець все те баче,
Та мерщій вхопив сокиру,
Цюкнув при корні хмілину.

Хміль ізвів ся, посихає, —
Терен знову розцьвітає.
Ходить дівка тай сьмієть ся,
Біля неї другий веть ся...

Терен, терен гарний вдав ся,
Другий з дівкою побрав ся,
А першого сум проймає,
Як хмілина посихає.

Михайло Козак.

(Псевдонім).

Не журись! За зимою весна,
Виростають квітки з під снігів.
Ще всміхнеться нам доля ясна,
І не буде цих сліз та жалів.

Не сумуй! Промінь блисне, спашне,
Прожене оцю пітьму страшну;
На порваних сих струнах утне
Нам співець ще пісню голосну!

І нікого не май за мерця —
Оживуть ті недужі раби!
Ще спашнуть пориванням серця
І піднімуться руки слабі.

Упадє се ярмо з наших ший,
Розпадеться кайданне саме,
І на поклик наш дужий, гучний
Обізветься й камінне німе!

І знов мене самотність огорнула,
Знов я себе одинаком почув,
І знов мій дух на вільних, міцних крилах
В високости порхнув.

Зрадливі радощі і гризоті без краю
Зневажно кидає на метушній землі,
І знов дорогою знайомою простує
В просторій, вільній млі.

Утіха й скорб — прилине і полине,
Міняють ся вражіння без кінця —
Най ними грають ся, тріпочуть ся і мліють
Слабі людські серця...

Я серце знов замкнув для радості і туги
Тугим ключем... Я знов на самоті.
Свобідний, сильний знов — поклін я шлю далекій
Зоріючій меті.

О, ви мене не зрадите ніколи,
Могутні крила, й ти, моя мета-зоря,
І не захлиснуть тих шляхів до віку
Людських турбот моря.

Самотно й вільно... Холодно та ясно
В етері тім — зоріє сьвітло схід...
Один і сам — дарма, колись шляхами тими
Піде людський похід.

Микола Чернявський.

До пісні.

О пісне блаженна! О пісне крилата!
Несись над землею, дзвени і зови
До світу, до сонця із темряви брата,
Надію у серці йому оживи!

Сумує безсмертна душа чоловіча,
Немає їй сонця, просьвітку нема, —
Збуди-ж її, сило пісень чарівнича,
Скажи, що світ божий — не склеп, не тюрма!

Хто в силі скувати на душу кайдани?
Хто дух наш безсмертний згасити здола?...
О пісне небесна! Розвій же тумани,
Хай дня не змагає зрадлива їх мла!...

Шляхи.

Не стрінуть ся в-друге широкі шляхи,
Якими в життя ми виходили в ранці;
Кляли ся усі ми, як ті женихи,
До смерти годити єдиній коханці;
А лиш розійшли ся — покинули нас
Всі думи високі й заміри в той час!
На иньші шляхи нас життя відзиває,
По своєму кожен свій вік проживає,
У кожного небо і сонце своє,
А спільний ключ правди засох і не бє.

Пісні кохання.

I.

Прольог.

По берегу моря в журбі я бродив,
На синє, на море, на хвилю глядів;
І хвиля на беріг шумуючи йшла,
Розбитого човна останки несла.
І кидала піну вона на пісок,
І била об беріг уламки дощок.
І думав я сумно: „А де-ж то пловець?
Де сьмілого стрінув неждано кінець?...“
І зрушене серце давила журба:
О, в морі, у хвилі усе загиба!

Я гірко заплакав, на беріг упав,
І довго і тяжко над морем ридав.
І довго лежав я і голос почув:
„О, любий юначе, ти міцно заснув!
Не чув ти, як з моря царівна прийшла,
Як росу стирала у тебе з чола,
Як пісню про море сьпівала тобі, —
Ти кріпко, мій милий, заснув у журбі!...“
Так тихо казала царівна морська,
І гладила чбло холодна рука,
І я їй на груди з риданням припав,
Руками до серця її пригортав.

І гарно і страшно зробилось мені,
І все те мов снилось мені у-ві сні.
Лежав в забутті я і чув лиш одні
Морської царівни блаженні пісні.
І довго сьпівала царівна морська,
Мій стан обгортала царівни рука,
І очи дивились у вічі мені, —
Лежав в забутті я, неначе в-ві сні.
І снилось: у морі, на самому дні,
Будинки царівни стоять в глибині,
Там ходить царівна і ходить одна,
І мов дожидає когось-то вона...

II.

Душно, не спить ся. В вікно зазирає
Ніч, мов коханка горяча, палка;
Гомін кохання з кущів долітає,
Гомін кохання у сад виклика.

Стій! Чи не ти се прийшла, моя мила,
В тихім диханню яснбі весни?
Нї, ти давно вже вікно зачинила,
Снять ся давно тобі зоряні сни!

III.

Глибокий плуг пройшов полями
Моєї тихої душі,
І впали в слід його стеблами
Квітки, щоб зсохнути в глуші.

Зійшла зоря. В яснім покрові,
В короні зір виходить ніч;
Сховав ся місяць у діброві,
Останні хмари плінуть пріч.

Скажи-ж мені... Та що й казати?
Сама ти плуг той навела,
І бачить небо в ясных шатах
Квіток загублених стеблѧ.

IV.

Тихо на небі спливає
Місяць серпом золотим;
Хай над тобою літає
Щастя ві сні молодім.

Тихо вітрець повіває,
Тихо тополі шумлять...
Спи без журби, золотая!
Странники в небі не сплять.

Тихо музика нічная
В теплім повітрі дзвенить...
Хай же й до тебе із раю
Спів у-ві сні долетить!

Море.

Під по́верхом чистим у морі глибокім
Сади позростали замислені, темні.
Там скелі повстали і чолом високим
У гору спняли ся могутні, таємні.

Там дива підводні, страшні восьминоги
Сидять по печерях, чекають здобичі;
Там бога морського кришталні чертоги,
Сирен там зрадливих сади чарівничі.

Там ходять підводні жильці табунами,
І любе їм царство їх тихе і темне!...
Душа чоловіка з зрадливими снами
І щастем незнаним, — те море таємне.

Рибалки.

Бачиш, онде випливає
З рибалками каючок?
Пан-отець в нім возсїдає,
А керує пан-дячок.

Уловлять надокучає
Мир на істини гачок, —
Звісно, люди... Всяк їх знає!...
А смашний і чабачок!

І смиренно ісерей
З псалмопівцем голосистим
Замість темних душ людей
Ранком теплим та росистим
Уловляють стерлядей
В їхнім царстві прозорчистім.

В Кочубеєвім саду.

Щебечуть солов'ї, весняне сонце сьєє,
Столітні дерева шепочуть ся, шумлять.
В забутому саду сумний турист блукає
І хмарами думки слідом за ним летять.

Ввижаєть ся йому обличє Кочубєя
І Кочубєївна малюєть ся йому,
Ще непорочная, мов чистая лилея,
Ще непідвладная душею нікому.

Оттут у сїм саду вона колись зростала
І може ще ростуть ті самі дерева,
Що віти з їх колись її рука ламала,
Що чули з уст її і співи і слова.

І може тут вона у-перше проказала
Мазепі пишному палке своє „люблю“,
І смуга сьєва їх злотом заливала,
Ім пісню соловей виспівував свою.

І може тут вони про долю України
Розмови довгії, тасмнії вели,
І їм ввижало ся в величній будучині,
Що краю рідному добро вони несли.

І може вірилось оттут палкій дівчині,
Що в купі з гетьманом їх голови вінці
Колись вінчати-муть на славу Україні,
Що звідсіль бігти-муть по всіх краях гінці..

Зрадливі, мрійні сни, злотиста павутина,
О як розвіяла жорстоко доля вас!
Ще занепала більш нещасна Україна
І привітав її ще гірший, важчий час.

Стинає голову сокира Кочубею;
Немов надломлена билинонька тонка,
Що буря пронеслась негадано над нею,
Нікчемний вік зжива палка його дочка;

В чужій Турещині Мазепа дотягає
Вигнанцем проклятим нерадісний свій вік,
Невдачу тяжкую полтавську проклинає,
І ростіч лютую політиків-калік.

Усе минуло ся. Немов на морі піну,
Події днів старих година занесла,
А сад пишаєть ся, росте собі без впину,
Добра не знаючи ні зла.

Стрибожі внуки.

Се вѣтры, Стрибожи внуци
Вѣють съ моря стрѣлами.

Слово о полку Игоревѣ.

О Стрибожі вольні внуки,
Я вас чую в небесах,
Чую гомін ваш і гуки
В буйних бурі голосах.

Ось ви! ось ви!... Бють ся крила...
В очах бігають огні...
О, яка у вас там сила!
О, які-ж то ви грізні!

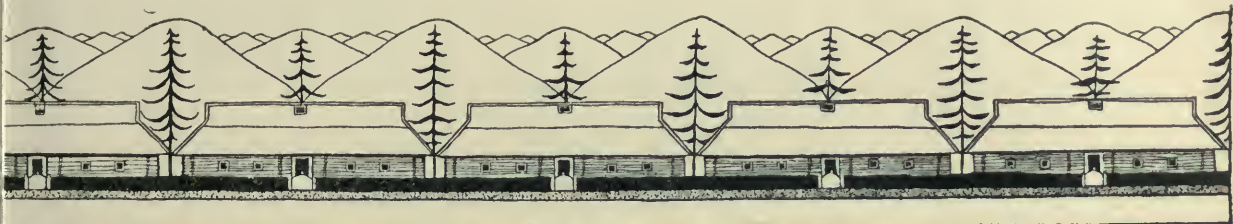
Тільки я вас не бою ся,
Вийду в степ і в пізній час
Грудьми повними наплю ся
Волі подиху від вас.

Не боюсь вас, легкокрилі,
Не страшні ніяк мені
Ваші гуки, ваші стріли,
Бо я сам богам з рідні.

Я син Пітьми, я син Сьвіту,
Тільки сил нема мені,
Щоб у грудях іскру скриту
В ваші кишуги огні.

Ось ви! ось ви!... Замигтіли
Синім поглядом ясным,
І помчались, полетіли
Шляхом темрявим своїм!

Марія Загірня.

Я для краю свого працював, а тепер
Покидає мене уже сила;
Скоро, скоро в труні уже знайде собі
Одпочинок душа наболіла.

Я умру. Але-ж я не жалію життя:
Дай, о Боже, і другим зазнати
Того щастя, яке тепер я зазнаю —
За країну свою умирати!

Ти-ж, мій краю сьвятий, прийми в землю тогó,
Хто за тебе життя покидає;
Добрим словом його помяни, як твоя
Зірка ясно у небі засьяє!

Бо настане той час, що в тобі, краю мій,
Не вживати-муть слова: неволя,
І у рідних степах і по рідних хатах
Панувати-ме щасте і доля.

Легко стане в той час нам лежати в труні,
Бо і ми свою лепту останню
Положили на те, щоб країні своїй
Пособити в її безталанню.

Моє щастя ти в мене украла
І глузуєш із мене... Дарма!
Йому щастя даєш ти, й для тебе
Слів докірливих в мене нема.

Та не все ще ти в мене забрала:
Мої згадки zostались мені,
Мої згадки про його, про перші
Дні кохання як сонце ясні.

Тепер бачиш, яка я богата?
Не глузуй же! Мене не займай!
Я сховаюсь од вас, я ніколи
Не прийду засмутити ваш рай.

Тільки-ж знай: коли ти нещасливим
Його зробиш на мить, на одну, —
О, я серцем своїм те почую
І тоді... я тебе прокляну.

Сергій Павленко.

(Псевдонім).

Захід весною в лузі.

Опустилось сонце
За обрій спочить,
Неначе віконце
Край неба горить.

Насунуло хмару
На синю блакить,
Немов від пожару
Дим сивий стоїть.

Над лугом підняв ся
Ріденький туман,
Пахощів постлав ся
Густий океан.

Деркач голоснійше
В траві закричав,
І крижень частійше
Летіти почав.

Співа на калині
Гучніш соловей,
Пастух по долині
Скликає гусей.

Де сонце спочило,
Огонь погаса;
З озер посьвіжило,
Блиснула роса...

І хмара спустилась
Кудись за моря...
Царівна з'явилась —
Вечірня зоря.

В дорозі з Ямполя до Вільшаної.

Не скачи, борозний коню, втомиш ся, козаче!
Не дадуть тобі спочити, чи й ранійш доскачеш.
І оброку не прибільша, — скажуть: ти не в плузі,
А почтарь про себе дбає, не вважа послузі.
Може хочеш ямщикови добре догодити,
Щоб „на чай“ для його більше з мене заробити?
Скачеш тим, що молодий ти, недавно купили:
Ще дзвінок тобі не в'їв ся, ще не стратив сили?

Степ як думка та широкий, невільний як воля, —
На вузьких смужках мужичих вся людська доля.
Лан широкий богатирський — жита половіють,
А мужичі покарузли, без колося спіють.
На ланах і всі ярини, як на плесі ряска...
Люди кажуть, що у Бога не для всіх є ласка.

В право місяць повновидий тільки що синіє,
З ліва сонце ховаєть ся, небо червоніє...
Соловейко виспіває в яру на ліщині,
Одмовляє перепелка щасливій дружині.

Жайворонок на добраніч голосно співає,
Ліче вік комусь зазуля, вітрець повіває.
Гей, сльоза химерна, що ти? Чого покотилась?
Чого серце защеміло, душа засмутилась?

Де щастя?

Косарь в степу траву стинає,
Женці назублюють серпи,
Господарь поле оглядає
І дума: скільки-ж то з копи
Вмолотить він у три ціпи?

Дідусь у пасіці старенький
Збирає молоді рої,
Йому „щастить“ і він раденький:
Заходи виручить свої
І ниву сплатить у гаї.

Чабан глядить свої отари,
Настриг шерсти, ягнят надбав,
Будує три нові кошари,
Купив з млином глибокий став,
І третій приробив постав.

Розумний ковалів хлопчина
Учив ся в батька майстерства,
Бо бачив: сьвіжа копійчина
І паляниця не черства
Є в батька завше з ремества.

Скінчивши висший курс науки,
Міркують дідича сини
Про карти, про дівчат, про штуки,
Де-б легше заслужить чини
Та брати гроші й ордени.

І так для користи своєї
Торгують, вчать ся, сіють, жнуть...
Немає вищої ідеї:
Самим щоб багатіть, живуть
І щастям се лише й зовуть.

Сліпі! Ви щастям те назвали,
Що тоне й гине і горить!
Ви щастя в тлінї поховали
І стали гній з його творить —
Тим щастя в сьвітї й не зорить.

То все матерія, а духу
Ніякого немає там,
К добру і злу нема там руху,
Ніщо любить не скаже вам
І як допомогти братам.

Громадський діячу! Всї сили
В громадські справи ти неси!
Не бійсь того, що до могили
В життї не діждеш ся краси,
Яку ти праці віддаси.

Для щастя вітчини сьвятого
І для людей працюєш ти.
Твій ідеал найкраще всього!
І всякому добро нести —
Немає вище краси.

Іван Стешенко.

ари всюди. Плес сіяння,
Зел рясних краса,
Сьвітле далечі всьміхання,
Сині небеса, —

Все повито в рясну вроду, —
Рай, куди не глянь!

Тільки чом отут народу
Не до раювань?

Через що питіму силу
Вічна боротьба
Хилить в раннюю могилу,
Мов канчук раба?

На що всі народні муки?
Геть сей запит! Пріч!
Не влекшить робучі руки
Він же ні на гич!

Кажуть, розум є в природі —
О, як є, то злий!
Бо на що на всім народі
Ліг ярмом той стрій,

Де страждання довгочасне
Людям як на страх
Єсть одно наряддя щасне
До прийдеших благ?

До статуї Гомера.

еличний батьку наш, Гомере незабутний!
Неначе крізь етер блискучий, золотий,
Я бачу образ твій яскравий та славутний,
Що сяє з-під вінка, мов промінь той сьвятий.
Могучий погляд твій блищить натхненням мира,
Душа у мріях вся палає та горить...

І на твоїх руках проста, нештучна ліра
Небесних звуків рій от-от пролле у мить.
І тихо ти заграв... Дзвенять, зростають звуки...
А тут сьвітліша все — і сонце, й сьвіт, і день.
Немає більше сліз! Нема нудьги та муки!
Втонуло все лихе на дні живих пісень.
І слуха пишний сьвіт, і слуха все на сьвітї,
І усьому тому, про що дзвенить той спів,
Вважаєм теж і ми, мов чарами сповиті,
І нині — через ряд намучених віків.

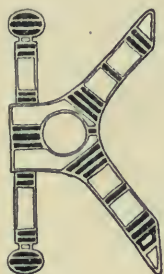

рії рожевії, мрії широкії,
Що як вогонь занялись,
Жаль мені вас, непригоди глибокії,
Дужі й тепер, як колись.

Жаль вас, бо віс й тепер хуртовиною
З півночі, з дальніх снігів;
Те-ж як і перше в степах над країною
Морок життя подолів.

Так не цвисти вам в повітрі холодному
Довго ще, мрії знадні!
Спутано крила пориву свobodному,
Сили лежать як в труні.

Отже тримайте ся, квіти жаданії,
Хай вас зима дошкуля!
Пройдуть колись ще часи невблаганії,
І привіта вас земля!

раю коханому в горі приспаному,
Повному сліз та жалів,
І безталанному, і нездоланному
Я свій присьвячую спів.

Краю знесилений, тьмою похилений,
Краю, що ждеш іще лїк,
Хай тобі скрилений, в надих обвинений
Спів мій слугує по вік!

Ти моя рідная вітчино бідная,
Наче те море буйна, —
Пора несхідная, вбогість негідная
Всю тебе крає до дна.

І хоч гнітучую хугу ревучую
Спів не зацитькає мій, —
Все-ж бо немручюю скруту пекучюю
Кликне він гордо на бій.

І хоч над скрутою нашою лютою
Паном не стане мій спів, —
Може з могутою, з міццю розкутою
Иньших він зрушить борців.

Виталій Боровик.

Мати-Вкраїнка.

нтелігентко, мати Вкраїнко,
Де ти оце забарилась?
Чи-ж ти не чуєш: плаче дитинка,
Кличе до себе, аж квилить!

Цить, моє любе, годі квилити!
Мати тебе не почує...
Пані-Вкраїнка вміє вродити,
Проста-ж тебе нагодує.

І вовченя має матір вовчиху,
Що його вити навчає;
Панська-ж українська бідна дитина
Неньки Вкраїнки не має.

Хто тобі скаже, що ти Вкраїнець,
Що ти — син свого народу?
Що на Україні ти не чужинець,
Не листок зсохлого глоду?

Хто тебе мови, рідного слова
Вивчить, дитину маленьку?
Цить бо, кохане! Нянька Вкраїнка
Хай тобі буде за неньку.

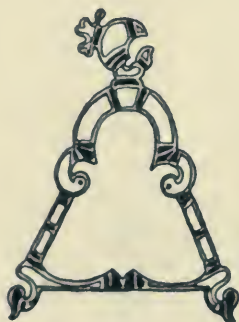
Інтелігентко, жінко-Українко,
Де ти? Озвись, моя любко!
Тільки тобі йно душу оддам я,
Тільки тобі йно, голубко!

Дай же до праці спільної руку,
На визвіл рідного люду!
Тортури люті, несвітську муку —
Я тоді все перебуду...

Тихо та глухо, не чуть нічого...
Голос мій дурно лунає!...
Інтелігентки, пеньки-Українки,
Жінки-Українки немає.

Грицько Коваленко Черн.

До Дніпра.

До хвиль твоїх співучих і ласкавих,
До гір, ярів, зелених берегів,
Твій бідний син ізнову повертає.
Далеко був я, довго там блукав...

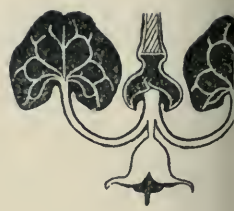
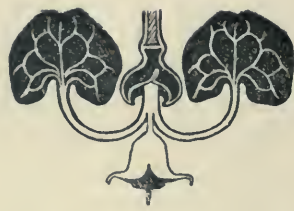
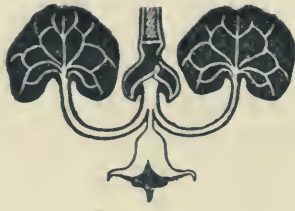
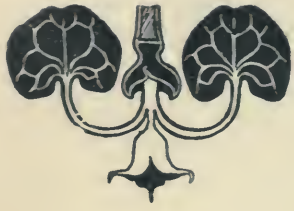
Поміж людей чужих, серед клоптів
І боротьби, на стогнах бучних міст
Я згадував тебе, мій друже-батьку,
Привіт тобі я щирий посилав.
Прийми мене і ласкавим прощенням
Мою зболілу душу заспокій,
І мої сльози ти омий у хвилях,
І рани мого серця окропи!

Відпочивав я думкою від давна
На сих зелених, рідних берегах,
У спогадах, у мріях молодечих;
Я бачив славних тут синів твоїх,
Страшних, завзятих і вільнолюбивих;
Я чув лунання їх пісень і сурм
І казанів — луна йшла відгомоном,
Зникаючи десь в глибині ярів...
І тихий вітерець мені приніс
Розмову гайдамацьку з тих ярів,
Розмову про діла сумні, криваві...

Відпочивав мій дух на тій горі,
Де поховали Кобзаря-пророка,
Що своїм словом огняним будив
І будить нас зі сну, неволі й смерті.
Щоденного клопóту там не чуть;
Кругом синіє рідна Україна,
Понад горою віє вітерець,
І плеще там в низу Дніпрова хвиля.
І голову схиляв я до хреста,
Що високо піднявсь, як на Голготі,
Як прапор піднятий за все сьвяте,
За всіх покривджених...

До тебе, Дніпре, я вернув ся знов.
Прийми мене, і ласкавим прощенням
Моє побитє серце заспокій.
Нехай гріхи обмивши, сил набравшись
Я знов вернусь до життя й боротьби.
А як наближить ся кінець сумного
І самотнього мого життя,
Як безнадійним холодом повіє
На мене вітер смерті, — я вернусь
До тебе знов, мій друже, мій ти батьку,
Щоб слухати розмову твоїх хвиль
Про дива таємничі і довічні;
Щоб до останньої хвилини чути
Спокійну, давню пісню, що співає
Твій тихий вітерець... Останній раз
Вмираючи я гляну на ту гору,
На стяг надій і визволення — хрест,
І очи затулю на вік спокійно.

Микола Вороний.

Сонет.

На березі моря сидів я самотно ;
Все вкрила навколо вечірня пітьма,
Намучене серце не билось журботно,
Заснула, здавалось, і думка сама.

Помалу за хвилями хвилі котились,
Одна здоганяючи другу, росли
І лавою грізно до берега йшли,
І з буркотом в скелі стрімчастії бились.

Ті хвилі морські нагадали мені
Змагання юнацькі та мрії ясні, —
Об скелі життя їх розбилось чимало...

І серденько стіснулось в грудях моїх
Воно бо зазнало тих бур житьових,
І буркоту моря тепер спочувало...

До моря.

Чолом тобі, сине, широкеє море!
Незглибна безодне, безмежний просторе,
Могутная сило — чолом!
Дивлюсь я на тебе і не надивлю ся,
Думками скоряюсь, душею молю ся,
Співаю величній псалом.

Міцне, непоборне!... Ні грому, ні хмари
Не страшно тобі, не боїш ся ти кари,
Само собі висший закон.
Звабливе, розкішне... в тобі й раювання,
І мрія солодка і втіха кохання
І любий та лагідний сон.

Прийшов я до тебе змарнілий та бідний,
Проте не чужий, але близький та рідний,
Тобі бо від давна я свій.
І ось я з тобою душею зливаюсь,
В просторі блакитнім на хвилях гойдаюсь,
Втопаю в безодні твоїй.

Як ти неосяжне, хитке, таємниче,
Як ти чарівне, і як ти бунтівниче,
Така-ж і душа у співця.
Тому і до тебе вона так прихильна,
Що пут і кайданів не зносить, і вільна
Бурхає, як ти, без кінця.

На сьвято одкриття пам'ятника

Іванови Котляревському

(30 серпня 1903 року).

Був один такий час: на важких терезах
Вже хитала ся доля України,
А вона, наша ненька, стояла в сльозах
В сподіванню страшної хвилини...

По широких степах ще котилась луна,
Марний відгук кривавої сїчи,
І надхóдила ніч — непрозора, сумна,
Що мов пугач дивилась у вічи.

Де-не-де серед тиші ще хтось з кобзарів
Грав, неначе прохав на подзвіння;
То не дума була, то був лірницький спів,
Над труною тужне голосіння.

Ніч і тиша сумна присипляла усіх,
Навіть тих, хто і в бою не гнув ся...
Коли раптом веселий, зневажливий сьміх
Серед мертвої тиші почув ся!

І ззирали ся всі у питанню німім:
Хто-б посьмів так одважно сьміятись,
Коли звикли усі, щоб не вдарив той грім,
І від власної тіни ховатись?

Ще-ж у памяти сьвіжа подія була,
Як в неволі сконав Калнишевський!
Хто-ж сваволець, що має одвагу орла?
То сьміяв ся Іван Котляревський!

Він співав і сьміяв ся. І голос його
То лунав соловейковим співом,
То нараз затихав, — і він замість того
Реготав ся, охоплений гнівом.

Він до бою не кликав, бо знав, що у сні
Спочиває натруджена сила,
Що по довгій, столітній козацькій війні
Ніч столітня тепер наступила!

Він не плакав, бо серцем прозрів, що народ
Відпочивши від бурь лихоліття,
Зрозуміє причини колишніх пригод
І завдання нового століття.

Та він бачив, що люд той не мав голови,
Що вже пан свого краю цурав ся, —
Тоді жовч закипала у нього в крові,
І він з панства того... реготав ся!

Так минали літа... І новітні співці
Відгукнулись на голос той дужий;
Засьвітілись помалу в хатах каганці, —
Прокидав ся слабий і байдужий.

І збирались один по другім вояки,
І під прапором правди сьвятої
Виростали з землі, шикувались полки,
Чув ся поклик: до зброї! до зброї!

Не неволя чужа і не сила меча,
Гаслом стало: „освіта й наука“;
Проти нападу злого і тьми і бича
Се найкраща в життю запорука!

Та не всі вирушали, відкинувши страх,
Як ті лицарі славні, завзяті, —
Ще багато їх спить, поховавшись в норах,
Ми не бачимо їх на цім сьвяті!

Годі-ж спати! Прокиньтесь! Ви спали сто літ!
Мабуть виспались добре, нетяги!
Чи-ж сховали в душі ви сьвятий заповіт?
Чи набрали ся сил і одваги?

День на дворі! Нас кличе новий наш гетьман,
Не гетьман польовий, а культурний, —
Тим гетьманом у нас тепер батько Іван,
Що вказав нам шлях літературний!

Він між нами тепер. Він зібрав нас усіх.
Хто-ж на поклик його не озветь ся?!
З-по-за довгих ста літ чи ви чуєте сьміх?
То Іван Котляревський сьмієть ся!

Грицько Кернеренко.

На позичений мотив.

Я бою ся тобі розказать про любов,
Бо вітер прочувши, здаєть ся,
Злякаєть ся дуже страшних моїх слів
І бурею геть понесєть ся.

Я бою ся тобі розказать про любов,
Бо море те може почує,
І дуже злякавшись підніметь ся знов
І в хвилях страшних забушує.

Я бою ся тобі розказать про любов,
Бою ся тебе налякати,
Боюсь, що почувши загра в тобі кров —
Боюсь твое сєрце порвати.

На все своя пора.

Як в сїчнї сонечко пригрїє,
Розтанє снїг, кругом вода,
Бува, й трава зазеленїє, —
Так то ще не весна!

Як в маї снїг, бува, зїрветь ся,
Вода замерзне, мов дрїма,
І грак по снїгу ще пасєть ся, —
Так то вже не зима!

При першій стрічі, як почувеш
Слова ласкаві... вдарить кров,
І від сумніння загорюєш, —
Знай, то ще не любов.

Проживши в сьвітї вже чимало
Й слова почувши тїї знов,
Хоча-б і в жилах кров заграла, —
Так то вже не любов.

Віра Лебедова.

Далеко!

Забреніли ой! весною
Чисті ріки з гір водою,
Зашуміли у простори
Поміж ниви, поміж гори.
Хвиля котить ся весела
У ті наші тихі села.
А над ними лист берези
Ронить роси наче слези;
А здовж струї ген видати
Чорні стріхи, низькі хати:
Стали мовчки в довгім шнурі
У задумі, у понурій...
Сьвітить сонце, сипле лучі
На люд в селах тих живучий,

Сьвітить, сьвітить, жаром сїє,
Та серць змерзлих не зогріє;
Буйний вітер не всушає
Слїз, що нарід проливає;
Хоч землицю зелень вбрала,
В нього ярь ще не настала.
А довкола глухо, сумно,
Мов зложили щастє в трумно...

Не весело і дїтворі.
Білі личка аж прозорі...
Не співає над потоком
Дївчинонька з ясним оком;
І дїдусь, наш голуб сивий,
Слезним зором мірить ниви...
Пісня з поля ллєсь тужлива:
„Ой ти доле нещаслива!“
Мряка села налягає,
Все сумує і зітхає
Від бабусї до дитяти,
Бо далеко щастє хати.

Ллють ся ріки в край широкий,
Ген у море у глибоке...
По дорозі сьвіта много,
Мало щастя, сила злого!
Та де вдарять в берег води,
Всюди братий два є роди:
Панувати сей охочий,
А брат другий — віл робочий;
Сей в тоненькім ходить платю,
Того спина у лахматю;
Сему вінці з рож спіїтають,
Того й рястом не квітчають;
Сей безкарно топче права
І йому ще з сього слава,
А той другий кровю тільки
Може змити шалу хвильку!

Вють ся ріки між полями,
Могутнійють слїзоньками,

А їх хвиль гучнії звуки
Глушать зойк біди й розпуки.
Лиш із рідка, в неохоті
Кине можний гріш бідності:
Бідний руку простягає,
Згорда лепту пан кидає,
Як рабови, не як брату,
Що з ним ділить серце й хату.
Хоч піт ллеть ся, гнуть ся спини,
Сьвітла, долі ні крихтини!
Плещуть води в низ до моря —
Не свитає щастя зоря...
Струя слізми в щерть налита,
Та далеко щасте сьвіта!

П. Таісич.

Молодим сїячам.

Бажаю вам щастя — по серцю роботи,
Щоб вік вас не знали пекельні скорботи,
Щоб чиста вам дума у розумі чистім
До смерти сьвітила промінням огнистим.

Бажаю вам щастя — по серцю дружини,
Щоб вас заспокоїла в смутні години,
Щоб щиро до серця палкого горнула,
І ласкою силу у душу вдихнула.

Бажаю вам щастя, щоб правда ширіла
Та місце сьвятила для чесного діла,
Щоб легше було вам бороти ся з тьмою
Та люд кермувати к розвою...

Богдан Лепкий.

Буває, тужу за тобою,
Як тужать цвіти на весні,
Як тужать ті листки дрібні,
Коли осінною порою
Летять у сьвіт сухі, марні —
Такою тихою нудьгою
Часом нудьгую за тобою.

То знов жура стрясає мною,
Як тая буря на весні.
Шаліє вітер. Ллють рясні
Дощів потоки. В лютім бою
Падуть ялиці кремезні...
Такою дикою журбою
Часом шалію за тобою.

На хлопську нуту.

Піду я в чисте поле
В саме полудне-жар;
Там стерне ноги коле,
Хлопятко босе, голе
Пасе двірський товар.
Піду я в чисте поле,
В саме полудне-жар.

Ой доле-ж моя, доле,
Який горячий день!
Як дуже стерне коле,
Як сонце йде поволи,
Палить немов огонь!
Ой доле-ж моя, доле,
Який горячий день!

Осіння ніч.

Листками вітер котить
І кидає в болото;
Стежками попід гаєм
Бездомний сум блукає.

Обходить перелоги,
Рахує панські стоги;
Обходить хлопські ниви,
І плаче нещасливий.

Там лан як полонина,
Там стерне як щітина,
Там стирти наче вежі,
А тут лиш межі-межі.

Там збіже як би злото,
А тут стерня, болото,
І кров і поту ріки —
І так на віки-віки.

Високо понад гаєм
Буйний орел літає,
Голодний зайчик скаче —
Над полем смуток плаче.

Подорожній.

Глухе, бездушне отупіне
Напало землю. Цвіти мруть.
Поля байдужно снігу ждуть,
А хмари висять як каміне.

Часами вітер надбіжить
І сірим туманом повіє.
Село в долині бовваніє
І пням сном дримає, спить.

Погасло світло. Зачинились
Від зимна двері. Вірні пси
В соломі з вухами зарились,
Лиш блуд блукає по межі.

Лиш стежкою попід плотами
Йде голод, сіл щорічний гість :
Держить в руках мужицьку кість
І грізно зиркає очами.

Коли в саді листок останній зжовкне
І цвіт останній у городі звяне,
Коли остання пісня в полі змовкне
І осінь пізна та глуха настане,
Тоді згадаєм всьо, що було миле
І від житя сховалось до могили.

Тоді згадаєм тії перші цвіти,
Що так несміло весну зустрічали,
А ми в городі як невинні діти
Весело граючись квітки зривали,
І в білу вазу клали їх, як в трумно...
Тоді згадаєм — і буде нам сумно.

Тоді згадаєм кожде наше слово,
Що з серця вийшло, а в болото впало;
І хоть так пахло і цвило чудово,
І хоть любовю як росою сьяло, --
Ми по-при нього перейшли байдужно...
Тоді згадаєм — і буде нам тужно.

Вечером у хаті.

Глибоким, тихим вснуло сном
Усьо кругом,
Лиш вітер віс під вікном
Сумний псалом.

Крізь шиби невиразно чуть
То там, то тут,
Як краплі дощеві падуть,
Важкі мов ртуть.

І в двері чути легкий стук:
Пук-пук, пук-пук!
Таємний, добре знаний звук
Незримих рук.

„Хто йде?“ — питаюсь мов зі сна.
„То я, то я,
Твоя товаришка давна —
Нудьга, нудьга“

Галицька іділля.

Ніч кінчаєсь. Гаснуть зорі,
Наступає біла днина,
Вже працює там у полі
І конина — і людина.

„Гей, вйо, карий! Гей же, гніда!
Краймо чорную землицю!
Недалеко до обіда:
Я з'їм хліб, а ти пашницю.“

Сонце гріє, пригріває,
Утомила ся конина,
Піт горячий виступає
На всім тілі хрестянина.

„Гей, вйо, карий! Нуж орати!
Ми-ж на те на сьвіт родились,
Щоб робити, гарувати,
А то-б вмерли й не нажились.“

День кінчаєсь, місяць сходить,
На подвірю коло тина
У сні тихім ніч проводить
І конина — і людина.

Сильвестер Яричевський.

Вечір в неділю.

еділя. Сонечко іде за гори,
Останній блиск кидає на простори.
В селі хати мов задрімали сумно;
Далеко десь музики грають шумно.

Свавільно діти грати ся почали.
На призьбах господарі посідали, —
Йде гутірка про всякі хлопські справи,
Значить, про хлопське горенько лукаве.

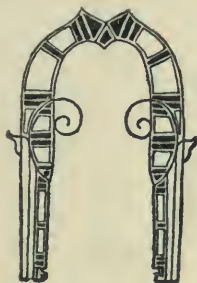
На лицях слід накиннули турботи, —
Не їм тепер до гри ні до охоти!
Говорять про краї чужі, свободні,
Де ліпше жить могли би люди бідні.

Чорніє осторонь коршма-богиня,
З часів неволі — темноти сьвятиня.
І жид пейсач селом собі мандрує,
На завтра до роботи люд гуртує.

Селом панок іде поважним кроком,
Глядить довкола веселеньким оком:
Умисне з міста він іде пів милі
Шукати тла для хлопської ідиллі.

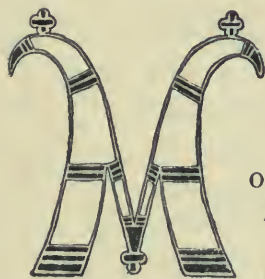
Сергій Бердяєв.

До України.

обачить ся знову з землею рідною
Бажав на чужині я в тяжкій дні;
До дому вернувсь, і немає спокою
Від давнього, лютого болю мені.
І все дожидаюсь я з острахом ночи,
Бо серце заснути ніяк не дає;

Замкнуті хотів би утомлені очі,
Щоб тіло могло відпочити моє.
Родино, сьвятая та любая мати,
Від смерти зратуєш мене тільки ти;
Пособиш на працю свобідную стати
І втрачену силу і долю знайти.

До сина.

оли ся Богу за Вкраїну,
Моли ся, сину мій!
Щоб Бог підняв її з руїни,
Щоб дав він волю їй!

Щоб сонце правди і свободи
Над нею сяло день і ніч;
Щоб всякі свари і незгоди
По вік втіклі від неї пріч!
Щоб не кривавими руками
Обняти міг би брата брат,
А чистими любви сльозами
Щоб змив свою офіру кат.
Молись, дитино моя мила,
Покіль душа твоя сьвята!
Моя душа в грісі струхліла,
Мої осквернені уста.
Не сьмію я благать Благого...
Покіль себе не осквернив,
Молись, проси, благай у Його,
Щоб гнів на милость Він змінив.

Петро Шелест.

Суд визволеного краю.

Тепер і ви прийшли, бездушні неймовіри,
Що весь нудний свій вік без ціли і без віри
Тягли працюючи для власного житя,
Що проминуло сном без всякого путя.

Тепер і ви прийшли, мене що занедбали,
В неволі та біді покинули своїх,
Що ворогам моїм всі сили свої 'ддали,
Що їх любили ви, гнобителів моїх.

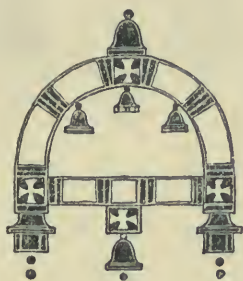
Тепер і ви прийшли, єхиднії й лукаві,
Що працювали лиш для власної пихи,
І ролю грали скрізь, аби придбати слави, —
Не діти ви мені, а вороги лихі.

Тепер і ви прийшли, що вам талант від Бога
На те призначено, щоб край свій ратувать;
А ви, з рабів раби, лїнівїї до всього,
Зуміли той алмаз в багнюці затоптать.

Тепер усі прийшли в час радощів народніх...
Що-ж принесли мені? Серця свої голодні?
О, йдїть від мене геть! Геть із очий моїх!
Тепер приймаю я тільки дітий своїх!

Осип Доорохольський.

вмру і вже, здасть ся, скоро...
Чого-ж би справді вже чекать?
Спадають сили, серце хворе,
І груди тяжко так болять.

Чого чекать? Хороба люта
Лягла на грудях молодих

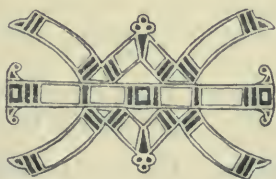
Вагою й мов залізні пута
В обіймах тисне навісних.

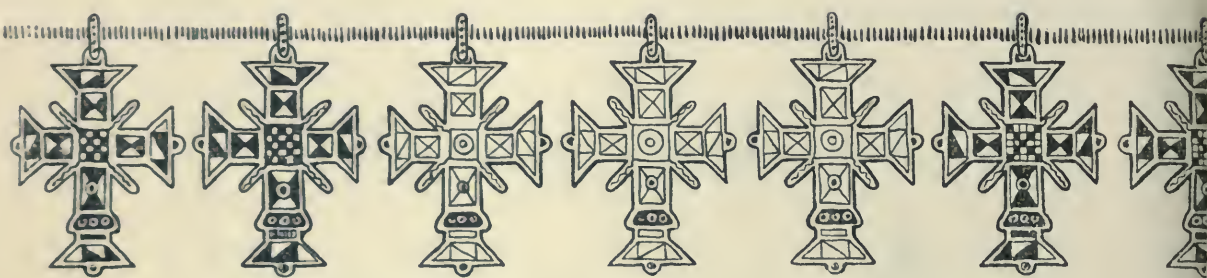
На віщо-ж думкою другою
Себе в останнє веселить?
І так оmanoю й пiтьмою
Нам довело ся довго жить.

Геть! Геть! Хоч в серці без упину
Росте бажаннє жить тай жить, —
Пуста надія без спочину
Весь вік готова туманить.

Та жить все-ж хочеть ся... Мій раю,
Як би то я іще здолав
Прожити задля тебе, рідний краю,
Я-б душу всю тобі віддав!

Як я-б кохав! Як серцем вірним
Став спочувать твоїй біді,
Твоїм стражданням непомірним,
Твоїй недолі і нужді!...

Теодат Галіп.

Убогий край.

Зима іде, блищить ся иней срібний,
Широкий шлях в холодній мраці мре.
Невесело. До себе неподібний
Німує сьвіт... Аж сум бере.

Лиш чорний птах перелетить журливо,
Денеде зьвір зашелестить в корчах,
І виє щось так грізно, так тужливо
По темних хащах, по ярах.

Валить зима й засипує снігами
Мій рідний край. В нім голос життя змовк
Розмову тут заводять між гробами
Зловіщий крук і хижий вовк.

По жнивах.

Щасливі дні наспіли: минули ся жнивá
Бодай на дві неділі спокійна голова.

Зійшли вечірні зорі, в росі лежать серпи;
Дрімують на оборі поскладані снопи.

А коло них заснула Санхіра молода
Тоді як повернула заглянути сюда.

Упала втома ночі на рученьки дрібні
Та на зористі очі та на ніжки трудні.

І розстелилась всюди дрімота навкруги;
Поснули добрі люди, та чей і вороги...

Поснули, лиш сторожа під церковцею ще
Тручас час, як може, нім нічка утече.

З села.

Забуті ми, забуті і сьвітом і людьми
Дрімаємо у мраці ріднесенької тьми.

У нас порядок давний і давний обичай:
Від ранку аж до ночі роби, не спочивай!

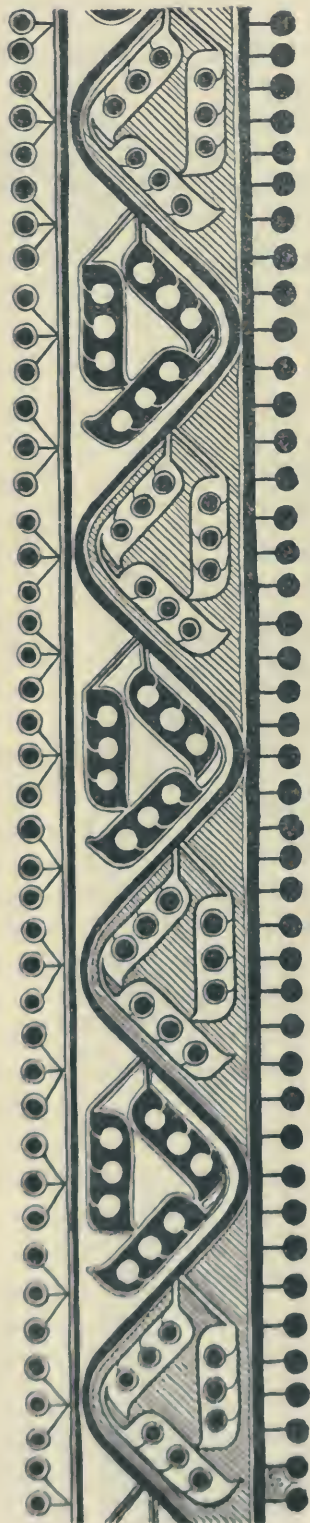
Ми люди не змінчиві: тут син такий самий,
Який колись був батько — покірний і німий.

Лиш дівчина співає, та швидко і вона
За нелюбом замовкне застрашена, сумна.

У путах тай у злиднях, утративши красу
Немов підтята квітка зів'яне без часу.

Забуті ми, забуті і сьвітом і людьми,
Дрімаємо у мраці ріднесенької тьми.

Гнат Хоткевич.

Український бандурист.

Невидючий і убогий,
З бідним гралом за плечем,
Він чвалає полохливо
За малим проводирем.

Із двора у двір заходить,
На бандурі виграва,
А під звуки струн то псальму,
То про Лазаря співа.

„А заграй мені, кобзарю,
Про Підкову та Сомка,
Про Хмеля, про Дорошенка,
Ще й про грізного Сірка.“

„Ні, не знаю! Може грати
Попадиної біди,
Про Хому та про Ярему,
Та хиба Сквороди?“

„Як Чичіточка ходила
Гостювати до зятів?
Чи Міщанки, чи Дворянки?
Сих, так я-б тобі зумів.“

Грай, що хоч, бо й те ізгине
Гей, ізгине, як туман!
Грай, лїрничче невидючий!
Грай, останній з Могікан!

В. Залізняк.

Перезва.

З пекла нечистая сила повстала
Темної ночі... Як звір заревла,
Згоду під ноги незгоді підслала,
З неба і місяць і зорі зігнала,
Снігом глибоким шляхи занесла.

З реготом, свистом на храм налетіла —
Храм, що вогнями палав у ночі ;
Чорною хмарою вікна обсіла
І в храмову середину зоріла,
З радощів вікна його скребучи.

В храмі-ж, неначе в кутку райовини,
В пишній обставі кінчав ся вже шлюб :
З янголом в образі гарнім дівчини,
Кращім коштовної в сьвіті перлини
Згорблений, лисий вінчав ся дід-труп.

Бліде як глина обличчє дівоче...
Мліє вона і тремтить як вівця,
Тая, що в кіхті попала ся вовчі...
Як безнадійно схилила ся!... Очі
Мутно як дивлять ся в діл з під вінця!...

В трупа-ж живого з під віїв моргали
Виразом очи розпусним, бридким,
Хижим — і жертву свою пожирали...
Зморщені, висхлії губи дріжали
Смаком підгріті на ласе падким.

З парою звінчаних змерзлії коні
Хутко вхопили скрипучий берлин,
Та в сніговій хуртовині-припоні
Вгрузли по черево... З храму моторні
Миттю рогаті за ним на здогін.

З снігу берлин витягати взяли ся,
Вінчаних з лиха спасати мерщій:
Хто за колеса, голоблі вчепив ся
Щиро, хто верхи на коний усїв ся,
З заду-ж рогами упер ся сам Вій.

Вирвали з снігу! І знов жартувати
Коло і з верху берлина взялись:
З шурею-бурею вити, скакати,
Шлях йому легко рогами вбивати,
Поки в подвіре берлин не вкотивсь.

Моя вітчина.

Де степ широкий наче море,
Де дише пахоцями гай,
Де небо зоряне, прозоре,
То мій сьвятний, чудовий край.

Де житом ниви зеленіють,
Де пісня жалібно луна,
Де хати в вишниках біліють,
То мила, рідна сторона.

Де доля криєть ся в руїнах,
Де звичай, мова йдуть на гній,
Де воля стогне в мурах-стінах,
То край се безталанний мій.

Де люд забувши власне, скаче
Під лад чужий, де вся земля
Синів на зраду не настаче —
Вітчина то гірка моя.

Сергій Волох.

Три тости.

За сьміливість випемо, браття,
Що дух молодий окриля,
Що будить надії й завзяття —
Про неї хай пісня луна.

За єдність ще випем, братове,
Що нашу громаду зміцня,
Що силу дає нам, панове, —
Про неї хай пісня луна.

За працю ще випемо, браття,
Що нас юнаків привабля, —
Бо в їй краю рідного щастя,
Про неї хай пісня луна.

Нум в гору піднімемо чарки
Яскравого повні вина;
За сьміливість, єдність і працю!
Про них нехай пісня луна.

Олександр
Козловський.

Їде, їде костомаха
На сухотяній кобилі.
Вже маха косою сваха...
Прощавайте, други милі!
Нас розлука не зляка!
Сестро, втни ще козачка!

Музикальні Херувими
Козачка мабуть не вміють.
Стануть грать волоські гимни,
То я й в небі одурію,
Дам із раю драпака...
Втни, сестричко, козачка!

Сьвіт счорнів і небо чорне,
Зелень чорна, чорне все...
Жду, поки мене загорне
Та, що вічний сон несе.

Там де Лета ллеть ся тихо,
Ахеронт журчить мерцям,
Там забуду може лихо, —
Там спокій усім серцям.

Може в хвилях Флегетону
Змию муку навісну,
І тихенько, без гомону
Прокраду ся в браму сну.

У зеленій дібровоньці зазуленька кує.
Лічу, кілька мені літок сивенька віщує?
Купа, купа ще літочок сивенька віщує!...
А у мене легке в груди чахотка шматує.

Вий, грими, кази ся, буре,
Громами ревни,
І огнем чоло понуре
Мигом проясни!

Я сьмію ся з реву твого
І жартую з грому!
Гук весіля чортівського
Любий серцю мому.

Втіху дикую справляє
Гуркіт сей мені;
В серці біль і гнів гуляє
Під твої пісні.

Серця буря в тобі, буре,
Грає ще живійше,
І лице твоє понуре
Над тишю милійше.

Вий, гуляй! Мені так мило!
Громом хмари рий,
Ліс ломай, могуча сило,
Землю грузом крий!

Так! Живійш! Яка-ж ти красна!
Не грими-ж бо пусто!
Стяжко ясна! Стяжко ясна!
Бий! А густо, густо!

Бий! А серед блиску й гуку
Й мене не лиши!
Вдар у мене й серця муку
Громом заглуши!

Така вже доля! Люди мруть,
Ідуть безмежною юрбою,
Чи дід, чи царь в ту темну путь,
Падуть мов квіти під косою.

Царю співають, в дзвони бють,
Вінків несуть тяжку громаду,
А бідного у яму впруть,
Покроплять — маєш всю параду.

Прийди за місяць, глянь в гроби!
Пишнот, біднот нема й познаки!
І дід і царь, оба однакі...
А в царстві душ чи є царі й раби?

І думаєш і рвеш ся духом:
Куди пішли їх душі? де?
І все тобі на гадку йде
Верблюд отой з игольним вухом.

Заграли труби, заревли гармати,
І почалась різня людий скажених,
Страшний танок при свисті бомб огненних, —
За димом неба ні землі не знати.

Стемніло. Втихло. Кров дзюрчить річками.
Холонуть трупи. Сонце вкрило очи.
Лягає тінь. Хтось ходить в пітьмі ночі:
Се люди вбитих волочуть до ями.

Над тим кровавим полем ангел лине,
Надслухує, в лице вдивляєсь сине;
Де чує стогін, крила опускає,

Рукою тихо очи замикає,
Втишає серце... Всі вже сплять, безжурні,
Лиш ангел тихо плаче: „Дурні! Дурні!“

Надія Кибальчич.

З давнини.

Вже рососою садочки блищать ся,
Стихла мова, чути солов'я.
Ой піду я з садочком прощать ся,
Бо не швидко верну́ ся вже я.

Надивлю ся на пишнії віти,
Налюбую садком весняним...
Ой без мене та прийде і літо,
Буде й осінь холодна за ним.

Не жалкую! Весна не раз буде!
Бо-ж без краю весни вороття.
Я поїду далеко між люде,
Подивлю ся, яке там життя?

Серце й розум надїями повні,
А на віщо, не знаю й сама...
Сї бо гадки такі невимовні,
Як та казка, де правди нема.

Шепотіте в садочку всі віти,
І співайте всю ніч солов'ї!
Всю ніч ясну до самого сьвіта,
Щоб найкращі були сни мої!...

Скотила ся зірка над полем розлогим
Тоді у осінню холодну годину.
Сказали: вернула ся певне до Бога
Із земного горя й страждання людина.

Ся зірочка бліда сагом пролетіла
Раптово, мов з жахом, і зникла у полі;
Людина та жити сама не схотіла,
Вона уродилась без щастя, без долі.

Скотила ся зірка журливо і тихо,
Та люди на сьвітї не бачили бліду;
Жила та людина собі лиш на лихо,
І наче та зірка десь зникла без сліду.

Астри.

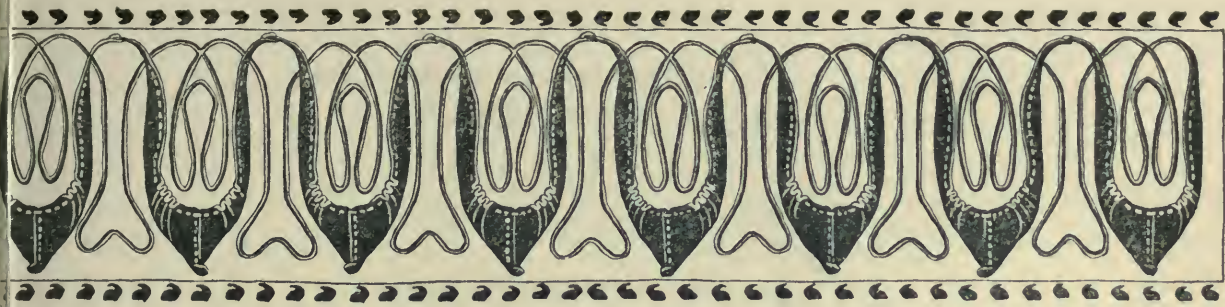
Сонце в хмарі. Пахне звялим листом,
Всохли квіти, що цьвіли колись;
А на грядці килимом барвистим
При негоді астри розцьвілись.

Дош дрібненький падає рососою,
Мокрі листя у саду летять;
Горді, гарні, сьяючи красою
На морозі астри ті тремтять.

Північ.

Мені се згадалась північна країна
І місячні ночі з зірками ясними,
Високі і темні старії руїни
Й легенди журливі, що гинуть із ними.

Мені се згадальсь хмарини прозорі,
Що сріблом сияли на південь ідучи;
Мені се згадальсь далекії зорі
І туга природи без краю гнітюча.

Ол. Гавриш.

В оповіданнях, менший брате,
Про долю ми твою кричали.
О, скільки в честь твою поем
В богатих салях ми складали!
А там, між бідними хатами,
В ярмі мужицького життя,
Стогнання ті-ж, що ранше чулись,
І туга-пісня все ще та.
Все так-же в лютії морози
Ідуть на ярмарки вози
У ніч глуху, під вовчі співи —
Терпець все той-же, ті-ж і сльози,
Все та-ж біднота мужиків, —
Ніщо туман там не розвіє!
Хліб не росте від оповідань,
І від поем не дешевіє.

Мораліста раз речивий про старців нам говорив,
І правдивими речами помагати їм учив.
Говорив, на що живем ми, говорив все про людей,
Дуже грізно говорив ще проти роскоші дітий.
Притаїли аж дихання, усі слухали так жадно;
Дуже він речистий був, і слова лились так складно.
А щоб слухать не мішали, одігнали від огради
Двох обірваних жінок, що прохали Христа-ради.

Ілько Гаврилюк.

юблю тебе, люблю, єдина!
Люблю, як зелень любить сьвіт,
Люблю, як сонная пташина
Нового ранку сьміх-привіт.
Люблю тебе, люблю, єдина!
Любов моя, мов сонця жар,

Мов всецвітучая ростина —
Полудня дар, полудня чар.

Люблю тебе, люблю без краю,
Люблю як сонце, весну, цьвіт.
Любить тебе, здаєть ся, з раю,
З небес здаєть ся заповіт.

ій лісе, дужі дуби, буки,
Витаю вас!
Витаю вас, широковіті,
Витаю нагі, неодіті
В холодний час!

Прийміте, други нерозлучні,
Прийміть, я-ж гість!
Промовте голосіннем бурі,
Промовте гучно, ви понурі! —
Біль серце їсть.

Прийміть мене, прийміть, сумнії,
Бо й я сумний!
Нехай замовкнуть сьвіт і люди,
Нехай замовкне туга в груди
І жаль страшний.

Стефан Чарнецький.

и щезла скорше, як в туман вечірний
Рожевий облак на небі зникає, —
Лишив ся жаль по тобі, жаль безмірний.

Ти щезла скорше, як той привид красний,
Що в літню ніч на душу налітає,
І в сьвіт веде чужий, щасливий, ясний.

Лишила ся одна тоска по тобі,
Що стадом хмар хвилину втіх стемняє,
І спомини, немов квітки на гробі.

вже на тім падолі сліз, дівчино,
Не йти нам стежкою одною
Ніколи, ах, ніколи!

Два човни мов розігнані судьбою,
Мов збите листє, що вітри по полі
Женуть далеко-далеко сьвітами,
Розбіглись ми. І ти пішла шляхами,
Де рожі все пишають ся пахучі,
Де небо все всьміхаєть ся прозоре, —
А перед мене осінь, бурі, тучі,
І чорна ніч, страшна як людське горе.

В твій віз любов і роскіш і уroda
Послушні шиї запрягли
І в перегін йдуть з вітром весняним;
Мене розпука, жаль, життя негода
Поволокли шляхóm болотяним,
А небо чорні хмари налягли.
Я йду низом, а ти пливеш горою,
І вже на тім падолі сліз, дівчино,
Не йти нам стежкою одною
Ніколи, ах ніколи.

Та як колись, потомлені плавбою,
Під вечір в пристани одній ми станем
При тихих берегах блаженного острова,
Де вічний супокій царює,
Тиша глибокая, гробова,
Де кипарис над нами ме шуміти
І біла вільха розстеляє віти,
В затишку мармуровий хрест біліє, —
Як добемось туди, моя ти безнадіє, —
Там ще сльозу за сьвітом нишком зроню,
І сонну голову поклоню
На віки, ах, на віки...

Над нами буде кипарис шуміти
І біла вільха розстеляти віти.
А може в нічку місячну, чудову,
Як сьвітло наші обіллі могили,
Ми плити повідвалюем гробові,
І в блисків місячних сріблястій хвили
Зійдемось знов, холодні, супокійні...
Житє нове відчинить нам повіки,
І блідий місяць звяже наші руки,
І вільха своїм шумом нас звінчас
На віки, ах на віки...

Ф. Шелудько.

В о в к.

неба на заході сонце скотило ся,
Сутїнь всю землю заслав;
В лісі північному хижий, ненажирний
Вовк лиходїй не дрїмав.
Зуби ошкіривши поступом сьміливим
В сонні околи прибув...
Горе вам, соннії, більше не встанете
З ліжка, де сон обгорнув!
Скрикнули сироти матери вбитої;
В розпачі батько-вдївець;
Дївчина милого збулась: розірваний,
Йдучи від шлюбу, вінець!
Тихе кубелечко раю сімейного
Полумя жре, гоготить;
Криком розпучливим, скону стогнаннями
Ночи повітря двигтить.
Кровю упивши ся, кровю невинною
Вовчик-хижак лютував:
Жалю не знаючи нехтував, нївечив
Де-б і кого-б не спїткав.
Що-ж то він ондечки, важко спинивши ся
Дико очима повів?
Піна котила ся з рота розкритого,
Весь як найгірше тремтів...
В небі засяяла зоря досьвітняя,
Півень розсвіт віщував, —
Вовкови хижому прикро доводилось:
Час його панства минав.

Галя Комарівна.

Ні, не співай пісень веселих
Про квіти, про кохання рай,
Малюнком щастя чарівного,
Ти серця чулого не край.

Дивись: нещастя, лихо всюди,
Нудьга і горе скрізь живе!
Чи чуєш стогін той невпинний,
Той плач, що серце жалем рве?

Чи бачиш сльози ті пекучі,
Чи чуєш брязкіт кайданів?
О, не співай пісень безжурних,
Не присипляй твоїх братів!

Скотила ся зірка із неба —
Чи впала у море вона?
Питаю ся в моря: де зірка?
Та хвиля мовчить таємна.

Мовчить і гойдаєть ся стиха,
Не хоче одмовить мені.
Чи може там зірки немає
В безодній морській глибині?

Де-ж ділась та зірка ясная?
Даремне мій погляд шука...
Питаю ся в білої чайки, —
Та й чайка не слуха прудка.

І я засмутилась відразу:
Чомусь мені зірки шкода;
Згадалось чомусь, що так хутко
Проходить весна молода.

Мрія.

Од місяця ясная смуга
Відбилась на хвилях морських ;
Прокинулась мрія десь лёгка
У шатах блискучих, тонких.

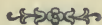
Прокинулась, впала химерна
На шлях той сріблястий, ясний ;
Виспіває : „Шлях сей напевне
Веде в якийсь край чарівний.“

Співає : „Туди я долину,
Де край невідомий лежить,
Де бачу я сяйво злотисте,
Де срібная хвиля дріжить.

„Ховаєть ся там таємниця, —
Я хочу спізнати її,
Я хочу про неї співати..
Здіймайтесь же, крила мої!“

Полинула мрія легенька
Над морем поснулим, німим,
Обгёрнута сяйвом блискучим,
Проміннем ласкавим, яснім.

А місяць те бачив і з жалем
Всьміхаєть ся ясний, бо зна :
Нічого там мрія не знайде,
І вернеть ся хутко смутна.

„Прощай!“ до моря каже сонце, ---
Я сховаюсь зараз за обрій!“
Засмутилось і поблідло море,
І піднявсь над ним туманів рій.

Усьміхнулось сонце і ласкаво
Промінь ще один кида ясний ;
Промінь той рожевий пада в море,
Розганя туманів рій смутний.

Усьміхаєть ся й до моря мовить :
„Завтра знов побачиш сонце ти!
Почекай, мине ніч, знов до тебе
Мусить сонце яснее прийти!“

Петро Карманський.

В Римі.

В алях кипарисів
Важкий царив спокій,
Шуміли горді кедрі
І тьохкав соловій —
А нам було так сумно...

Вечірня полусутінь
Сповила Кольосей,
Сїріли колюмнади
І тихий Мавзолей —
А нам було так сумно...

Гучний акордів клекіт
Як водопад гримів;
Клонились сумно пальми
І мірт чогось тремтів —
А нам було так сумно...

На жовтих хвилях Тибру
Веселий ніс ся спів,
Горіли в сонці криші,
В імлі Петро синів —
А нам було так сумно...

Шалїли горді люди, —
Нам тїсно тут було;
На наші скорбні груди
Колодою лягло —
Ми знали, щб... Мовчали.

Засну, як легїт в сїрій скибі,
Розвіюсь мов рїдка їмла,
Вїзьму з собою злиднї й болї,
Оставлю вам самї дїла.

І в хвилях скорби, в хвилях горя,
В тяжких для вас осїнних днях
Вони заблиснуть наче зорї
І роз'яснять ваш темний шлях.

Ой люлі, смутку!

Ой люлі, люлі, химерний смутку!
Шепоче вільха і верболїз;
Квилить задума, шовкові вїї
Сріблять ся синїм брилянтом слїз.

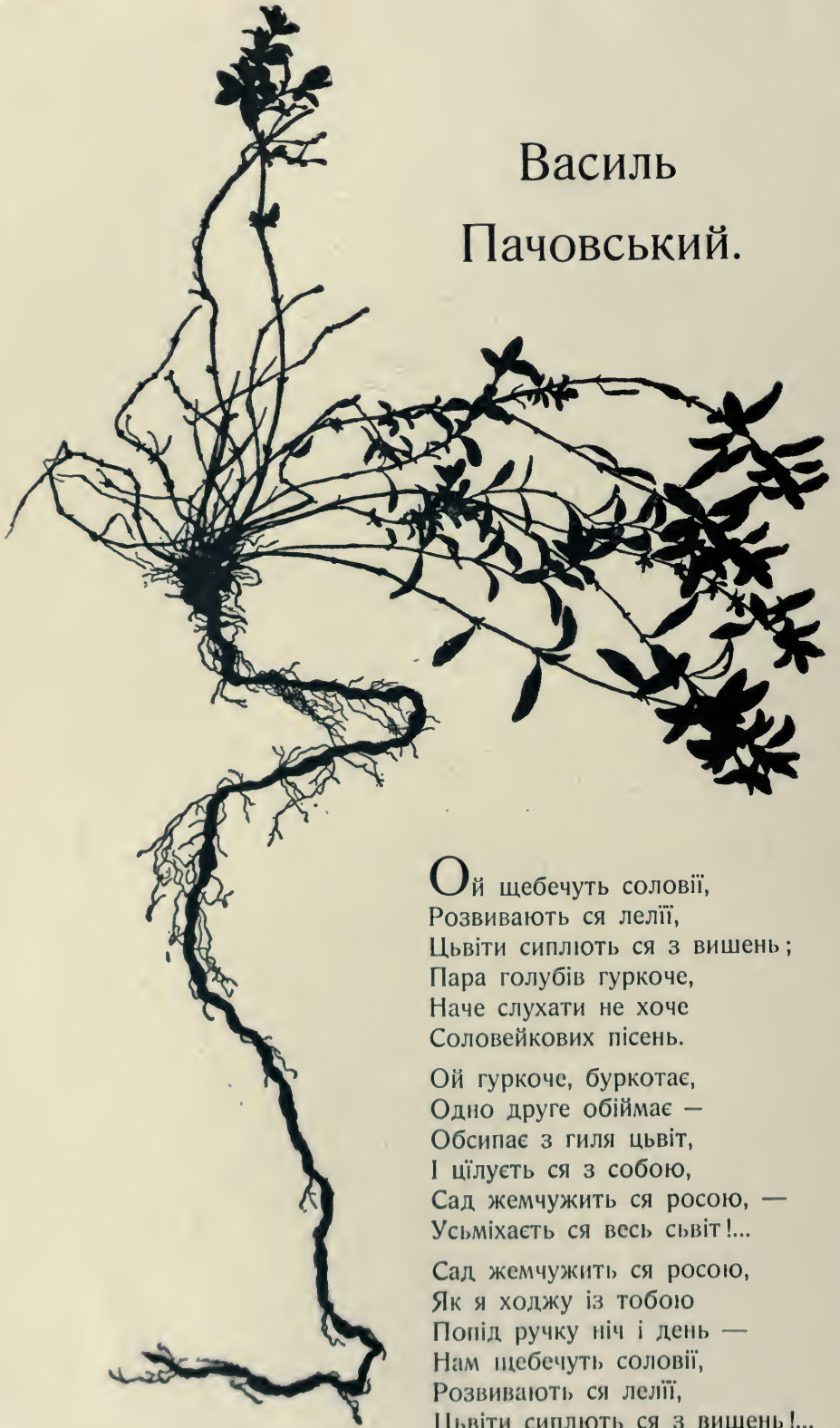
Ой люлі-люлі, дрімучий смутку!
Давно вже сонце пірнуло в гай:
Поснули квіти, в обїямах м'яти
Перлисто-срібний журчить ручай.

Ой люлі-люлі, таємний смутку!
Втомив ся легїт, вільшина спить;
На небї меркнуть сріблясті зорї,
Снують ся тїни... Цить, смутку, цить!

Ой люлі-люлі, зловіщий смутку!
Зїтхають верби, хвилює лан;
З царин несеть ся туман-задума,
І хорї груди поняв туман.

Василь
Пачовський.

Ой щебечуть соловії,
Розвивають ся лелії,
Цвіти сиплють ся з вишень;
Пара голубів гуркоче,
Наче слухати не хоче
Соловейкових пісень.

Ой гуркоче, буркотас,
Одно друге обіймає —
Обсипає з гиля цвіт,
І цілуєть ся з собою,
Сад жемчужить ся росою, —
Усьміхаєть ся весь сьвіт!...

Сад жемчужить ся росою,
Як я ходжу із тобою
Попід ручку ніч і день —
Нам щебечуть соловії,
Розвивають ся лелії,
Цвіти сиплють ся з вишень!...

Як мине дитячий рай,
Круті гори повертай —
Перевернуть ся!
Крил у пташки позичай,
Літа свої завертай —
Вже не вернуть ся!...

Чому то як море філює,
Не вибуртить з себе коралів?
Чому то як серце горює,
Не може повісти всіх жалів?

Як море шумне бовваніє,
На беріг викочує перли;
Як серце з розпуки шаліє,
Слова на устах заумерли!

Ганусю, рожевий коралю,
Ганусю, лозино без сили!
Німію з великого жалю:
На що з ним тебе заручили?

Ой ти соловій, золоте перо,
Та не вилітай, гилля не ламай,
Тай не заглядай у зелений май —
Та не наноси піря на гніздо!

А зі мною линь геть сьвітами в даль,
І не щечечи в гору летючи,
Тай не обтрусил ранньої роси,
Не пригадуй сліз, серцю мому жаль!

Спів відлетних журавлів.

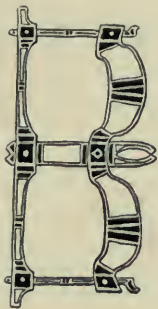
Як осінні вітри дунуть
І на небо хмари сунуть,
По-під хмари сумно лине
Ключ відлетних журавлів —
Хто з них верне, хто загине...
Чути їх прощальний сьпів —
По-під хмари сумно лине
Ключ відлетних журавлів!

Сумно лине, сумно грає
І на крила забирає
Тепле літо, зелень яру
Під вирейний небосклін —
Сьпів несеть ся понад хмару,
В горах грає відгомін —
Забирає зелень яру
Під вирейний небосклін!

В небі хмара темна плаче,
В полі кавка чорна краче,
В хаті тесля теше трумно —
Мому серцю чогось жаль,
Чогось сумно, дуже сумно...
Очи шлють ся в мрачну даль...
На що тесля теше трумно?...
Мому серцю чогось жаль!

Іван Петрушевич.

Похорон.

вінку з листків пожовклих винограду,
В коралях із кровавої калини,
З розвіяним волосем павутини,
Повивши в млу свою сумну принаду, —
Витай же, осене! Несеш мені відраду!
Бо бачучи, як листе з деревини

Паде, марніє вся краса долини,
Побита холодом, немов від граду, —
Я думаю, що я на похороні.
Віз чорний з тілом дівчини-надії
Широким шляхом тягнуть чорні коні;
Вінок на труні з астрів і лілії
І лента з написом: „Многая літа,“ —
Я з заду йду, й зза сліз не бачу сьвіта.

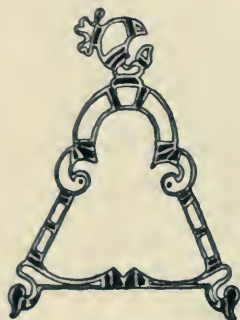

Музика.

узика, танці, крики, сьпіви, сьміхи,
Від тупоту чобіт аж ходить хата;
Охота до гульні сліпа, завзята;
Хоч скрипка плаче, — бас гуде з утіхи.

Все танці йдуть. А хлопці як горіхи!
Веселі, чорнобровії дівчата...
Хто не танцює, того чиста страта!
Хоч скрипка плаче, — бас гуде з утіхи.
Ти скрипко плач! Ти баче грай з утіхи!
Заводить скрипка тонко — сьмій ся грубо;
Вона сумна, — хоч ти погукуй любо!
Та бач, щось скрипки плач все душе чути,
І жаль її глушить веселі нути...
Га, скрипко, плач! Нема мені потіхи!...

М. І. Вдовиченко.

уша болить і серце нїє;
Косарь кістлявий в хату йде,
А я сиджу, — дурна надія
Іще випитує мене.
Косарь іде, а там косою
Жите підріже як билину;

Надія розійдєсь росою,
І щож у сьвітї я покину?
На чім спочине серце хворе?
Що в заповіт полишу я?
На що я жив, над чим трудив ся,
Яка була мета моя?
О Боже правий! Серце нїє,
Душа болить, косарь іде...
А я сиджу, — дурна надія
Іще випитує мене...

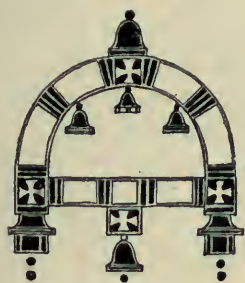

кажи менї правду, моя люба нене,
Чого в тебе суму так богато стало?
То було радїєш, хоч тяжко працюєш,
І горя ніколи тобі не бувало.

А того сумую, що синів я маю,
Та нікому дбати, роботу робити:
Один розгуляв ся, другий занедбав ся,
Третій поміж люди став хлїба просити.

А літа минають, марнуєть ся праця,
Нива бурянами себе зодягає,
І в хмурую осїнь перекотиполе
На ній незупинно гуляє-гуляє.

Іван Федорченко.

вмру при реві хвиль роз'яреного моря
На березі німім, чи в човні без кормила.
В останній бій пійду без суперек, без спора,
І голіруч при тім, поки здолає сила.

Я кличу цілий сьвіт бороти ся зі мною,
Всі сили, які є, небесні і пекельні;
Коли-ж впаду в борні, пилинкою марною
Нехай розвіють ся діла мої смертельні.

Хай прах мій пропаде! Але-ж бо не впаду я!
Я видержу судьби удари громовії,
І чбло вісоко піднявши погордую:
На духа міць — що всі ті зброї боевії!

Всі сили, які є, напруживши до бою,
Я кинусь до борні з натурою й судьбою.

Закінчуючи впорядковане отсеї антології складаю щиро подяку
Впов. проф. Грушевському за ласкаву поміч і пораду при доборі
й впорядкованню матеріялу, а також йому й артистови Іванови Трушу
за впорядковане і допильноване артистичної та декорацийної части
сеї книги.

Іван Франко.

З М І С Т.

	стор.		стор.
ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ:			
Заспів	1	Ой піду я у садочок	40
Молитва	1	Ти не моя, дівчино дорога	41
Муза	2	До дуба	41
До кобзи	3	Голе, голе моє поле	42
На чужій чужині	4	Могила	43
Про зелені садки	4	Над колискою	44
Степ	5	Гей, бики!	46
Заворожена криниця	6	ОЛЕКСАНДЕР КОНИСЬКИЙ:	
Славянська ода	7	Моє бажання	49
Плач козаків у неволі	8	Моя любов	50
Чолом доземний моїй же таки		Мої кучері опали	51
знаній	11	Сподівання	51
Три поети	12	В ясну ніч	52
Анахорет	12	Думка	52
ПЕТРО КУЗЬМЕНКО:			
Три дороги	13	Одна одинока березка стоїть	53
Коханне	13	Не грає безкрає	53
ЯКІВ ЩОГОЛІВ:			
Діброва	15	До Миколи Лисенка	54
Лялька	16	Сиротина	54
Покинтий хутір	17	Ой поля, ви, поля	55
Безрідні	18	Молитись хочу — слів немає	56
Ткач	18	Ратай	57
Чумак	19	Я не боюсь тюрми і ката	57
На могилі	20	Не призывайте всує Бога	57
Бурсаки	22	ВАСИЛЬ КУЛИК:	
ОСИП ФЕДЬКОВИЧ:			
Брат та сестра	24	В мене серце до любови	59
Пречиста Діво!	25	Нетяга	60
Дезертир	26	Думка	60
Рекрут	27	Захожий косарь	61
Вулиця	28	ВОЛОДИМИР АЛЕКСАНДРІВ:	
Гуляли	29	Українська мелодія	64
Йому й її	29	Притча Христова про сіяча	65
Рожа	30	Моя могила	66
Мій сардак	31	ВАСИЛЬ МОВА (ЛИМАНСЬКИЙ):	
До ліри	31	Три деревини	67
Де доля?	32	Заповіт засланця	68
Я не учив ся	32	Козачий кістяк	70
ЛЕОНІД ГЛІБІВ:			
Журба	33	МИКОЛА ВЕРБИЦЬКИЙ:	
До ворожки	34	До дому	73
Вечір	35	Ой квіточка під росою погина-	
Над Дніпром	36	еть ся	74
Не плач, поет!	37	Невольник	75
Nocturno	37	СИДІР ВОРОБКЕВИЧ:	
СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ:			
Повій вітре на Україну	38	Рідна мова	76
Згадай мене, мила!	39	Над Прутом	77
		Старий млин	77
		Тепер аж догадалась ти	78
		Дзвіночок долом чути	79
		Буковино моя мила	79
		Вечір	80

	стор.
ОСТАП ЛЕВИЦЬКИЙ:	
Замовкли бандури	81
Сповідь	82
Під вечір	83
Любов (з польського)	83
ВОЛОДИМИР ШАШКЕВИЧ:	
Бувало а нині	85
Не чужого ми бажаєм	86
КОРНИЛО УСТИЯНОВИЧ:	
Розбита гуся	87
Минули ся літа мої	88
МИХАЙЛО СТАРИЦЬКИЙ:	
До України	89
Нива	90
До молоді*)	91
Виклик	92
На смерть друга	93
Занадто вже!	94
На мотив народньої пісні	95
Остання дорога	95
ГР. ВОРОБКЕВИЧ (НАУМ ШРАМ):	
Сон	97
ПАВЛО ЧУБИНСЬКИЙ:	
До моєї Катрусі	98
Вдовина доля	99
Сон невольника	100
ІВАН ФРАНКО:	
Каменярі	101
Маєва елегія	103
Зелений явір	104
Як почуєш часом	104
Отсе тая стежечка	105
Коли часом в важкій задумі	106
Над великою рікою	106
Поклін тобі, моя зівяла квітко	107
Я не жалуюсь на тебе, доле	108
В осені	108
Жени руськія восплакаша ся	109
На ріках вавилонських	109
Ходить вітер по житі	111
Важке ярмо твоє, мій рідний краю	112
Гей розіллялось ти, руськеє горе	112
Гими	113
ІВАН МАНЖУРА:	
Степ	115
Лелії	117
По весні	118
Первий сніг	118
Нечесна	119
Бурлака	120
Не згасла любов	121
Буря на озері	121
І. ДРЕВЛЯНЕЦЬ:	
Плачте, люди!	123
ПЕТРО НІЩИНСЬКИЙ:	
Порада	124

*) Так треба поправити в титулі зам. „До молоді“.

	стор.
ПАНАС МИРНИЙ:	
Привіт М. Драгоманову	125
ОЛЕНА ПЧІЛКА:	
Переможець	127
Перед блакитним морем	128
Прощання	129
Пісні минулого	129
ВОЛОДИМИР НАВРОЦЬКИЙ:	
Добраніч родині	130
До ластівки	130
В. КОРЖЕНКО:	
Ми таки прості, чорні хлопці	132
В борбі за жизнь	133
БОРИС ГРИНЧЕНКО:	
Вона сьпіва	134
За вікном вітер виє	135
Кажуть: Бог нерівно ділить	135
Землякам	136
Вітер виє, плеще хвиля	137
Хвиля за хвилею плеще	137
Серед поля	138
І молила ся я й сподівала ся я	139
На полі	139
Хлібороб	140
Смутні картини	141
До праці	142
ЦЕЗАР БІЛИЛОВСЬКИЙ:	
Дайте бо жить!	143
Невгамовна	144
З Альпів	144
Праведник	144
ІЛЯРІОН ГРАБОВИЧ:	
Війна	146
В задумі	147
ВОЛОДИМИР МАСЛЯК:	
Упала	148
Соловейко	149
ОСИП МАКОВЕЙ:	
Понад хмари!	150
Серна	151
Природа	151
Сон	152
Хрест	152
Туга	153
Метеор	153
Смерть	154
Візита	154
Думка	155
Камяна епоха	155
МУСІЙ КОНОНЕНКО:	
Час до праці, час	157
Засватаній дівчині	159
Весна	160
Батурицькі руїни	161
Діти	161
УЛЯНА КРАВЧЕНКО:	
На новий шлях	163
Чи є що краше	164
Над Пробосем Прута	164
Сонечко річками золотими ллеться	166
Чи тому, що ти убога	166
Забуду — не забуду	167

	стор.
КЛИМЕНТІЯ ПОПОВИЧ-БОЯРСЬКА:	
Стоїть умерти	169
Де Бог мій?	170
АНДРІЙ БОБЕНКО:	
Марні сльози	171
Не стою я під липою	172
Отаман	172
ВОЛОДИМИР САМІЙЛЕНКО:	
Україні	174
Людськість	175
Не вмре поезія	176
Непевність	177
Грішниця	177
Найдорожча перлина	178
До поета	179
Божий приказ	180
На печі	181
В. МАЛЬОВАНІЙ:	
Не потурай!	183
ПЛЯТОН ПАНЧЕНКО:	
Рідний край	184
Як би я знав!	185
КОСТЬ УХАЧ-ОХОРОВИЧ:	
Осінь	186
Озерце в степу	187
Діти	188
ОЛЕКСАНДЕР КОЛЕССА:	
В світ за очі	189
ПАВЛО ГРАБОВСЬКИЙ:	
До України	193
Сон	194
У сні	194
Далеко	196
Розвага	196
До сестри	197
Хай темніють видноколи	198
Розтюхкав ся соловейко	198
Пустка	199
Допусти	199
Він скутий був	200
До матері	200
МАРКО МУРАВА:	
Обмова	201
ДНІПРОВА ЧАЙКА:	
На лимані	202
Нічною добою	203
Безщасна	203
Шербата	204
Плавні горять	205
АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ:	
Поезіє, супутнице моя	208
Мій краю, за тебе	209
В горах Ливанських	210
О півночі	211
Самотою на чужині	211
В зденервованю	213
Н. ШАМРАЄВ:	
Вулиця	215

	стор.
ПЕТРО ЗАЛОЗНИЙ:	
Сиротина	217
ОЛЕКСА КОВАЛЕНКО:	
Нехай наша доля	217
ЛЕСЯ УКРАЇНКА:	
Contra spem spero	218
Горить моє серце	219
Тиша в морі	219
Останні квітки	220
Хотіла-б я уплисти за водою	221
Жидівська мельодія	222
Східна мельодія	223
Зимова ніч на чужині	223
Ein Lied ohne Klang	226
Єреміє, зловісний пророче	227
МАКСИМ СЛАВИНСЬКИЙ:	
До темної землі схилилось ясне небо	228
Пяніть себе	229
ВАСИЛЬ МАСЛОВ-СТОКІЗ:	
Пісня пісень	230
ОРЕСТ ДУБЕНСЬКИЙ:	
Як схиляєш ся до броду	232
Зеленими левадами	232
ЛЮДМИЛА СТАРИЦЬКА:	
Наді мною ліс шепоче	233
Гимн Афродиті	234
ВАСИЛЬ ЩУРАТ:	
Моє серце не тут	235
В той час, як ніч непевности	236
Плила по небі хмаронька	236
Вийду я в поле	237
Ти даром тужиш	237
Гори снігами сповиті	238
ОДАРКА РОМАНОВА:	
Нічко лукавая	239
Звуки в ночі	240
Легенда	241
Колись і тепер	241
Сльози	242
Сватання Мороза	242
О. ГАЛКА:	
Паничеви	245
Я. ЖАРКО:	
Хмара	246
У степу	246
Терен	247
МИХАЙЛО КОЗАК:	
Не журись	248
І знов мене самотність огорнула	249
МИКОЛА ЧЕРНЯВСЬКИЙ:	
До пісні	250
Шляхи	250
Пісні кохання	251
Море	253
Рибалки	253
В Кочубеєвім саду	255
Стрибожі внуки	256

МАРІЯ ЗАГІРНЯ:

Я для краю свого працюю 257
Моє щастя ти в мене украла 258

СЕРГІЙ ПАВЛЕНКО:

Захід весною в лузі 259
В дорозі з Ямпольа до Вільшаної 260
Де щастя? 261

ІВАН СТЕШЕНКО:

Чари всюди 263
До статуї Гомера 264
Мрії рожеві 264
Краю коханому 265

ВИТАЛІЙ БОРОВИК:

Мати-Українка 266

ГРИЦЬКО КОВАЛЕНКО ЧЕРН.:

До Дніпра 268

МИКОЛА ВОРОНИЙ:

Сонет 270
До моря 270
На сьвято одкриття пам'ятника
Іванови Котляревському 271

ГРИЦЬКО КЕРНЕРЕНКО:

На позичений мотив 274
На все своєї пора 274

ВІРА ЛЕБЕДОВА:

Далеко!

П. ТАІСИЧ:

Молодим сіячам 277

БОГДАН ЛЕПКИЙ:

Буває, тужу за тобою 278
На хлопську нуту 278
Осіння ніч 279
Подорожній 279
Коли в саді листок 280
Вечером у хаті 280
Галицька іділля 281

СИЛЬВЕСТЕР ЯРИЧЕВСЬКИЙ:

Вечір в неділю 282

СЕРГІЙ БЕРДЯЄВ:

До України 283
До сина 283

ПЕТРО ШЕЛЕСТ:

Суд визволеного краю 284

ОСИП ДООРОХОЛЬСЬКИЙ:

Я вму 285

ТЕОДАТ ГАЛІП:

Убогий край 286
По живих 286
З села 287

ГНАТ ХОТКЕВИЧ:

Український бандурист 288

В. ЗАЛІЗНЯК:

Перезва 289
Мій край 290

СЕРГІЙ ВОЛОХ:

Три тости 291

ОЛЕКСАНДЕР КОЗЛОВСЬКИЙ:

Їде, їде костюмаха 292
Сьвіт счорнів і небо чорне 292
У зеленій дібровоньці 293
Вий, грими, кази ся, буре 293
Така вже доля! 294
Загнали труби 294

НАДІЯ КИБАЛЬЧИЧ:

З давнини 295
Скотила ся зірка 296
Астри 296
Північ 296

ОЛ. ГАВРИШ:

В оповіданнях, менший брате 297
Мораліста раз речивий 297

ІЛЬКО ГАВРИЛЮК:

Люблю тебе 298
Мій лісе, дужі дуби, буки 298

СТЕФАН ЧАРНЕЦЬКИЙ:

Ти щезла скорше 299
І вже на тім падолі сліз 299

Ф. ШЕЛУДЬКО:

Вовк 301

ГАЛЯ КОМАРІВНА:

Нї, не співай пісень веселих 302
Скотила ся зірка із неба 302
Мрія 303
Прощай! 303

ПЕТРО КАРМАНСЬКИЙ:

В Римі 304
Засну як легіт в сїрій скибі 305
Ой люлі, смутку! 305

ВАСИЛЬ ПАЧОВСЬКИЙ:

Ой щебечуть соловії 306
Як мине дитячий рай 307
Чому то як море філює 307
Ой ти соловії, золоте перо 307
Спів відлетних журавлів 308

ІВАН ПЕТРУШЕВИЧ:

Похорон 309
Музика 309

М. І. ВДОВИЧЕНКО:

Душа болять 310
Скажи мені правду 310

ІВАН ФЕДОРЧЕНКО:

Я вму при реві хвиль 311

стор.

JUL 1 7 1952

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
3934
A46 .
1903

